

იამზე გაგუა

ლათინური ენის
მორფემათა
ლექსიკონი

რედაქტორები: მანანა ფხაკაძე
ეკატერინე კობახიძე

რეცენზენტი: ქეთევან გარდაფხაძე

ISBN 978-9941-401-91-6

© საგამომცემლო პროგრამა „ლოგოსი“, 2011

© ი. გაგუა, 2011

პროგრამა „ლოგოსი“

ილია ჭავჭავაძის გამზირი 13,

თბილისი 0179

ტელ. 25-02-58, ფაქსი 22-11-81

ელ. ფოსტა: logos@greekstudies-tsu.ge

წინასიტყვაობა

ლათინური ენის მორფემათა ლექსიკონი შეიცავს გმნის ღროკილოთა მაწარმოებელ სუფიქსებსა და ინფიქსებს, მიმღეობების, ინფინიტივების, გმნიზელების მაწარმოებელ სუფიქსებს, ბრუნვის ნიშნებს, კავშირებს, ნაწილაკებს, წინდებულებს, შორისდებულებს; ლექსიკონში შესულია ზოგიერთი გმნიზედაც, რომლის წარმომადელობა მთლად ნათელი არ არის, ან მნიშვნელობით განსხვავდება ზელსართავისაგან, რომლისგანაც არის მიღებული. თითოეული სალექსიკონო ერთეულის განმარტებას ასლავს ლათინური მაგალითები წინადადებების ან ფრაზების სახით ქართული თარგმანითურთ, იმ ავტორის მითითებით, ვისთანაც დადასტურებულია ეს მასალა.

შემოკლებანი

არქ. = არქაული

ა. შ. = ასე შემდეგ

ახ. წ. = ახალი წელთაღრიცხვის

დაახლ. = დაახლოებით

იხ. = იხილე

კანკლ. = კანკლედობა, ბრუნება

კუთენ. = კუთენილებითი

მამრ. = მამრობითი

მდედრ. = მდედრობითი

მხ. რ. = მხოლობითი რიცხვი

მრ. რ. = მრავლობითი რიცხვი

ნაცვ. = ნაცვალსახელი

რაოდ. = რაოდენობითი

რიგ. = რიგობითი

რიცხვ. = რიცხვითი სახელი

ს. = საუკუნე

საშ. სქ. = საშუალო სქესი

ულლ. = ულლება

ჩვენ. = ჩვენებითი

ბე. წ. = ბეელი წელთაღრიცხვის

abl.=ablativus აბლაგივუსი, მოქმედებითი ბრუნვა

acc.=accusativus აკუზატივუსი, ბრალდებითი ბრუნვა

act.=activum აქტივი, მოქმედებითი გვარი

adv. = adverbium ადვერბიუმი, ზმნიზება

con. = conjunctivus კონიუნკტივუსი, კავშირებითი კილო

conjur.=conjuratio კონიურაციო, კავშირი

dat.=dativus დატივუსი, მიცემითი ბრუნვა

f=femininum ფემინინუმი, მდედრობითი სქესი

fut.=futurum ფუტურუმი, მყოფალი

gen.=genetivus გენეტივუსი, ნათესაობითი ბრუნვა

imp.=imperfectum იმპერფექტუმი, ნამყო უწყვეტელი

imper.=imperativus იმპერატივუსი, ბრძანებითი კილო

infin.=infinitivus ინფინიტივუსი

inf.=infixus ინფიქსი

interj.=interjectio ინტერექციო, შორისდებული

m = masculinum მასკულინუმი, მამრობითი სქესი

n=neutrum ნეუტრუმი, საშუალო სქესი

part.=participium პარტიციპიუმი, მიმღეობა

partic.=particulum პარტიკულუმი, ნაწილაკი

perf.=perfectum პერფექტუმი, ნამყო წყვეტილი

plusq.=plusquamperfectum პლუსკუამპერფექტუმი, წინარეწარ-

სული

praef.=praefixus პრეფიქსი, წინსართი

praep.=praepositio პრეპოზიციო, წინდებული

pl.=pluralis პლურალი, მრავლობითი რიცხვი

sing.=singularis სინგულარი, მხოლოდობითი რიცხვი

suff.=suffixus სუფიქსი, ბოლოსართი

voc. =vocativus ვოკატივუსი, წოდებითი ბრუნვა

რომაელი ავტორები

AG.= Aulus Gellius ავლუს გელიუსი ახ.წ. II ს.

Amm.= Ammianus Marcellinus ამიანუს მარცელინუსი დაახ. 337-307 წ.

Ap.=Apulcius Madaurensis აპულეიუს მადავრელი ახ.წ. II ს.

Aug.=Aurelius Augustinus ავრელიუს ავგუსტინუსი 354-430წ.

Aus.=Decimus Magnus Ausonius დეციმუს მაგნუს ავსონიუსი დაახ. 310-393 წ.

Cel.=Aulus Cornelius Celsus ავლუს კორნელიუს ცელსუსი II ს.ახ.წ.

Caes.= Gajus Iulius Caesar გაიუს იულიუს კეისარი 100-44 წ.

Cat.= Gajus Valerius Catullus გაიუს ვალერიუს კატულუსი 87-54წ.

Cic.=Marcus Tullius Cicero მარკუს ტულეუს ციცერონი 106-43წ.

Dig.=Digesta დიგესტები (იურიდიული კრებული) 533 ახ.წ.

Enn.=Quintus Ennius კვინტუს ენიუსი 239-169წ.

Hor.=Quintus Horatius Flaccus კვინტუს ჰორაციუს ფლაკუსი 65-8წ.

Juv.=Decimus Juvenalis დეციმუს იუვენალისი I ს. ახ. წ.

Liv.=Titus Livius ტიტუს ლივიუსი 59-17წ.

Lucr.=Titus Lucretius Carus ტიტუს ლუკრეციუს კარუსი დაახ. 98-55წ.

Mart.=Marcus Valerius Martialis მარკუს ვალერიუს მარციალისი 43-104 წ.

MA= Monumentum Ancyranum ანკირის ძეგლი (წარწერა)

Naev.=Cnaeus Naevius გნეუს ნევიუსი III-II ს.

Nep.=Cornelius Nepos კორნელიუს ნეპოგი დაახ. 100-25წ.

Ovid.=Publius Ovidius Naso პუბლიუს ოვიდიუს ნაზონი 43-17წ.

Plaut.=Titus Maccius Plautus ტიტუს მაკიუს პლაუტუსი 254-184წ.

Petr.=Titus Petronius Arbiter გაიუს პეტრონიუს არბიტერი I ს. ახ. წ.

Plin.J.Gajus Plinius Caecilius Secundus Junior გაიუს ცეცილიუს პლინიუსი, უმცროსი 62-113წ.

- Plin.M.=Gajus Plinius Caccilius Major გაიუს პლინიუს ცეცილიუს უფროსი 29-79წ.
- Quint.=Marcus Fabius Quintilianus მარკუს ფაბიუს კვინტილიანუსი დაახ. 35-100წ.
- Sall.=Gajus Sallustius Crispus გაიუს სალუსტიუს კრისპუსი 86-34წ.
- Sen.=Lucius Anneus Seneca ლუციუს ანეუს სენეკა 4-65წ.
- Suet.=Gajus Suetonius Tranquillus გაიუს სვეტონიუს გრანკვილუსი დაახ. 75-160წ.
- Tac.=Gajus Cornelius Tacitus გაიუს კორნელიუს ტაციტუსი დაახ. 55-120წ.
- Ter.=Publius Terentius Afer პუბლიუს ტერენციუს აფერი დაახ. 190-159წ.
- Tert.=Septimus Florens Tertulianus სეპტიმუს ფლორენს ტერტულიანუსი დაახ.160-220
- Verg.=Publius Vergilius Maro პუბლიუს ვერგილიუს მარონი 70-19წ.
- Veg.=Flavius Vegetius Renatus ფლავიუს ვეგეტიუს რენატუსი IV-V ს.
- Vitr.=Marcus Vitruvius Pollio მარკუს ვიტრუვიუს პოლიონი I ს.
- VM= MarcusValerius Maximus მარკუს ვალერიუს მაქსიმუსი III-IV ს.
- Vulg.=Vulgata ვულგატა (წმინდა ბიბლიის ლათინური თარგმანი)

A

-a

სახელებში:

I კანკლ. -ის სახელთა ფუძის დაბოლოება

terr-ā მიწა

naut-ā მეზღვაური

-a

I კანკლ. -ის მდებრ. (ზოგიერთი მამრ.) სქესის არსებით სახელთა და მდებრ. სქესის ზედსართავ სახელთა დაბოლოება
abl. sing.-ში

vacare culp-ā magnum est solatium (Cic.)

ბრალდებისაგან განთავისუფლება დიდი შეება არის

Cassander Macedoni-ā pulsus est (Nep.)

კასანდერი გააძევეს მაკედონიიდან

-a

I კანკლ.-ის არსებით და ზედსართავ სახელთა დაბოლოება
nom., voc. sing.-ში, მდებ. სქესის კუთვნ. და ჩვენ. ნაცვ. -თა
nom. sing.-ის დაბოლოება

dic, mihi, Mus-ā! (Hor.)

მითხარი, მუზავ

fortun-ā caec-ā est (Cic.)

ბედი ბრმაა

ubi e-ā est, opsecro? (Plaut.)

გევედრები, სად არის იგი?

ill-ā quidem valeat, sed si... (Ovid.)

ჯანმრთელად იყოს იგი, მაგრამ თუ...

quae est tu-ā ist-ā vitā? (Cic.)

რა არის ეგ შენი სიცოცხლე?

-a

II, III კანკლ. საშ. სქესის არსებით და ზედსართავ სახელთა დაბოლოება nom., acc., voc. pl.-ში და IV კანკლ. საშ. სქესის

სახელთა დაბოლოება nom., acc., voc. pl.-ში
 decorum templ-a ac delubr-a (Cic.)
 ღმერთთა გაძრები და საკურთხეველები
 mult-a offici-a in aliquem conferre (Cic.)
 მრავალნაირი სამსახურის გაწევა ვინმესთვის
 capit-a montis (Verg.)
 მთის მწვერვალები
 o, tempor-a, o mores! (Cic.)
 ვაი (ამ) დროებას, ვაი (ამ) ჩვეულებებს!
 cornu-a addere alicui (Hor.)
 გამხნეება ვინმესი

-a

I კანკლ.-ის -as-ზე დამთავრებულ ბერძნულ სახელთა დაბო-
 ლოება abl. sing.-ში

quidquid in Aene-ā fuerat mortale, repurgat (Ovid.)
 რაც კი რამე იყო ენეასში მოკვდავისა, ჩამორეცხა
 nam modo Threicio Bore-a currimus (Ovid.)
 ხან თრაკიელი ბორეასით მივქრევართ

-a

III კანკლ.-ის საშ. სქესის ბერძნულ სახელთა დაბოლოება acc.
 sing.-ში

deos qui novit agrestis, Pan-a-que Silvanumque senem
 (Verg.)
 ვინც იცნობს სოფლის ღმერთებს, პანსა და მოხუც
 სილვანუსს
 quae teneram prolem produxit in aēr-a nido (Ovid.)
 რომელმაც ნაზი ბარგყი ბუდიდან აიყვანა პაერში

-a

III კანკლ.-ის ბერძნულ საკუთარ სახელთა დაბოლოება voc.
 sing. -ში

neque . . . vocandus es, Aene-a! (Ovid.)
 აღარც მგრად იწოდები, ენეას!
 si satis es, raptae, Bore-a, memor Orithyae? (Ovid.)
 თუ კარგად გახსოვს, ბორეას, მოგაცემა ორითიასი?

- a

გმნებში:

I ულლ.-ის გმნების უუძის დაბოლოება

ornā (orno ეამკობ)

laborā (laboro ვმუშაობ)

-a

I ულლ.-ის გმნების sing.-ის II პირის imperat. praes. act. -ის
მაწარმოებელი

si vis amari, am-a! (Sen.)

თუ გსურს უყვარდე, გიყვარდეს!

manus lav-a et cen-a! (Cic.)

დაიბანე ხელი და ისადილე!

-a

II, III, IV ულლ.-ის გმნებისა და eo (მიედივარ) გმნის praes.
conjunct.-ის მაწარმოებელი

pare-a-mus senatui! (Cic.)

დავემორჩილოთ სენატს!

quid ag-a-m, iudices? quo me vert-a-m? (Cic.)

რა გავაკეთო, მსაჯულებო? საით წავიდე?

sic e-a-t! (Liv.)

დაე, ასე იყოს!

-a-

III და IV ულლ.-ის გმნებისათვის fut. I-ის მაწარმოებელი
sing.-ის I პირში

convinc-a-m, si negas (Cic.)

გამხელ, თუ უარზე ხარ

non fer-a-m, non pati-a-r, non sin-a-m (Cic.)

ვერ მოვითმენ, ვერ ავიტან, ვერ დავუშვებ

-a-

sum (ყოფნა) გმნის imperf.-ის მაწარმოებელი

ver er-a-t aeternum (Ovid.)

მუდმივი გაზაფხული იდგა

nox er-a-t et caelo fulgebat luna sereno (Hor.)
ღამე იყო და ცას ანათებდა ნათელი მთვარე

a

conjur. = ah! aha!: ახ! ოი!

a, nimia est juveni propriae fiducia formae! (Ovid.)

ახ! მეგისმეგია ჭაბუკისათვის საკუთარ სილამაზეში
თავდაჯერება!

a, per quos ista monenda mihi! (Ovid.)

ახ! ჯანდაბას ისინი, რომლებიც ამისკენ მიბიძგებენ!

ah, quid dixi (Ter.)

ოი! რა ვთქვი!

a (ab, abs)

praep. abl. a თანხმონით დაწყებული სიგყვების წინ (გარდა h-სი); ab ხმონის წინ, abs კი – q,t-თი დაწყებული სიგყვების წინ: -გან, -დან, მხრიდან, შორს, შემდეგ, გამო, -ით, შესაბამისად, თანახმად

procul a mari (Caes.)

მღეიდან მოშორებით

non longe a Syracusis (Liv.)

არც ისე შორს სირაკუზიდან

ab occasu et ortu solis (Liv.)

აღმოსავლეთიდან და დასავლეთიდან

tuae litterae binae reddite sunt tertio abs te die (Cic.)

ორივე წერილი, შენგან გამოგზავნილი, მივიღე მესამე
დღეს

a (ab, abs)

praef. აღნიშნავს განცალკევებას, მოშორებას, წართმევას, უარის თქმას; ab- აგრეთვე მიუთითებს უქონლობას, ან ბევლ წინაპარს

ab-eam an maneam? (Plaut.)

წავიდე, თუ დავრჩე?

quis talia ab-nuat? (Verg.)

ვინ იგყვის უარს ასეთ რამეზე?

ab urbe oppugnanda Poenum abs-terrere conspecta moenia (Liv.)

ქალაქის ზღუდის დანახვამ კართაგენელებს წაართვა
სურვილი ქალაქის დაპყრობისა

Porcia lex virgas ab omnium civium Romanorum corpore amovit (Cic.)

პორციუსის კანონმა აკრძალა რომაელ მოქალაქეთა
ფიზიკური დასჯა

jam duorum ab – avorum (Cic.) უკვე ორი დიდი პაპისა

absque

praep. abl. -უ, გარეშე, გარდა

absque omnibus profanis (Ap.)

ყველა უწმინდურის გარეშე

absque te esse (Plaut.)

შენ რომ არა

ac

praef.=ad, რომელიც c, q-თი დაწყებული სიტყვების წინ იძლევა ac-ს
fama ad nos ac-cedit (Liv.)

ჩვენამდე მოვიდა ხმა (ამბავი)

ac-cepimus de Socrate (Cic.)

გვსმენია სოკრატეზე

ac

conj. გვხვდება თანხმონით დაწყებული (გარდა h-სი) სიტყვების წინ: და, - ც, თუმცა, მაინც, როგორც

faciam hoc ac lubens (Ter.)

ამას გავაკეთებ, თანაც სიამოვნებით

haud minus ac jussi faciunt (Verg.)

ისინი ყველაფერს აკეთებენ, როგორც უბრძანეს

ad

praep. acc.: -კენ, -დმი, -თან, -ით, -ში, -ზე, -მდე, ახლოს, ამასთანავე, შემდეგ, თითქმის, -თვის, თანახმად, მიხედვით

reverti ad aliquem (Cas.)

ვინმესთან დაბრუნება

spectare ad orientem solem (Caes.)

ამოსაელეთით ყურება

victoria ad Cannas (Liv.)
გამარჯვება კანესთან
remanere ad urbem (Cic.)
ქალაქის კარიბჭესთან ყოფნა
ad lucem (Cic.)
განიიადისას
usque ad nostram aetatem (Cic.)
ჩვენს დრომდე
ad annum (Cic.)
ერთი წლის შემდეგ
fuimus ad ducentos (Cic.)
დაახლოებით ორასნი ვიყავით
ad linguam probare (Petr.)
ენით გასინჯვა

ad-

praef. აღნიშნავს მიმართულებას, მოქმედების დაწყებას, მიერთებას
ad-duxit exercitum in Italiam (Cic.)
დაძრა ლაშქარი იტალიისკენ
nihil huc ad-di potest (Cic.)
ამას ველარაფერი დაემატება
ad-augere bonum (Cic.)
სიმდიდრის გაზრდა
dies ad-venit (Cic.)
მოახლოვდა (დადგა) დღე

adeo

adv.: იმდენად, იქამდე, მართლაც, კი
intra moenia atque adeo in senatu (Cic.)
ქალაქის კედლებში და სენატშიც კი
semper adeo et ubique (Ap.)
ჭეშმარიტად ყოველთვის და ყველგან

adhuc

adv. აქამდე, ჯერ კიდევ, იმდენად
sicut adhuc fecistis (Cic.)
როგორც აქამდე აკეთებდით

adhuc imprudens erat (Cic.)

იმდენად ბრიყვი იყო

adusque

praep. acc.: მდე

adusque Bari moenia piscosi (Hor.)

თეგზით მდიდარი ბარის კედლებამდე

Atrides Protei Menelaos adusque columnas exulat (Verg.)

დაეხეგებოდა აგრევის ძე მენელაოსი ეგვიპტის საზღვრამდე

adusque

adv.: მთლად, მთლიანად, ერთიანად, სავსებით, პირწმინდად

adusque deraso capite (Ap.)

პირწმინდად გადაპარსული თავით

adusque Oriens victus (Ivid.)

მთლიანად დამარცხებული აღმოსავლეთი

adversus

praep. acc.: პირდაპირ, წინ, წინააღმდეგ, თანდასწრებით

adversus aliquem copias ducere (Caes.)

ვინმეს წინააღმდეგ ლაშქრის დაძვრა

dixit me adversus tibi (Plaut.)

ეს გითხრა ჩემი თანდასწრებით

adversus

adv.=adversum: პირდაპირ, საპირისპირო მხარეს

qui sedens adversus (Cat.)

ვინც პირდაპირ მის

adversus resistere (Nep.)

პირისპირ შეტაკება

-ae

I კანკლ. სახელთა დაბოლოება gen., dat. sing.-ში და nom., voc. pl.-ში. -a არის ფუძისეული ხმოვანი, -e საკუთრივ ბრუნვის ნიშანი, რომელიც მომდინარეობს -i-დან (ae←ai)

diviti-ae bonum non sunt (Sen.)

სიმდიდრე არ არის სიკეთე

amiciti-ae nostr-ae memoriam spero sempiternam fore (Cic.)
ხსოვნა ჩვენს მეგობრობას, იმედია, მუდამ შემორჩე-
ბა
glori-ae te avidissimum esse, non negabis (Cic.)
დიღების ქინით ხარ შეპყრობილი, ვერ უარყოფ

aff-

praef. = adf-ს, რომელიც f-თი დაწყებული სიტყვების წინ იძ-
ლევს aff-ს

af-firmare (←adfirmare) virtutem armis (Tac.)
სიქველის დამტკიცება იარაღით
ventus af-flat (←adflat) terga (Liv.)
ქარი ზურგიდან უბერავს

age! (agedum)

interj.: ჰო! ეგრე! კეთილი! კარგი! ახლა კი! მაშ!
age, porro, cur? (Cic.)
ახლა კი მითხარი, რატომ?
age, veniam (Ter.)
კარგი, მოვალ
mittite, agedum, legatos! (Liv.)
მაშ, გააგზავნეთ ელჩები!
age, sane! (Liv.)
მაშ, კარგი!
agedum, nam satis lubenter te ausculto (Plaut.)
მიდი, ყურს გიგდებ სიამოვნებით

agg-

praef. =adg-ს, რომელიც g-თი დაწყებული სიტყვების წინ
იდლევს agg-ს;

ag-gredere (←ad-gredere) aliquem ferro (Ovid.)
ვინმეზე მახვილით თავდასხმა
ag-gerere opes opibus (Sen.)
სიმდიდრეზე სიმდიდრის მიმატება

-ālis

suff., ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი, რომელიც გა-
მოხატავს თვისებას ან კუთვნილებას; -alis(m, f), -e(n); gen.
sing. -is

reg-ālis (←rex, regis) scriptum (Ovid.)

სამეფო კეერთხი

anni jven-ales (←juvenis) (Ovid.)

ახალგაზრდული წლები

all-

praef. =adl-ს; რომელიც l-თი დაწყებული სიტყვის წინ
იდლევა all-ს

aliquem al-legere (←ad- legere) in senatum (Suet.)

ვინმეს არჩევა სენატში

al-loqui (←adloqui) populum (Liv.)

მიმართვა ხალხისადმი

-am

კანკლ. სახელთა დაბოლოება acc. sing-ში

in vi-am se dare (Cic.)

გამგზავრება (გზაზე დადგომა)

pecuni-am nemo sapiens occupavit (Sen.)

არც ერთი ბრძენი ფულს დახარბებული არ არის

-am

praef. = amb-ს; აღნიშნავს გარშემო მოქმედებას, ორმაგი
რაიმეს მქონე საგანს

am-plecti hostium aciem (Liv.)

მტრის რაზმზე იერიშის მიტანა

species mirifice Plato erat am-plexatus (Cic.)

პლატონი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა იდეებს

amb- (ambe-, ambi-)

praef., აღნიშნავს წრიულ მოძრაობას, გვერდის ავლას
amb-ire Romam (Tac.)

რომისთვის გვერდის ავლა

silvas profunda palus amb-ibat (Tac.)

ღრმა ჭაობი გარს უვლიდა ტყეს

an-

prae. = amb-ს; აღნიშნავს ორმაგ საგანს, ორმსრივ მოძრაობას

an-ceps (←-amb + caput) Janus (Ovid.)

ორსახოვანი იანუსი

an-ceps proelium (Caes.)

ორმსრივი ბრძოლა

-an

I კანკლ.-ის -as- ზე დამთავრებულ ბერძნულ სახელთა დაბოლოება acc. sing.-ში

Aene-an fundantem arces ac tecta novantem conspicit (Verg.)

დაინახა ენეასი, ციხე-სიმაგრისა და სახლების ფუძისჩამყრელი

(timebo) et gelidum Borea-an egelidumque Notum (Ovid.)

(შემაშინებს) ცივი ბორეასი და გრილი ნოტუსიც

an

conj., ორმაგკითხვიან წინადადებაში იწყებს მეორე კითხვას, ერთკითხვიანში ზოგჯერ გამოხატავს ეჭვს, ყოყმანს: თუ, იქნებ, ან თუ

urtum hostem, an vos, an fortunam utrusque populi ignoratis? (Liv.)

თქვენ რა? არც მგერს იცნობთ, არ თქვენს თავს და არც ორივე ხალხის ბედს?

dubito, an hunc primum omnium ponam? (Nep.)

არ ვიცი, ნუთუ ვიფიქრო, რომ ის ყველაზე პირველია?

ana

praep. acc.(ბერძნ.); იხმარება რიცხვით სახელთან: თითოს, თითოეულს . . .

ana uncias tres (Veg.)

სამი-სამი უნცია (თითოს)

ana unciam unam
თითო-თითო უნცია

ana-

praef., (ბერძნ) აწარმოებს რთულ სახელებს
conveniunt tenues scapulis ana-lempticus altis (Ovid.)
მაღალ ბეჭებს კი მოსასხამი ნაბი უხდება
horologa ana-phoricus (Vtr.)
მნათობთა ამოსვლის მაჩვენებელი საათი

anf-

praef. = anf-ს, რომელიც f-თი დაწყებული სიტყვების წინ
იდლევა anf-ს

an-fractus (← amfractus) montium (Liv.)
მთების ხეული (გზები)
locutio an-fractuosa (← amfractuosa) (Aug.)
გაქნილი საუბარი

ann-

praef. = ann-ს, რომელიც n-თი დაწყებული სიტყვების წინ
იდლევა ann-ს

an-nare (← adnare) naves (Caes.)
ხომალდებთან მიცურვა
hasta an-nixa columnae (Verg.)
ბოძს მიყრდნობილი შუბი

ante

praep. acc.: წინ, აღრე, წინათ, -მდე
ante hunc diem (Ter.)
ამ დღემდე
ante urbem captam (Cic.)
ქალაქის აღებამდე ცოცხა ხნით აღრე

ante (anti)

adv. წინათ, აღრე, პირველად
paucis diebus ante (Cic.)
რამდენიმე დღით აღრე

centum milibus annorum ante (Cic.)

ასი ათასი წლის წინ

ante- (anti-)

praef., აღნიშნავს წინ გასწრებას, რაიმეს წინ დაყენებას

ante-ire equo (Suet.)

ცხენით წინ გასწრება

ante-ferre pacem bello (Cic.)

ომზე წინ მშვიდობის დაყენება

antea (antidea)

adv.: წინათ, ადრე, მანამდე

si antea fuit ignotum, nuper est cognitum (Cic.)

თუ ეს ადრე არ იყო ცნობილი, ახლა ცნობილია

et antea laudatus, et hoc tempore laudandus (Cic.)

ადრეც აქებდნენ, ახლაც (ჩვენს დროშიც) შესაქებია

antehac (antidhac)

adv.: ამას წინათ, აქამდე, წინათ

antehac nefas depromere Caecubum cellis avitis (Hor.)

წინათ არ იყო ნება უძველესი მარნებიდან ცეკუბური (ლვინის) ამოღებისა

nam equidem Athenas antidhac numquam adveni (Plaut.)

რადგან აქამდე ათენში ჯერ არ ვყოფილივარ

antequam

conj.: სანამ, იქამდე სანამ

Antequam pro L. Murena dicere instituo, pro me ipso pauca dicam (Cic.)

სანამ ლუციუს მურენაზე გადავწყვეტ სიტყვის თქმას, ცოცხა რაიმეს საკუთარ თავზე მოგახსენებთ

Ventidio fui semper amicus, antequam ille rei publicae est factus inimicus (Cic.)

ვენტიდიუსის მგობარი მუდამ ვიყავი, სანამ რესპუბლიკის მტერი გახდებოდა

-anus

suff., აღნიშნავს სადაურობას, წარმომადელობას, ვინმეს მომხრეობას; -anus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

sermo urb-anus (Liv.)

ქალაქური მეტყველება

oppid-anus (Caes.)

პროვინციული ქალაქის მცხოვრები

apage

interj.: შორს!

apage te, Harpax (Plaut.)!

მომშორდი, ჰარპაქს!

apage te (Ter.)!

მომწყდი თავიდან!

app-

praef. = adp-ს, რომელიც p-თი დაწყებული სიტყვების წინ იძლევა app-ს

ap-ponere (←adponere) scalas (Liv.)

კიბეების მიდგმა

convivium ap-parare (←adparare) (Cic.)

ლხინის მოწყობა

apud (aput)

praep. acc.: -თან, შორის, -ში, ახლოს

apud Asiam (Tac.)

აზიაში

apud oppidum (Caes.)

ქალაქთან ახლოს

apud Helvetios (Caes.)

ჰელვეციელთა შორის

-ar

suff., რომელიც აწარმოებს III კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელებსა და ზედსართავეებს; gen. sing. -aris

immensum calc-ar gloria habet (Ovid.)

დიდება დიდ სტიმულს იძლევა

par annis (aetate) (Ovid.)

ასაკით გოლი

-aris

suff., რომელიც აწარმოებს კუთვნილების აღმნიშვნელ ზედსართავ სახელებს; -aris (m, f), -e(n); gen. sing. -is

Oratio popul-aris (Cic.)

სიგყვა ხალხისადმი

convivium famili-are (Suet.)

ოჯახური ღსინი

-aris

suff., რომელიც აწარმოებს კუთენ.-ის გამომხატველ არსებით სახელებს; -aris(m, f); gen. sing. -is

quum essent complures mecum famili-ares (Cic.)

როცა მრავალი ჩემი მეგობარი ჩემთან იყო

amicus et popul-aris (Ter.)

ახლობელი და მეგობარი

-arium

suff., აწარმოებს II კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელებს; აღნიშნავს საცავს, რაღაცის სიმრავლეს; gen. sing. -i

pueri, numquid pulment -arium habetis? (Vulg.)

ყრმანო, საჭმელი ნუ გაქვს რაია?

librum ut tuis libr-ariis daret (Cic.)

რომ მისცე წიგნი შენი წიგნთსაცავიდან

-arius

suff., აწარმოებს კუთენ.-ის აღმნიშვნელ ზედსართავ სახელებს; -arius(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

litterae lapid-ariae (Petr.)

ქვაზე ამოკვეთილი ასოები (ლაპიდარული წარწერა)

artifex lign-arius (Vulg.)

ხის (ნაკეთობების) ოსტატი

-arius

suff., აწარმოებს კუთვნ.-ის, პროფესიის აღმნიშვნელ არსებით სახელებს; -arius(m, f), gen. -i

huic osti-arius aperit (Vulg.)

ამას მეკარემანცა გაულის

fugit, quia mercenn-arius est (Vulg.)

გარბის, რადგან სასყიდლით დადგინებული არის

arr-

praef., =adr-ს, რომელიც r-თი დაწყებული სიტყვების წინ იძლევა arr-ს

sibi sapientiam ar-rogare (←adrogare) (Cic.)

სიბრძნის მიწერა საკუთარ თავზე

ar-ripere(←adripere) litteras Graecas (Cic.)

ბერძნული მწერლობის გულმოდგინედ შესწავლა

-arum

I კანკლ.-ის სახელთა gen. pl.-ის დაბოლოება

silv-arum numina (Ovid.)

ტყეების ღვთაებები

elephanto bellu-arum nulla est prudentior (Cic.)

სპილოზე ჭკვიანი ცხოველებს შორის არ არსებობს

-ās

suff., აწარმოებს სადაურობის აღმნიშვნელ სახელებს;

gen. sing.-ის დაბოლოება -atis:

Arpin-ās (←Arpinum) (Cic.)

არპინელი

meus fundus Arpinas (Cic.)

ჩემი მამული არპინისა (არპინაში)

-ās

I კანკლ.-ის ბერძნულ საკუთარ სახელთა და ორიოდ ლათინური სახელის დაბოლოება nom. sing.-ში;

inde toro pater Aene-as sic orsus ab alto (Verg.)

მაღალ გახტიდან მამა ენეასმა დაიწყო ასე

quintum genus est parricidarum (←parricidas) (Cic.)
მეხუთე წყება არის კაცისმკვლელთაგან (შემდგარი)

-as

I კანკლ.-ის gen. sing.-ის არქაული დაბოლოება, შემორჩენილია ორიოდ სიტყვაში:

pater famili-ās (= familiae) (Cic.)

ოჯახის მამა

mater famili-ās (= familiae) (Cic.)

ოჯახის დიასახლისი

dux ipse vi-as (Enn.)

თვითონ სარდალი გზისა

-as

III კანკლ.-ის ბერძნულ სახელთა nom. sing.-ის დაბოლოება; gen. sing.-ში -adis:

lamp-ās Phoebea (Verg.)

დღის შუქი

lamp-as aeterna mundi (Lucr.)

სამყაროს მუდმივი შუქი

-as

I კანკლ.-ის სახელთა acc. pl.-ის დაბოლოება, ās←ans

sicco lacrim-as conbibat ore su-as (Ovid.)

ყლაპავს ცრემლებს გამომშრალი პირით

ignot-as umeris accomodat al-as (Ovid.)

უცხო ფრთები მიიმაგრავს მხრებზე

-as

III კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., acc., voc. sing.-ში; gen. sing. -asis

vas aureum (Cic.)

ოქროს ჭურჭელი

unius aestimemus as-sis(←as) (Cat.)

ერთ გროშად შევაფასოთ

-as

III კანკლ.-ის მდელრ. სქესის წარმომავლობის აღმნიშვნელ სახელთა დაბოლოება nom. sing.-ში; gen. sing. -adis
Phasi-as Aesoniden, Circe tenuisset Ulixem,
Scyri-as Haemonio juncta puella viro (Ovid.)
ფაზისელი ეზონიდს დააკავებდა, კირკე კი –
ულიქსეს, სკიროსელი ქალწული – ჰემონიელ
ქმარს
Thesti-as absentem succendit stipite natum (Ovid.)
თესტიასმა მუგუბლით დაწვა შორს მყოფი ვაჟიშ-
ვილი (მელეაგრე)

-at

praef. = ad-ს, რომელიც t-თი დაწყებული სიტყვების წინ
იდლევა at-ს

similitudo at-trahit (← adtrahit) amicitiam (Sen.)
მსგავსება იწვევს მეგობრობას
aspicitur, non at-trectatur (← adtrectatur) (Cic.)
ჩანს, მაგრამ მიუწვდომელია

at (ast)

conj., მიუთითებს დაპირისპირებაზე, ან ახალი ეპიზოდის
დაწყებაზე: როცა, ხოლო, თუმცა, მაგრამ, კი, მაშინ როცა,
ამ დროს კი

at enim quid est, Catilina... (Cic.)
მაშინ როცა ასეა, კაცილინა...
at regina gravi jamdudum saucia cura... (Verg.)
ამ დროს კი დედოფალი, დიდი ხანია გატანჯული
მძიმე ფიქრებით
ast tibi templum voveo (Liv.)
მაშინ ძეგლს დავიდგამ
si ego hic peribo, ast ille non redit (Plaut.)
თუ მე იქ დავიღუპები, მაშინ იგი არ დაბრუნდება

atque

conj.= ac: ამასთანავე, და თანაც, და საერთოდ, თუმცა, ხომ

una atque eadem persona (Cic.)

ერთი და იგივე პიროვნება

te atque hodie primum vidit (Pl.)

ის ხომ პირველად გხედავს შენ ღღეს

atqui(attqui)

conj.: ხოლო, მაგრამ, კი, თუმცა, რა თქმა უნდა, ამ დროს
კი, თუკი

atqui si ita est... (Cic.)

მაგრამ თუკი ეს ასეა...

fortis vir aegritudine nunquam afficitur; atqui omnes
sapientes fortes sunt... (Cic.)

მამაცი კაცი სასოწარკვეთას არასდროს მიეცემა,
ბრძენი ადამიანები კი, ყველანი მამაცები არიან
(სულით)...

attat! (atat, attate, attattatae)

interj., სისარულის, თანაგრძნობის, გაოცების გამოხატ-
ველი: **ოი! ოჰ!**

attat! perii, hercle, ego miser! (Plaut.)

ოი, დავიღუპე, ჰერკულესს ვუიყავ, მე საბრალო!

atat, hoc illud est! (Ter.)

ოი, ეს არის!

-atus

suff., აწარმოებს IV კანკლ.-ის სახელებს; gen. sing. -us

princip-atus totius Galliae (Caes.)

პირველობა მთელს გალიაში

senat-us consultum (Cic.)

სენატის დადგენილება

-atus

suff., აწარმოებს თვისების აღმნიშვნელ გედსართავ სახე-
ლებს; -atus(m), -a(f), -um(n), gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

testis ocul-atus (Plaut.)

თვითმხილველი მოწმე

homo malle dent-atus (Ovid.)

ცუდკბილესიანი კაცი

au (hau, ha)

interj., გაოცების ან აღშფოთების გამომხატველი: ახ! ოი!
au, nullam tibi linguast? (Plaut.)
ოი, ენა არა გაქვს?

au

praef. = abf-ს, რომელიც f-თი დაწყებული სიტყვების წინ
იძლევა au-ს

au-fer manum! (Plaut.)

ხელები გასწი!

au-fugere domo (Plaut.)

სახლიდან გაქცევა

aut

conj.: ან, aut... aut ან...ან, თუ არა და...

aut vincere, aut mori (Liv.)

ან გამარჯვება, ან სიკვდილი

aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi,

aut hac in nostros fabricata est machina muros...

aut aliquis latet error (Verg.)

ან ამ მორში აქაველები იმალებიან,

ან ეს მანქანა ჩვენი კედლებისათვის არის შექმნილი...

ან რაღაც იოინი იმალება

autem

conj., უმეტესად ღვას ურავის მეორე ან მესამე ადგილას:
მეორე მხრივ კი, მაგრამ, თუმცა

ni discessero in Africam transedes? transedes, autem? (Liv.)

თუ მე არ წავალ, შენ გადახვალ აფრიკაში? გადახ-
ვალ კი?

nihil scribo, lego autem libenter (Cic.)

თუმცა არაფერს ვწერ, მაგრამ სიამოვნებით კი ვკი-
თხულობ

-ax

suff., მიუთითებს მიდრეკილებას რაიმესადმი; gen. sing. -acis

aud-ax proeliis (Hor.)

ბრძოლებში უშიშარი

homo ed-ax (Ter.)

ღორმუცელა ადამიანი

carpsit et Euboica viv-ax Anthedone gramen (Ovid.)

დაკრიფა ევბეისა და ანთედონის მაცოცხლებელი
ბალახი

B

-b-

fut. I-ის მაწარმოებელი I და II ულლ.-ის გმნებში; -be- არის
I-თი დაწყებული დაბოლოების წინ, -bu- II-თი დაწყებული
პირის ნიშნის წინ, დანარჩენ შემთხვევაში -bi; მხ. რიცხვის I
პირში კი – -b-

mortalia facta peri-b-unt (Hor.)

წარმატალია კაცთა საქმენი

non abi-b-is, si ego fustem sumpsero? (Plaut.)

არ წახვალ, ჯოხი რომ ავიღო?

ride-b-is, deinde indigna-b-e-ris (Plin.)

გაიცინებ, შემდეგ განრისხდები

-b-a-

imp.-ის მაწარმოებელი I და II ულლ.-ის გმნებში, -eba- III, IV
ულლების გმნებში; -a- წარსული დროის გამომხატველი სუ-
ფიქსია

flumina jam lactis, jam flumina nectaris i-ba-nt,

flavaque de viridi stilla-ba-nt ilice mella (Ovid.)

ხან რძის, ხანაც ნექტარის მღინარეები მოედინებოდა,

მწვანე მუხიდან წვეთავდა ყვითელი თაფლი

superbe responde-ba-t, crudeliter impera-ba-t (Nep.)

მედიდურად პასუხობდა, სასტიკ ბრძანებებს იძლეოდა

babae (papae)!

interj., გაკვირვების გამომხატველი: ჰოო?! მართლა?

fur -- babae! (Plaut.)

ქურდო – ჰოო?!

bat!

interj., გამოჯავრება თანამოსაუბრის, რომელიც ამბობს at-ს;
potin aliam rem ut cures? – at! – bat! (Plaut.)
იქნებ სხვა რაიმეზე იუიქრო? – ახ! – ბახ!

-bi

II პირისა და უკუქცევითი ნაცვალ-თა დაბოლოება dat. sing.-ში
quid si-bi vult? (Liv.)
რა ნებაგს? (რას ისურვებს თავისი თავისთვის?)
quidquid discis, ti-bi discis (Petr.)
რასაც სწავლობ, შენთვის სწავლობ

bi-

praef.= bis-ს.; ორმაგი, ორჯერადი, ორ....

bi-ma vacca (Verg.)

ორი წლის ძროხა

bi-remis scapha (Hor.)

ორხოფიანი ნავი

ponitur hic bi-color sinceræ baca Minervæ (Ovid.)

იქ დააღაგა ორფერა კენკრა, ქალწულ მინერვასი

-bilis

suff., გელსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -bilis(m, f), -e(n);
gen. sing. -is

mobilis (←moveo) turris (Cic.)

მოძრავი კოშკი

mira-bilis homo (Cic.)

საოცარი ადამიანი

bombax! (bambae)

interj. (ბერძნ.), გაოცების გამომხატველი: ნუთუ? მართლა? ოჰო!
fur! – bambae! (Plaut.)
ქურდო! – ოჰო!
fugitive! – bombax! (Plaut.)
მაწანწალავ! – ნუთუ?

-bris

suff., თვისების აღმნიშვნელ ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -bris(m, f), -e(n); gen. sing. -is

Idus decem-bris (Cic.)

დეკემბრის იღები

sententia mulie-bris (Cic.)

ქალური აზროვნება

-brum

suff., II კანკლ.-ის საშ. სქესის არსებით სახელთა მაწარმოებელი; აღნიშნავს იარაღს, საშუალებას, მოქმედების ადგილს

delu-brum Junonis (Liv.)

იუნოს გაძარი

imbrem in cri-brum gerere (Plaut.)

წყლის გარება საცრით

-bulum

suff., II კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი; აღნიშნავს იარაღს, საშუალებას, მოქმედების შედეგს, მოქმედების ადგილს

vena-bulum lato ferro (Verg.)

ფართო წყეეგიაანი სამონადირეო ოროლი

vesti-bulum templi (Cic.)

გაძრის შესასვლელი

-bundus

suff., თვისების აღმნიშვნელ ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -bundus(m) -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

freme-bundus (Achilles) (Ovid.)

შმაგი (აქილეესი)

freme-bunda manus (Cic.)

ათრთოლებული ხელი

-bus

III, IV, V კანკლ.-ის სახელთა დაბოლოება dat., abl. pl.-ში; III კანკლ.-ში -i-bus, IV -ში -i-bus ან -u-bus, V კანკლ.-ში e-bus;

albis dent-ibus (abl.) deridere (Plaut)

თეთრი კბილებით ღაცინვა (ღაცინვა ღაუფარაჲად, აშკარად)

quis novus hic nostris successit sed-ī-bus (dat.) hospes (Verg.)

ის ვინც, უცხო სტუმარი ეწვია ჩვენს სამფლობელოს
his re-bus (abl.) adducti... (Caes.)

ამ საქმეებით წაქეზებულნი

C

-c

III კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., acc.,
voc. sing.-ში; gen. sing. -ctis

lac dare (Ovid.)

ბუძუს წოვება

lac concretum (Verg.)

მაწონი (შედღებულ რძე)

causa

არსებითი სახელი, გამოიყენება როგორც gen.-ის წინდებულს; მიზეზით, გამო, წყალობით, ჩვეულებრივ

temporis causa (Cic.)

გარემოების მიზეზით

dissimulandi causa (Sall.)

ღაფარვის მიზეზით

-ce (-ci, -c)

part., იწერება სიგყვის შემდეგ, მასთან მოუცილებლად, გამოიყენება კითხვით ნაწილაკ ne-სთან ერთადაც:

ec-ce homo (Vulg.)

აი, კაცი!

hi-c opus, hic labor est! (Verg.)

ეს არის საქმე, ეს არის შრომა!

si-ci-ne mihi obsequens es? (Plaut.)

მამ, მითმობ განა?

-cen

suff., III კანკლ.-ის სახელთა მაწარმოებელი; -cen ← cano (ემღერი); gen. sing. – cinis

tibi-cen (←tibia + cano) sine tibiis canere non potest (Cic.)

ფლეიტიკი უფლეიტოდ ვერ იმღერებს
fortibus adsuevit tubi-cen prodesse (Ovid.)

მამაცებს ეხმარება მესაყვირე

-centi

suff., ასეულების მაწარმოებელი რიცხვით სახელებში (200-დან 900-მდე); -centi(m), -centae(f), -centa(n)

summa omnium fuerunt: milia tre-centi sexaginta octo (Caes.)

სულ იყო: ათას სამას სამოცდარვა

Helvetiorum milia ducenti sexaginta tres (Caes.)

ჰელვეციელთაგან ათას ორას სამოცდასამი

-ceps

suff., III კანკლ.-ის არსებით და ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; gen. sing. -cipis.

parti-ceps tori (Ovid.)

სარეცლის მოზიარე (მეუღლე)

inde me et semel parti-cepes omnis meos praeda narabo atque applebo (Plaut.)

შემდეგ ჩემს თავსაც და ყველა თანამონაწილეს
ავაგებს ნადავლით

quinti-ceps mons (Ter.)

ხუთწვერა მთა

-cida

suff., სახელისა და caedo (ვკლავ) ზმნისაგან I კანკლ.-ის სახელთა მაწარმოებელი; gen. sing. -ae:

poena parricidii, more majorum haec instituta est, ut parri-cida (Dig.) მშობლის მკვლელისთვის სასჯელი წინაპართა ჩვეულებით იყო დადგენილი,

რომ მშობლის მკვლელი ...
quintum genus est parri-cida-rum (Cic.)
მეხუთე წყება არის ნათესავთმკვლელთაგან
ille homi-cida erat ab initio (Vulg.)
რამეთუ იგი იყო კაცისმკვლელი დასაბამითგან

circā

praep. acc.: ირგვლივ, ახლოს, დაახლოებით
fossas circa murum ducere (Liv.)
კედლის გარშემო თხრილის შემოვლება
circa mediam noctem (Suet.)
დაახლოებით შუალამისას

circā

adv.: ირგვლივ, ყოველმხრივ:
gramen erat circa (Ovid.)
ირგვლივ ბალახი იყო
multae circa civitates (Liv.)
ბევრი მეზობელი ქვეყანა

circum

adv.: ირგვლივ
undique circum convenire (Verg.)
ყოველი მხრიდან თავმოყრა
hostilia circum litora (Tac.)
ირგვლივ მტრული სანაპიროები

circum

praep. acc.: ირგვლივ, ახლოს
circum forum (Cic.)
ფორუმთან ახლოს
circum rura vectari (Hor.)
სოფლის გარშემოვლა ცხენით

circum-

praef., გმნებისა და სახელის მაწარმოებელი; აღნიშნავს
ირგვლივ, გარშემო მოქმედებას

Rhenus circum -venit insulam (Tac.)
რენუსი ირგვლივ უელის კუნძულს
circum-stare undique muros (Ovid.)
ქალაქის (კედლის) გარშემორგება იერიშით

cis

praep. acc.: აქეთა მხრიდან, აქედან, ამ ხნის მანძილზე:

cis Padum (Liv.)

პადუსის მხარეს

cis paucos dies (Sall.)

რამდენიმე დღის მანძილზე

-cis

suff., III კანკლ.-ის მამრ. სქესის სახელთა დაბოლოება

nom. sing.-ში, gen. sing. -cis:

fas-cis lignorum (Tac.)

მორების გროვა (შეშა)

pis-cis edax avido male devoret (Ovid.)

ხარბი თევზი ლაყურებით წამოეგება (ანკესს)

-cis

praef.: აქეთ მხარეს

cis-alpina Gallia (Caes.)

ციზალპინური (ალპებს იქითა) გალია

cis-rhenani Germani (Caes.)

რაინს-აქეთა გერმანელები

citrā

praep. acc.: აქეთა მხარეს, -მდე, წინ, -უ, გარეშე

peccavi citra scelus (Cic.)

შევეცი, დანაშაული (კი) არ ჩამიდენია

citra Trojana tempora (Ovid.)

ტროის ომამდე

citrā

adv.: აქეთ მხარეს:

tela hostium citra cadebant (Tac.)

მტრის ისრები იქით ეცემოდა
nec citra moveri, nec ultra (Ovid.)
მოძრაობა არც იქით და არც აქეთ (უძრაობა)

citrō

adv.: აქეთ მხარეს:

legatos mittere citro (Caes.)
ელჩების გაგზავნა აქეთ მხარეს
ultro citroque obsides dare (Liv.)
ტყვეების გასცლა (გადაცემა იქით და აქეთ)

clam

adv.: ფარულად, საიდუმლოდ

navigium clam petere (Suet.)
ჩუმად ასვლა ხომალდზე
clam ferre (Liv.)
დაფარვა ვინმესი (რამესი)

clam

praep. acc. და abl.: ფარულად, საიდუმლოდ, უჩუმრად

clam patre ან clam patrem (Plat.)
მამის უჩუმრად
clam vobis (Caes.)
თქვენგან ფარულად

clanculum

praep. acc.: დაფარულად, ჩუმად

clanculum patres (Ter.)
მამებისაგან დაფარულად

clanculum

adv.: დაფარულად, ჩუმად

advenire clanculum (Plaut.)
ჩუმად მიახლოება

-co

praef.= com-ს, რომელიც ხმოვნების წინ იძლევა co-ს; აღ-
ნიშნავს თავმოყრას, მოგროვებას

pontus co-it (Ovid.)
ზღვა გაიყინა
co-agmentare verba verbis (Cic.)
სიტყვის სიტყვასთან შეერთება

-col

praef. = com-ს, რომელიც l-თი დაწყებული სიტყვების წინ
იდლევა col-ს; აღნიშნავს შეგროვებას, შეერთებას
col-ludere paribus (Hor.)
თანაგოლებთან თამაში
col-ligere flores (Ovid.)
ყვავილების კრეფა

-cola

suff., I კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა მაწარ-
მოებელი; ნიშნავს მობინადრეს, გარკვეულ ადგილას მყოფს
agri-cola (←ager + colo) et pecuarius (Cic.)
გლეხი და მეჯოგე
fonti-cola (←fontis + colo) puella (Aug.)
წყაროს პირას მცხოვრები გოგონა
salix amni-cola (←amnis + colo) (Ovid.)
წყლის პირას ამოსული გირიფი

com-

praef. = con-, რომელიც m, n-თი დაწყებული სიტყვების წინ
იდლევა com-ს
non com-mittam, ut me accusare possis (Cic.)
არ დავეშვებ, რომ ჩემი დადანაშაულება შეძლო
com-movere hostem (Liv.)
მგრის შევიწროება

con-

praef., c, g, q, d, t, f, v, n, s-თი დაწყებული სიტყვების წინ;
ნიშნავს შეერთებას, შეკავშირებას
con-cipere foedus (Verg.)
ხელშეკრულების დადება

con-fluunt multi Athenas (Cic.)
ათენს მრავალი მიაწყდა

contra

praep. acc. ; წინააღმდეგ, საწინააღმდეგოდ

contra aliquem pugnare (Caes.)

ვინმეს წინააღმდეგ ბრძოლა

contra aquam (Sen.)

დინების საწინააღმდეგოდ

contra

adv.: პირიქით, წინააღმდეგ, პირისპირ, თავის მხრივ

cognoscere, quid boni aut contra sit (Sall.)

გაგება იმისა, რა არის კარგი და პირიქით, რა
არის ცუდი

contra atque ante fuerat (Cic.)

იმისგან განსხვავებით, რაც აღრე იყო

cōram

praep. abl.: დასწრებით, თვალწინ, -თან, წინაშე

coram populo (Suet.)

ხალხის თვალწინ

coram Senatu (Tac.)

სენატის წინაშე

cōram

adv.: პირისპირ, პირადად, სახალხოდ, იქვე

coram arguere aliquem (Liv.)

სახალხოდ მხილება ვინმესი

coram audire aliquid (Cic.)

პირადად მოსმენა

cor-

praef. = con-, რომელიც r-თი დაწყებული სიტყვების წინ იბ-
ლევა cor-ს; აღნიშნავს საგანთა ან მოქმედ პირთა თავ-
მოყრას:

conjuratorem non credendo cor-roborare (Cic.)

შეთქმულების გაძლიერება მისადმი სკეპტიკური

დამოკიდებულებით
cor-rogare necessarios suos (Cic.)
თავისი ნათესავების მოხმობა

-culum

suff., II კანკლ.-ის საშ. სქესის არსებით სახელთა მაწარმოებელი =culum; აღნიშნავს იარაღს, მოქმედების შედეგს, ადგილს

mira-culum rei novae (Liv.)

საოცარი შემთხვევა

tempera-culum ferri (Ap.)

რკინის დამუშავება

curri-culum gloriae (Cic.)

დიდების გზა

-culus

suff., II კანკლ.-ის კნინობით სახელთა მაწარმოებელი; -culum(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

nascetur ridi-culus mus (Hor.)

დაიბადება სასაცილო წრუწუნა

igni-culus desiderii (Cic.)

ვნების ნაპერწკალი

-cundus

suff., თვისების აღმნიშვნელ ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -cundus(m), -a(f), -um(n); gen. -i(m, n), -ae(f)

castus et vere-cundus (Hor.)

თავშეკავებული და მორიდებული

loquax magis quam fac-undus (Sall.)

უფრო ყბელი, ვიდრე ენაწყლიანი

cur

adv.: რატომ? რად?

cur ego vivo? cur non moriar? (Plaut.)

რატომ ვცოცხლობ? რად არ მოვკვდები?

sed cur tam diu de uno hoste loquimur? (Cic.)

მაგრამ რატომ ვსაუბრობთ ამდენს ერთ მტერზე?

-cus

suff., კუთვნ.-ის აღმნიშვნელ ზედსართავ სახელთა მაწარ-
მოებელი; -cus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

ager hosti-cus (Liv.)

მგრის მინდორი

geometri-ca figura (Cic.)

გეომეტრიული ფიგურა

D

-d

ზმნის მხ. რიცხვის III პირის ნიშანი არქაულ ლათინურში
Manios med. feface-d Numasioi (წარწერა ოქროს
ბალთაზე) = Manius me feci-t Numerio
მანიუსმა მე გამაკეთა ნუმერიუსთვის
sacros esse-d (წარწერა ფორუმზე)
მეწირულ იყოს

-d

abl. sing.-ის დაბოლოება სახელებში და პირის ნაცე.-ში:
orant med ut saltem (Plaut.)
მთხოვენ მე, რომ ვიტყუო
aps te-d auferam? (Plaut.)
მე შენ დაგტყუო?

-d

ჩვენ. ნაცვალსახელთა საშ. სქესის დაბოლოება nom., acc.
sing.-ში

ad illu-d diei (Ap.)

ბოლო დღემდე

id temporis (Cic.)

ამ დროს

de

praep. abl.: -გან, -დან, მიხედვით, შესახებ, თანახმად
descendere de nostris (Cic.)

გრიბუნიდან ჩამოსვლა
traditur de Homero (Cic.)
გვიყვებიან პომპეროსის შესახებ
de mea sententia (Plaut.)
ჩემი აზრით

-de

praef., გამოხატავს მოშორებას, გამოცალკავენას, დაკლებას,
მოქმედების დასრულებას

de-clinare agmen aliquo (Liv.)

ლაშქრის გაყვანა სადმე

de-cedere ex Sicilia (Cic.)

სიცილიიდან გამგზავრება

-de-

infix., რიცხვით სახელებში დაკლების ნიშანი, აწარმოებს: 18,
28, 38, 39, 48, 49 და ა.შ.

fossaque duo-de-viginti pedum munire jubet (Caes.)

ბანაკის გამაგრება ბრძანა თერამეგი (ოცს დაკლებული ორი) ფუგის სიღრმის სანგრით

un-de-viginti natus exercitum comparavi (MA)

ცხრამეგი წლის ბიჭმა ლაშქარი შევეკრიბე

duo-de-triginta annos tyrannus Syracusanorum fuit Dionysius (Cic.)

დიონისიოსი ოცდათვრამეგი წელი იყო სირაკუზელთა გირანი

-decim

რაოდ. რიცხვით სახელთა მაწარმოებელი 11-დან 18-მდე: un-decim 11, duo-decim 12, tre-decim 13 და ა.შ.

oppida habere numero duo-decim (Caes.)

თორმეტი ქალაქი ჰქონდათ

ita dies circiter quin-decim iter decerunt (Caes.)

ამგვარად, დაახლოებით თხუთმეტი დღე იარეს

dehinc

adv.: აქედან, მოშორებით, ამიერიდან, შემდეგ, ამის შემდეგ
ამიგომ

dehinc talia fatur (Verg.)
შემდეგ ასე ამბობს
dehinc postulo, ut... (Ter.)
ამიგომ მოვითხოვ, რომ...

dein (deinde)

adv.: აქედან, ამიერიდან, ამის შემდეგ
da mi basia mille, deinde centum,
dein mille altera, dein secunda centum (Cat.)
მაკოცე ათასჯერ, შემდეგ ასჯერ
ამის შემდეგ კიდევ ათასჯერ, შემდეგ კელავ ასჯერ

-di

praef. = dis-ს, რომელიც d, g, l, m, n, r, v, s თანხმოვნების წინ
იძლევა di-ს: გან-, გა-
di-mittere nuntios in omnes partes (Caes.)
მაცნეების დაგზავნა ყოველ მხარეს
di-mittere uxorem (Suet.)
ცოლის გაშვება
terror socios fide di-movit (Liv.)
შიშმა მოკავშირეებს ერთგულების (ფიცის) დაარღ-
ვევინა

-dic

suff., აწარმოებს რთულ სახელებს: გელსართავეებს, გმნიშე-
ლებს და გმნებს; dico –ვამბობ;
timeat male-dic-ere pauper (Ovid.)
ეშინოდეს ავსიტყვაობისა ღარიბს
ad se illicere blande ac bene-dice (Plaut.)
თავისკენ მიმხრობა მოფერებითა და კეთილი სიტყვით
homo male-dicus (VM)
ავყია კაცი

-dif

praef. =dis, რომელიც f თანხმოვნის წინ იძლევა dif-ს: გან-,
გა-
dif-famare (← disfamare) prava (Tac.)
ცუდი ხმების გავრცელება

dif-ferre (← disferre) aliquid in annum (Hor.)

რაიმეს გადაღება ერთი წლით

-dir

praef.= dis-ს, რომელიც ხმოვნის წინ იძლევა dir-ს (ინგერ-
ვოკალური -s- ე. წ. როგაციზმის კანონის თანახმად
გადაღის r-ში): გან-, გა-

quod dir-imi non possit (Cic.)

რისი გაყოფაც არ შეიძლება

-dis

praef., გვხვდება c, p, t, j-ს წინ და აღნიშნავს მოცილებას,
გამოყოფას, განსხვავებას:

dis-pares colores (Cic.)

განსხვავებული ფერები

eo dis-convenit inter me teque (Hor.)

ეს განსხვავებაა ჩემსა და შენს შორის

do-

suff., III კანკლ.-ის არსებით სახელთა (f, m) nom. sing.-ის
დაბოლოება; gen. sing. -inis:

or-do arborum (Verg.)

ხეების მწკრივი

car-do caeli (Verg.)

ცისკარი (პოლუსი)

do-

რთული გზის მეორე შემადგენელი კომპონენტი (do ვაძლევ)

ven-do grandi pecunia (Cic.)

ბვირად გაყიდვა

tra-dere (←tra-do) filiam alicuj (Tac.)

გათხოვება ქალიშვილის

man-do se fugae (Caes.)

გაქცევით თავისშეველა

donec

conj.: სანამ, ვიდრე, სანამ არ

donec eris felix, multos numerabis amicos (Ovid.)
სანამ ბედნიერი იქნები, მრავალ მეგობარს მიით-
ვლი
haud desinam, donec perfecero hoc (Ter.)
არ შევწყვეტ, სანამ არ მივალწევ ამას

dum

conj.: სანამ, მანამდე, ვიდრე
dum defervescat ira (Cic.)
სანამ დაცხრებოდეს რისხვა
haec faciebam, dum licebat (Cic.)
ამას ვაკეთებდი, მანამდე ამის შესაძლებლობა იყო

dum

partic., იხმარება imperat. -თან, იწერება ზოგჯერ სიტყ-
ვასთან ერთად:
dic dum! (Plaut.)
თქვი რაღა!
age dum! (Cic.)
გააკეთე რა!
ehodum! (Ter.)
მომისმინე!

dum

adv., იხმარება: non, nullus, nihil, vis-ის შემდეგ; იწერება
ერთადაც და ცალკეც: კიდეც
neque dum satis (Cic.)
ჯერ კიდეც არ არის საკმარისი
nullus dum (Liv.)
ჯერ კიდეც არავინ

dummodo

adv.: სანამ არ, როგორც კი, თუ კი, ოღონდ კი
magno me metu liberabis, dummodo inter me atque te
muris intersit (Cic.)
დიდ საფრთხეს ამაცილებ, როგორც კი შენსა და
ჩემს შორის კედელი აღიმართება

decretum est pati, dum illum modo habeam mecum
(Ter.)

გადავწყვიტე მოვითმინო, ოღონდ კი ის ჩემთან
იყოს

dumtaxat (duntaxat)

adv.: რამდენადაც, მხოლოდ, ყოველ შემთხვევაში

excepto dumtaxat uno (Suet.)

მხოლოდ ერთი გამონაკლისით

denique sit quodvis simplex, dumtaxat et unum (Hor.)

და ბოლოს, ყოველი (ნაწარმოები) მარტივი უნდა
იყოს, ყოველ შემთხვევაში, ერთიანი

E

-ē

II ულ.-ის გმნების ფუძისეული დაბოლოება:

docē (doceo ვასწავლი)

habē (habeo მაქვს)

-ē

II ულ.-ის გმნების sing.-ის II პირის imperat. praes. act.-ის
დაბოლოება:

Pyrame, respond-e! (Ovid.)

პირამუს, მიპასუხე!

signa ten-e caedis (Ovid.)

შეინარჩუნე ნიშანი მკვლელობისა!

-ē

III ულ.-ის გმნების მხ. რიცხვ-ის imperat. praes.-ის
დაბოლოება

accip-e nunc! _ inquit (Ovid.)

მიიღე ახლა! — ეუბნება

vultus attol-e jacentes! (Ovid.)

თვალები გაახილე!

-ē

praes. conj.-ის მაწარმოებელი I ულლ.-ის (ე.ი. -a ფუძიანი) ზმნებისათვის:

di tibi d-e-nt, quacumque opt-e-s! (Plaut.)

ღმერთებმა მოგცენ, რასაც ისურვებ!

omnes unius aestim-e-mus assis (Cat.)

ყველაფერი ერთ გროშად შეეფასოთ

-ē

fut. I-ის მაწარმოებელი III და IV ულლ.-ის ზმნებისათვის ყველა პირსა და რიცხვში, გარდა sing.-ის I პირისა:

viv-e-s et viv-e-s ita . . . (Cic.) . . .

იცოცხლებ და იცოცხლებ ისე . . .

multorum te oculi custodi-e-nt (Cic.)

მრავალი თვალი გიდარაჯებს

Scaevola paulum requisc-e-t... (Cic.)

სცევილა ცოტა ხნით დაისვენებს...

-e

III კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა (არსებითისა და ზედსართავის) დაბოლოება nom., acc., voc sing.-ში:

aquas in mar-e fundere (Cic.)

ზღვაში წყლის ჩასხმა (ე. ი. უსარგებლო შრომა)

ad brev-e tempus (Suet.)

მოკლე დროით

mar-e nostrum (Caes.)

ჩვენი (ე. ი. ხმელთაშუა) ზღვა

-ē

II კანკლ.-ის -us-ზე და I, III კანკლ.-ის -ēs-ზე და -e-ზე დამთავრებულ ბერძნულ საკუთარ სახელთა voc. sing.-ის დაბოლოება

invid-e, dicebant, paries quid amantibus obstat? (Ovid.)

შურიანო კედელო, რაგომ გვიშლი ხელს შეყვარებულებს?

quid tibi profuerunt, Circ-e, Perseides harbae? (Ovid.)

რით დაგეხმარა, კირკე, ჰეკატეს ბალახები?

-ē

III კანკლ.-ის თანხმოდანუძიან და V კანკლ.-ის სახელთა დაბოლოება abl. sing.-ში

bis in di-e (Cic.)

ორჯერ დღეში

or-e cruentato (Ovid.)

გასისხლიანებული პირით

-ē

suff., I და II კანკლ.-ის ზედსართავ სახელთაგან გმნიზე-დის მაწარმოებელი:

dixeris egregi-e . . . (Hor.)

შესანიშნავად იგყვი . . .

facere aliquid praeclar-e (Cic.)

რაიმეს მშვენიერად გაკეთება

-ē

suff., მამრ. სქესის ნაცვალ.-ის დაბოლოება nom. sing.-ში

ill-e mi par esse deo videtur (Cat.)

ლეთის დარი მგონია ის (კაცი)

ips-e in colle medio triplicem aciem instruxit (Liv.)

მან თავად განალაგა შუა ბორცვზე სამმაგი რაზმი

quam diu etiam furor ist-e tuus nos eludet? (Cic.)

კიდევ დიდხანს დაგვცინებს ეგ შენი სიშმაგე?

e

praep. abl.= ex-ს: -გან, -დან, -თვის

e re mea (Ter.)

ჩემი საქმიდან გამომდინარე

e commune utilitate (Tac.)

საერთო კეთილდღეობიდან

e re publica (Cic.)

სახელმწიფოს კეთილდღეობისათვის

praef.=ex-ს, რომელიც გვხვდება თანხმონების: c, p, q, s, t-ს წინ, სხვა შემთხვევაში –e; აღნიშნავს გამოცალკეებას, მოძრაობას ზევით, გათავისუფლებას, ცვლილებას, მოქმედების დასრულებას

Catilina e-vasit (Cic.)

კატილინა გაგვშორდა

hostes e-volant ex silvis (Caes.)

მტრები ტყეებიდან გამოცვივდნენ

-ě-

infix., ჩაერთვის რედუქლიკაციით მიღებულ perf.-ის ფუძეში გაორკეცებულ თანხმონებს შორის

d-e-dit oscula nato (Ovid.)

აკოცა ვაჟს

simul ac t-e-tigit provinciam (Cic.)

როგორც კი შევიდა პროვინციაში

ecastor!

interj. = ecce + Castor: კასტორის მაღლმა, კასტორს ვფიცავ

ecastor! re experiar, quanti facis uxorem tuam (Plaut.)

კასტორს გაფიცებ, როგორ მოგყავს ცოლი

ecce, eccam, ecca, eccum

adv. = en + ce-ს: აი, ნახე! შეხედე! აჰა!

ecce, tuae litterae! (Cic.)

აი, შენი წერილები!

eccam in tabellis porrectam (Plaut.)

აი, შენს წერილშია გამოგული

sed eccum video (Plaut.)

მაგრამ, აი ვხედავ

edepol

interj.: პოლუქსს ვფიცავ!

certe edepol scio (Plaut.)

ლმერთს გეფიცები, ვიცი...

namquam edepol, si non dabis (Plaut.)
ვფიცავარ პოლუქსს, თუ კი არ მომცემ

ef

praeef.= ex-ს; რომელიც f-თი დაწყებული სიტყვების წინ იძლევა ef-ს; აღნიშნავს გამოცალკავებას, გათავისუფლებას, მოცილებას, დასრულებას, თვისების შეცვლას:

ef-feminata (← exfeminata) vox (Sen.)

განაბებული ხმა

arma extra fines ef-fere (← exferre) (Liv.)

იარაღით საზღვრებიდან გასვლა

chem

interj.: აჰა! ა! აი, უკვე!

ehem! scio jam, quid vis (Plaut.)

აჰა! ვიცი, რაც გინდა

ehem, te hercle, ego circumspectabam (Plaut.)

ა! ჰერკულესს ვფიცავ, ირგვლივ ვიყურებოდი

eheu

interj., გაოცების გამომხატველი: ვაი! ახ! ოი!

eheu! fugaces labuntur anni (Hor.)

ვაი! რა სწრაფად გარბიან წლები

ehem! pater me, tu hic eras? (Ter.)

ოი! შენ აქ იყავი, მამა?

eho (ehodum)

interj.: ეი!

eho, an non prius salutas? (Plaut.)

ეი! ჯერ ხომ არ მომესალმები?

eho! puer! (Plaut.)

ეი! ბიჭო!

ei

interj.: მწუხარების გამომხატველი: ვაი!

ei, me miserum (Ter.)

ვაი, მე ბედშავს!

ei mihi! non tutum est, quod ames, laudare sodali (Ovid.)
ვაი მე! არ არის უსაფრთხო, უქო მეგობარს, ეინც
გიყვარს

ejā (heja)

interj.: ეი!

ejā, mea Juno, non decet te (Plaut.)
ეი, ჩემო იუნო, შენ არ შეგვეურის
ejā, quid statis! (Hor.)
ეი, რას უდგეხართ!

em

interj.: ეი! აი! მისმინე! როგორ! ახ, ასე?!

em! illae sunt aedes (Plaut.)
აი, ის სახლია!
em! nuncin demum? (Ter.)
როგორ, მხოლოდ ახლა?

en

interj.: აი! აჰა! აბა!

en, causa! (Cic.)
აი, მიზეზი!
en age, rumpe moras (Verg.)
ეი, ნუ აყოვნებ!

-en

I კანკლ.-ის ბერძნულ სახელთა დაბოლოება acc. sing.-ში:
Daedalus interea Cret-en longumque perosus... (Ovid.)
დედალოსი, ამასობაში კრეტაზე ხანგრძლივ გასახ-
ლებული...
nec te spectare Boot-en aut Helic-en jubeo (Ovid.)
გიბრძანებ, არ შეხედო ბოოტესს, არც ჰელიკეს
(თანაეარსკვლავედებს)

-en

III კანკლ.-ის მამრ. სახელთა დაბოლოება nom., voc. sing.-
ში, სამ. სქესის სახელთათვის კი – nom., acc.voc. sing. –ში;
gen. sing. -enis ან inis

flam-en Quirinalis (Liv.)
 კვირინუსის (რომულუსის) ქურუმი
 deducere pect-ine (←pect-en) crinem (Ovid.)
 თმის დაეარცხნა სავარცხლით
 poll-en piperis (Cael.)
 დაუქვილი წიწაკა
 seditionem facit li-en (Plaut.)
 ალგზნებას იწვევს ელენთა

-end

suff., gerundium-ის მაწარმოებელი III და IV ულლ-ის ზმნე-
 ბისათვის; gen. sing. -endi, dat. sing. -endo, acc. sing. (ad)
 -endum, abl. sing. -endō

genus dic-endi (gen.) (Cic.)

გადმოცემის ხერხი

homo ad intellig-endum et ag-endum natus est (acc.) (Cic.)

ადამიანი გაჩენილია შემეცნებისა და ქმედებისათვის
 hominis mens disc-endo (abl.) alitur et cogitando (Cic.)

ადამიანის გონება სწავლითა და ამროვნებით ვი-
 თარდება

-endus

suff., part. fut. pass.-ის, იგივე gerundivum-ის მაწარმოებელი
 III და IV ულლ-ის ზმნებისათვის: -endus(m), -a(f), -um(n); gen.
 sing. -i(m, n), -ae(f)

ferrum ejicimus, rem ad col-endos agros necessarium (Cic.)

რკინას მოვიპოვებთ, აუცილებელს მიწების დასამუ-
 შაველად

studere legibus cognosc-endis (Cic.)

მეტადინეობა კანონთა შესასწავლად

nox est perpetua et dormi-enda (Cat.)

ღამე არის მუდმივი ძილისა

enim

conj.: ვინაიდან, ხომ, აბა!

quid enim (censes)? (Plaut.)

აბა! შენ როგორ ფიქრობ?

corpuscula, ita enim atomi appellantur (Cic.)

ნაწილაკები, ხომ ასე უწოდებენ აგომებს
quid enim expectas? bellum? (Cic.)
აბა, რას ელოდები, ომს?

enim

adv.: მართლაც, ჭეშმარიტად, რა თქმა უნდა
neque enim isti... salvi esse possunt (Cic.)
ეგენი, რა თქმა უნდა, ვერ დაიხსნიან თავს
immo enim pellegam (Plaut.)
რა თქმა უნდა, წავეიკითხავ

-ens

suff., part. praes. act.-ის მაწარმოებელი III და IV ულლ.-ის
გმნებისათვის; gen. sing. -entis

lumen attol-ens pariter cum caelo vidit amantem (Ovid.)

ცისკენ მზირალი საგრუოსაც ხედავს

Catilinam, orbem terrae caede atque incendiis vastare
cupi-entem, nos consules perferemus? (Cic.)

ჩვენ, კონსულებმა უნდა ავიგანოთ კაცილინა, მო-
სურნე მთელი ქვეყნის ცეცხლითა და მახვილით
განადგურებისა?

-ensis

suff., III კანკლ.-ის სადაურობის აღმნიშვნელ არსებით
სახელთა მაწარმოებელი; -ensis (m, f), -e(n); gen. sing. -is
და III კანკლ. კუთვნილების გამომხატველ ზედსართავ სა-
ხელთა მაწარმოებელი; -ensis (m, f); gen. sing. -is

pugna Cann-ensis (Cic.)

ბრძოლა კანესთან

oratio, genus dicendi for-ensis (Cic.)

საჯაროდ წარმოსათქმელი სიტყვა

eo

adv.: იქით, იქ, იქამდე, იმდენად, მით, იმიგომ; ამიგომ

eo rem adduxit... (Cic.)

საქმე იქამდე მიიყვანა...

eo fit (Hor.)

ამიგომ ხდება, რომ...

eodem

adv.: იქვე, იქითკენვე:

mittere aliquem eodem (Caes.)

ვინმეს გაგზავნა იქითკენვე

eodem loci (Cic.)

იმავე ადგილას

-er

II კანკლ.-ის სახელთა დაბოლოება nom. sing.-ში; gen. sing.-i. III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom. sing.-ში, III კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., acc., voc. sing.-ში; ასევე III კანკლ.-ის სამბოლოკიდურიანი მამრ. სქესის გელსართავის დაბოლოება nom. sing.-ში; gen. sing. -is

ten-er annus (Ovid.)

ნაზი წელიწადი (გაზაფხული)

pu-er Icarus una stabat (Ovid.)

ყმაწვილი იკარუსი იქვე იდგა

naviget hinc alia jam mihi lint-er aqua (Ovid.)

სხვაგან შეცუროს ჩემმა ნავმა

cel-er fuga (Verg.)

სწრაფი გაქცევა

it-er angustum et difficile (Caes.)

გზა ვიწრო და ძნელი

pauper aquae (Hor.)

წყლით ღარიბი

-ēram (-ēras, -ērat, -ēramus, -ēratīs, -ērant)

plusquam.ind. act.-ის პირიელი დაბოლოებანი

exclusi eos, quos tu ad me salutatem mis-eras (Cic.)

არ მივიღე ისინი, რომლებიც შენ მოსასალმებლად გამომიგზავნე

Helvetii suas copias tradux-erant (Caes.)

ჰელვეციელებს გადაუყვანიათ თავიანთი ლაშქარი

Pausanias eodem loco sepultus est, ubi vitam posu-erat (Nep.)

პავსანია იქვე დაკრძალეს, სადაც დაასრულა სიცოცხლე

-ē-re

inf. praes. act.-ის დაბოლოება III ულ.-ის გმნებში.

viv-e-re scis, Hannibal, victoria uti nescis (Liv.)

გამარჯვება იცი, ჰანიბალო, გამარჯვების გამოყენება
კი – არა

interest omnium recte fac-e-re (Cic.)

ყველასთვის აუცილებელია სწორად მოქცევა

-ē-re

sing.-ის II პირის დაბოლოება praes. pass.-სა და ლეპონენგურ
გმნებში, სადაც -e-re = -e-ris

quousque tandem abut-e-re (=abuteris), Catilina, patientia
nostra? (Cic.)

სანამდე უნდა ისარგებლო ბოროტად ჩვენი მოთმინე-
ბით, კატილინა?

tum denique interfici-e-re (=interfici-e-ris) (Cic.)

შენ მაშინ მოკვდები . . .

-ēre

pl.-ის III პირის ნიშანი perf. act.-ში = erūnt:

contiguas tenu-ēre (= tenu-ērunt) domos (Ovid.)

მემოხელ სახლებში ცხოვრობდნენ

patres vetu-ēre (= vetuērunt) (Ovid.)

მამებმა აკრძალეს

erga

praep. acc.: ახლოს, წინააღმდეგ, მხარეს, –დმი, მიმართ

benignus erga aliquem (Plaut.)

ვინმესადმი კეთილად განწყობილი

nostram erga, aedem (Plaut.)

ჩვენს სახლთან ახლოს

ergo

adv.: მაშ, მაშასადამე, ამიტომ, ამგვარად

ergo pueri hoc potuerunt, viri non potuerint? (Cic.)

მაშ, ყმაწვილებმა მოახერხეს ეს, კაცები ვერ შეძლე-

ბენ?
quid ergo? (Cic.)
მაშ, რა?

ergo

praep. gen.: -თვის, გამო
nominis ergo (Lucr.)
სახელის გამო
victoriae, non valetudinis ergo (Liv.)
გამარჯვების, არა ჯანმრთელობის გამო

-ēri-m (-eris, -erit, -erimus, -eritis, -erint)

perf. con. act.-ის პირიელი დაბოლოებანი:
hoc sine ulla dubitatione confirmav-erim (Cic.)
ამას უყოყმანოდ განვაცხადებდი
quid superiore nocte eg-eris, ubi fu-eris, quos convocav-
eris, quid consilii cep-eris (Cic.)
რა გააკეთე წინა ღამეს, სად იყავი, ვის მოუხმე, რა
გადაწყვეტილება მიიღე

-ē-ris

praes. pass.-ის ღროებში sing.-ის II პირის დაბოლოება III
ულლ.-ის ზმნებისა და დეპონენტებისათვის
quid imagine muta carp-e-ris? (Ovid.)
რად იხიბლები მოღალატის სახით?
quamvis infelix media torreb-e-ris Aetna (Ovid.)
თუნდაც იწვოდეს შენ ეგნის ცეცხლით

-ē-ris

fut.I pass.-ის sing.-ის II პირის დაბოლოება I და II ულლ.-
ის ზმნებისათვის:
ut ama-b-e-ris, amabilis esto! (Ovid.)
რომ უყვარდეს ვინმეს, თავად იყავი შეყვარებული
nec circa vilem patulumque morab-e-ris orbem (Hor.)
თუ არც ვიწრო და არც ღია წრეში არ იგრიალე

-ēro (-eris, -erit, -erimus, -eritis, -erunt)

fut. II act.-ის პირიელი დაბოლოებანი:

quidquid eg-ero, continuo scies (Cic.)

რასაც გაეაკეთებ, ყოველდღე შეიტყობ

vanam gloriam si spreverit, veram habebit (Liv.)

ფუჭ დიდებას ვინც არ ინდობებს, ნამდვილ (დიდებას) მიაღწევს.

ut sementem fec-eris, ita metes (Cic)

რასაც დასთეს, იმას მოიმკი

-es

suff., III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., voc. sing.-სა, და nom., acc. voc. pl.-ში; gen. sing.-is; III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის გელსართავე სახელთა და part. praes. act.-ის დაბოლოება nom., acc., voc. pl.-ში; gen. sing. -is; ასევე III კანკლ. ბერძნულ საკუთარ სახელთა დაბოლოება nom.-ში

fort-es fortuna adjuvat (Cic.)

მამაცებს ბელი სწყალობთ

nation-es et gent-es populi (Cic.)

ეროვნებები და ხალხთა გომები

homin-es coecos reddit cupiditas (Cic.)

ადამიანებს ენება აბრმავეს

Aristotel-es primus species labefactavit (Cic.)

არისტოტელემ პირველმა შეარყია შეხედულებანი (პლატონის იდეებისა)

-es

V კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის არსებით სახელთა დაბოლოება nom., voc. sing.-სა და nom., acc., voc. pl.-ში; gen. sing. -ei

seri-es annorum (Hor.)

წელთა მიმდევრობა

in singulos di-es (Tac.)

თითოეულ დღეს

domi r-es tranquillae (Tac.)

ქვეყნის შიგნით მშვიდობა

-ess

suff., III ულლ.-ის ინტენსიური გმნების მაწარმოებელი:
fac-ess-ē-re (←facio) jussa (Verg.)
ბრძანების გულმოდგინედ შესრულება
cap-ess-ē-re (←capio) pugnam manu (Tac.)
ხელჩართულ ბრძოლაში ჩაბმა

-ester

suff., III კანკლ.-ის ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -
ester(m), -is(f), -e(n); gen. sing. -is; აღნიშნავს ადგილ-მდებარეობას

locus camp-ester (←campus) (Verg.)

სწორი (ვაკე) ადგილი

homo silv-ester (←silva) (Hor.)

გყის კაცი

-estis

suff., III კანკლ.-ის ადგილის აღმნიშვნელი მამრ. და მდედრ. სქესის ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -estis(m, f), -e(n); gen. sing. -is; ასევე ამავე კანკლ.-ის მამრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი; gen. sing.-is

orbis cael-estis (Cic.)

ზეციური სამყარო

sermo agr-estis (←ager) (Liv.)

გლეხური საუბარი

non modo docti, sed etiam agr-estes (Cic.)

არა მარტო განათლებულნი, არამედ გლეხებიც

et

conj.: და, -ც, ამასთანავე, ამასთან

et mari et terra (Nep.)

ზღვაზეცა და ხმელეთზეც

laudat, et saepe, virtutem (Cic.)

აქებს და თანაც ხშირად, სიქველეს

etenim

conj.: ხომ, სახელდობრ, მართლაც
etenim potuit hoc facere (Cic.)
მართლაც შეეძლო ამის გაკეთება
etenim vel Capitolium gratis exaedificari potuit (Cic.)
მართლაც შესაძლებელი იყო იოლად აგებულიყო
კაპიტოლიუმი

etiam

conj.: ასევე, კიდევ, კიდევ უფრო, ზუსტად, სწორედ, სახელ-
დობრ, დაე თუნდაც, აბა
etiam aliae virtutes (Cic.)
ასევე სხვა სიქველენიც
etiam atque etiam hoc cogita (Ter.)
კიდევ და კიდევ იფიქრე ამაზე
etiam aperis? (Plaut.)
აბა, გააღებ?

etiam num (etiam nunc)

conj.: ახლაც კი, ჯერ კიდევ, კიდევ
vos dubitatis etiam num? (Cic.)
თქვენ კიდევ ყოყმანობთ?
etiam nunc vale! (Plaut.)
ახლა კი ნახვამდის

etiam-si

conj.: თუნდაც, თუკი, კიდევაც რომ
etiam-si hominum studia deficient (Cic.)
თუნდაც არ იყოს საკმარისი კაცთა გულმოდგინება
ista veritas etiam-si iucunda non est, mihi tamen grata est (Cic.)
ეს ჭეშმარიტება თუნდაც სასიამოვნო არ იყოს ჩემ-
თვის, მაინც სასიხარულო არის

etiam-tum (etiam tunc)

conj.: მაშინ ჯერ კიდევ, ჯერ კიდევ
multum diei processerat, quum etiam-tum eventus in in-
certo erat (Sall.)

დღე უკვე მიიწურა, დასასრული კი (ბრძოლისა)
ჯერ კიდევ არ იყო გარკვეული
quam etiam-tum ceterae naves uno in loco molliabantur (Cic.)
იმ დროს, როცა დანარჩენი ხომალდები ჯერ კიდევ
არ დაძრულან ადგილიდან

et-si

conj.: თუმცა, სხვათა შორის, თუნდაც
etsi non auctor, at conscius (Suet.)
თუმც წამომწყები არა, თანამონაწილე ხომ არის
etsi satis docui... (Cic.)
თუმცა მე ნათლად წარმოვადგინე

eu!

interj.: კეთილი! კარგი! ყოჩაღ!
eu! rem poteris servare tuam (Plaut.)
ყოჩაღ! შენ შეძლებ საკუთარი ქონების დაცვას

-eu

მოგიერთ ბერძნულ სახელთა დაბოლოება voc. sing.-ში
accipe me, Canap-eu! (Ovid.)
მიმილე მე, კანაპეუსო!
quantum in te, Thes-eu, volucres Ariadna marinibus pavit
(Ovid.)
როგორ თრთოდა, თესეუსო, შენს გამო არიადნა
ზღვის ფრინველებს შორის

euan (euhan)

interj. სამხიარულო შედახილი ბაკქუსის პატივსაცემად: ევაი!
ოი! Euan=Bacchus!
graditur simil Euhius Euan (Lucr.)
ხან კი შემოდის მოზეიმე ბაკქუსი

euge! (eugepae! eugone!)

interj.: მოწონების გამომხატველი შედახილი: მშვენიერია!
ყოჩაღ!

euge! homo lepidissime! (Plaut.)
მშვენიერია, ო, ღიღებულო კაცო!
eugapae! lepide, Charine! (Plaut.)
ყოჩაღ! მშვენიერო ქარინუს!

-eus

suff., კუთვნ.-ის აღმნიშვნელ ზედსართავ სახელთა მაწარ-
მოებელი -eus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)
turris lign-*ea* (Caes.)
ხის კოშკი
saeculum aur-*eum* (Sen.)
ოქროს საუკუნე

evax!

interj., შექების გამომსატყველი შეძახილი: ვაშა! ყოჩაღ!
evax, fortis es (Plaut.)
ყოჩაღ! მამაცი ხარ

-ex

III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა დაბოლოე-
ბა nom. sing.-ში; gen. sing. -gis ან -cis
ind-*ex* (gen. indicis) libri (Cic.)
წიგნის სათაური
equorum gr-*ex* (gen. gregis) (Cic.)
ცხენების რემა

-ex

praef., აღნიშნავს გამოცალკავებას, დაშორებას: -დან, -გან
ex-*cludere* aliquem foras (Plaut.)
ვინმეს გაგდება კარიდან
bella ex-*hausta* (Verg.)
გადაგანილი ომები

ex

praep. abl. =e, იხმარება ზოგიერთი თანხმონისა და ხმოვ-
ნების წინ; -გან, -დან, თანახმად, მიხედვით, იმ დროიდან
exire ex urbe (Plaut.)
ქალაქიდან გასვლა

ex lege (Cic.)
კანონის თანახმად
ex eo tempore (Cic.)
იმ ღროიდან

extra

praep. acc.: გარეთ, გვერდით, იქით, გარდა, გამოკლებით
extra urbem (Tac.)
ქალაქის გარეთ
omnes extra ducem (Cic.)
ყველანი სარდლის გარეშე
extra jocum (Cic.)
ხუმრობის გარეშე

extra

adv.: გარეთ, გარედან
hostem extra et intus habemus (Cic.)
მტერი გარეთაც და შიგნითაც გვყავს
extra quam si (Cic.)
იმ შემთხვევათა გამორიცხვით, თუ

extra

praef., მიუთითებს საგნის გამორჩეულობას, იქითა მხარეს
მდებარეობას
cupiditas extra-ordinaria (Cic.)
უჩვეულო ჟინი
copias ex hibernaculis extra-here (Nep.)
ლაშქრის გაყვანა საზამთრო ბანაკიდან

F

-facio

რთული გზის მეორე შემადგენელი ნაწილი; facio -ვაკეთებ
satis-facere (←satis + facio) precibus alicujus (Cic.)
ვინმეს თხოვნის დაკმაყოფილება
bene-ficere (←bene + facio) reipublicae (Sall.)
სახელმწიფოსთვის სიკეთის კეთება

-fer

suff. I, II კანკლ.-ის გედსართავ სახელთა მაწარმოებელი,
-fer(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f): -ოვანი, -იანი
igni-fer axis (Ovid.)
ცეცხლოვანი ღერძი
luci-fera pars lunae (Lucr.)
ნათელი მხარე მოვარისა

-fer

suff., II კანკლ.-ის მამრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი,
gen. sing. -i
signi-fer juventutis (Cic.)
ახალგაზრდების წინამძღოლი
jamque pruinosos molitur Luci-fer axes (Ovid.)
აი, უკვე ცისკრის ვარსკვლავმა გააპო ცივი ჰაერი

-fex

suff., III კანკლ.-ის მამრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი;
gen. sing. -ficus; აღნიშნავს საქმიანობას, პროფესიას
arti-fex dicendi (Cic.)
მჭევრმეტყველების ოსტატი
opi-fex mundi (Cic.)
სამყაროს შემქმნელი

-fex

suff., III კანკლ.-ის გედსართავ სახელთა მაწარმოებელი;
gen. sing. -ficus; აღნიშნავს რაღაცაში განსწავლულობას
equus arti-fex (Ovid.)
გაწერთნილი ცხენი
arti-fex manus (Ovid.)
მარჯვე ხელი

-ficus

suff., როტულ გედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -fi-
cus(m), -a(f), -um(n), gen. sing. -i(m, n), -ae(f)
vir magni-ficus (Liv.)

დიღებული კაცი
homo male-ficus (Cic.)
უსინდისო აღამიანი

fine (fini)

praep.-ის ფუნქციით; მოითხოვს სახელს gen.-სა და abl.-ში: -
თან; -მდე

fine genus (Ovid.)
მუხლებამდე

G

-gen-

suff., I-II კანკლ. სახელთა მაწარმოებელი; -genus,a,um;
gen.sing. -i (m,n), -ae(f); ზელსართავებისთვის; -gena I
კანკლ.-ის სახელთათვის; gen. sing.-ae; მიუთითებს წარმო-
შობას, წარმომავლობას

aqui-gena animalia (Tert.)

წყლის ცხოველები

igni-gena (Ovid.)

ეცესლში ნაშობი ე.ი. ბაკქუსი (დიონისე)

aquiloni-geni Britannii (Aus.)

ჩრდილოეთის ბინადარი ბრიგანელები

-ger

suff., ზელსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -ger(m), -a(f),
um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f): იან-ი

gens belli-ger (Ovid.)

მეომარი ხალხი

turri-gera urbs (Verg.)

კომკებით დამშვენებული (კომკებიანი) ქალაქი

aut fera belli-geras addite in arma manus (Ovid.)

ან ფიცხელ ომში იქნიეთ მკლავი

-ginta

suff., რაოდენობით რიცხვით სახელთა მაწარმოებელი; აღ-
ნიშნავს ათეულებს

electa milia sexa-ginta (Caes.)

რჩეული სამოციათასი

polliceri milia armata quinquaginta (Caes.)

დაპირდნენ შეიარაღებულ ორმოცდაათას (მეომარს)

-go

suff., III კანკლ. მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი; gen. sing. -ginis

ima-go animi vultus (est) (Cic.)

სახე სულის გამოსახულება

ori-go omnium rerum (Cic.)

ყველა საგანთა საწყისი

-guis

suff., III კანკლ. მამრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი; gen. sing. -inis

san-guis civilis (Lucr.)

სამოქალაქო სისხლისღვრა

ad un-guem factus homo (Hor.)

ფრჩხილებამდე დახვეწილი ადამიანი

H

hae!

interj., გოცების გამომხატველი: ოჰო!

di te ament, Pseudole! – *hae!* (Plaut.)

ღმერთებმა შეგიწყალონ, ფსევდოლ! – ოჰო!

hahae! (hahaha!)

interj., კმაყოფილების გამომხატველი: ჰაჰა! ჰაჰაჰა!

hahae! nunc demum mi animus in tuto locost (Plaut.)

ჰაჰაჰა! ახლა კი საბოლოოდ დაეიმშვიდე სული

haud (hau)

adv., სუსტი უარყოფა: სულაც არა

haud scio an . . (Plaut.)

არ ვიცი, იქნებ

hercle te hau sinam emoriri (Plaut.)
ვფიცავ, არ მოგცემ ნებას სიკედილისა

hercle (meherc(u)le(s))

interj., ფიცის ფორმულა: ვფიცავ პერკულესს!
studeo, hercle audire (Plaut.)
პერკულესს ვფიცავ, ცდილობ მოსმენას
servi, mehercule, mei si me isto pacto metuerent... (Cic.)
პერკულესს ვფიცავ, ჩემს მონებს ასე რომ შინებო-
დათ ჩემი...

heia (eia)

interj.: ჰოო?!
heia! scimus nos quidem te qualis sis (Plaut.)
ჰოო?! ვიცით, ვინცა ხარ
eia! quid statis? (Hor.)
აბა! რას ღვასხარ?

heu!

interj.: ვაი!
heu, dedecus ingens! (Ovid.)
ვაი, რა დიდი სირცხვილია
hoc ego nunquam ratus sum fore me ut tibi fierem sup-
plex! heu! heu! heu! (Plaut.)
რას ვიფიქრებდი, რას წარმოვიდგენდი, შენ თუ
რაიმეს გთხოვდი ოღესმე? ვაი! ვაი! ვაი!

heus

interj.: ეი!
heus, tu, quid agis? (Plaut.)
ეი, შენ, რას აკეთებ?
heus, tu... responde quod rogo (Plaut.)
ეი, შენ! მიპასუხე, რასაც გეკითხები

hīc

adv.: აქ, ახლა, ამჟამად, ამასთან, მაშინ, ასეთ ვითარებაში,
ასეთ დროს

hic vos dubitatis? (Cic.)
ასეთ ღროს თქვენ ყოყმანობთ?
non modo hic, sed ubicunque (Cic.)
არა მარგო აქ, არამედ ყველგან

hinc

adv.: აქედან, ამ მიზეზით, ამიგომ, ამის შემდეგ
hinc incipiam (Verg.)
აქედან დავიწყებ
hinc ducentos annos (Plaut.)
ორასი წლის შემდეგ

huc

adv.: აქეთ, ამიგომ, იქამდე სანამ
huc ades! (Verg.)
აქეთ მოიწი!
nunc huc, nunc illuc! (Verg.)
ხან აქეთ, ხან იქით

hūcine?

adv.: იმდენად, იქამდე
hucine tandem omni reciderunt... (Cic.)
ნუთუ საქმე იქამდე მივიდა...

hūc-usque

adv.: იმ ადგილამდე
huc-usque exercitum ducere (Plin. M.)
ლაშქრის იმ ადგილამდე მიყვანა

hui!

interj., გაოცების, უკმაყოფილების, დაცინვის გამომხატველი
შეძახილი: თი! ახ! როგორ!
hui tam cito? (Ter.)
როგორ, ასე სწრაფად?
hui, tardus est! (Ter.)
ოი, რა ზოზინაა!

I

-i

II კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა ბრუნვის ნიშანი gen. sing.-სა და nom., voc. pl.-ში; II კანკლ. საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება gen. sing. -ში

risum teneatis, amic-i ? (voc. plur.)(Hor.)

სიცილს შეიკავებდით, მეგობრებო?

saepe vir-i fallunt (nom. plur.) (Ovid.)

მამაკაცები ხშირად ცრუობენ

concursum popul-i (gen. sing.)(Liv.)

ხალხის თავმოყრა

bell-i domique (gen. sing.) (Liv.)

როგორც ომის, ასევე მშვიდობიანობის დროს

-i

dat. sing.-ის ბრუნვის ნიშანი III კანკლ.-ის სახელოათვის; dat., abl. sing.-ის დაბოლოება III კანკლ.-ის ხმოვანფუძიანი სახელების, ზედსართავებისა და ზედსართავის ფუნქციის მქონე აწმყოს მიმღეობისათვის; ასეთივე დაბოლოება აქვს ნაცვალსახელებსაც dat. sing.-ში

aetas succedit aetat-i (dat.) (Cic.)

წელი წელს მოსდევს

vi (abl.) victa vis (Cic)

ძალის მიერ დამარცხებული ძალა

sapient-i (dat.) sat (Plaut.)

გონიერისათვის საკმარისია (გასაგებია)

e-i-que (dat.) filiam suam in matrimonium dat (Caes.)

მას თავისი ქალიშვილი მიათხოვა

-i

III კანკლ. ბერძნულ საკუთარ სახელთა დაბოლოება voc. sing.-ში

scribimus et lacrimas Phyll-i, relictas tuas (Ovid.)

ვწერ შენს ცრემლებზეც, მიტოვებულ ფილის

quid tibi mentis erat, cum sic, male sana lateres, Procr-i?
(Ovid.)

რამ გაგაგიჟა, რა გჭირს, პროკრის, რას იმალები?

-i

perf. ind. act.-ის sing. I პირის ნიშანი

ven-i, vid-i, vic-i (Caes.)

მიველ, ენახე, გავიმარჯვე

exeg-i monumentum (Hor.)

ბეგლი ავაგე

-i

IV ულ.-ის გმნების ფუძისეული დაბოლოება

venī (venio მივდივარ)

audī (audio ვისმენ)

-i

imperat. praes. act.-ის pl. II პირის ნიშანი IV ულლების გმნე-
ბისათვის

sero ven-i positaque decens incede lucerna (Ovid.)

დაგვიანებით მიდი და ჩირალდნის (შუქით) გამოჩნ-
დი ლამაზი

si vocat illa, ven-i! (Ovid.)

თუ იგი გიხმობს, მიდი!

-i

infin. praes. pass.-ისა და დეპონენტური გმნების praes. in-
fin.-ის ნიშანი III ულ.-ის გმნებისთვის

dulce et decorum est pro patria mor-i (Hor.)

სასიამოვნო და საპატიოა სამშობლოსათვის სიკ-
ვდილი

cred-i non potest (Cic.)

დაუჯერებელია (დაჯერება შეუძლებელია)

-i-

praes. conjunct.-ის მაწარმოებელი რამდენიმე გმნისათვის

tu tamen ei, vel-i-m scribas (Cic.)

მაინც მინდა, მას მისწერო

nihil tam magnum est, quod perire non poss-i-t (Sen.)
არაფერია ისე დიდი, რომ მისი მოსპობა არ
შეიძლებოდეს

-ia

I კანკლ.-ის მღედრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი; gen. sing. -ae;

avarit-ia est injuriosa appetitio alienorum (Cic.)
სიხარბე არის უსამართლო სურვილი სხვისის მი-
თვისებისა
amicit-ia vitam ornat (Cic.)
მეგობრობა ცხოვრებას ალამაშებს

-ia

II კანკლ.-ის -ium-ზე დამთავრებულ საშ. სქესის სახელთა და
III კანკლ.-ის საშ. სქესის (-e, -al, -ar ფუძიან) არსებითთა, ასევე
ზედსართავ სახელთა დაბოლოება nom., acc., voc. pl.-ში
tria offic-ia oratorum (Cic.)
სამი მოვალეობა აქვს ორაგორს
mar-ia caelo miscēre (Verg.)
ზღვები ცას შეერია

-i-bus

III, IV კანკლ. სახელთა დაბოლოება dat., abl. pl.-ში
man-i-bus ped-i-bus-que (Ter.)
ხელებითა და ფეხებით (ე.ი. ყველა საშუალებით)
quibus itiner-i-bus domo exire possent (Caes.)
რომელი გზებითაც შინიდან გამოსვლას შეძლებდნენ

-icius

suff., კუთვნ.-ის აღმნიშვნელ ზედსართავ სახელთა მაწარ-
მოებელი: -icius(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)
familia patr-icia (Cic.)
პატრიციუსის ოჯახი
nuperus et novic-ius (Plaut.)
ახალბედა და ახლობელი

-icus

suff., კუთვნ.-ის აღმნიშვნელ არსებით და გედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -icus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

ensis bell-icus (Ovid.)

საომარი მახვილი

bellum domest-icum (Caes.)

შინა ომი

-idēs

suff., I კანკლ.-ის წარმომადელობის აღმნიშვნელ მამრ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom. sing.-ში.

numen inest illis Pier-ides-que favent (Ovid.)

პიერიდები სახლობენ მათში

si minor Atr-ides Helenen, Helenesque sororem

quo premat Atr-ides crimine major habet (Ovid.)

ჰქონდა მიზეზი უმცროს აგრიდს (მენელაოსს) ელენეს კიცხვის,

ხოლო მისი დის კი – უფროს აგრიდს (აგამემნონს)

-idus

suff., საგნის თვისების გამომხატველ გედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -idus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

lepus pav-idus (←paveo) (Hor.)

მურთხალი კურღელი

dies nit-idus (←niteo) (Ovid.)

ნათელი დღე

-iensis

suff., სადაურობის, კუთვნილების აღმნიშვნელ არსებით და გედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; არსებითი: -iensis(m, f); გედსართავი: -iensis(m, f), -e(n)

hoc responso Carthaginien-ses cognito Hannibalem domum revocavit (Nep.)

ამ პასუხის გაგების შემდეგ კართაგენელებმა პანიბალი შინ იხმეს

Conon Athen-iensis fuit extremo Peleponnesio bello praetor
ათენელი ზენონი პრეტორი იყო პელეპონესის ბო-
ლო ომში

-ie(n)s

suff., აღევრბილურ რიცხვით სახელთა მაწარმოებელი 5-დან:
quinq-ies ხუთჯერ, sex-ies ექვსჯერ, sept-ies შვიდჯერ და ა.შ.
venatores bestiarum . . . populo dedi sex-iens et viciens (MA)
მხეცებზე ნადირობის (სანახაობა) ეუჩვენე ხალხს
ოცდაექვსჯერ
Marius sept-ies consul fuit, Camillus quinquies (Liv.)
მარიუსი შვიდგზის კონსული იყო, კამილუსი – ხუთ-
გზის

igitur

adv.: მაშ, მაშინ, ასეთ შემთხვევაში
quid igitur faciamus? (Ter.)
მაშ, რა გავაკეთოთ?
haec igitur est tua disciplina? (Cic.)
მაშ, ეს არის შენი მეცნიერება?

il-

praef.= in-ს, რომელიც I-თი დაწყებული სიტყვების წინ
იძლევა –in-ს; აღნიშნავს მოძრაობას ან საგნისკენ მიმარ-
თულ მოქმედებას, ან რაღაცის უქონლობას
il-ligere (←inligere) manus post tergum (Liv.)
ხელების ზურგსუკან შეკვრა
il-laborata (←inlaborata) terra (Sen.)
დაუმუშავებელი მიწა

ilicet

conjur.= ire licet; გაჯავრების . გამომხატველი: აბა! დალ-
ახეროს ღმერთმა! ჯანდაბას!
actum est ilicet (Plaut.)
აბა, მორჩა!
ilicet arti malam crucem! (Plaut.)
ჯანდაბას ასეთი ხელოვნება

-ile

suff., III კანკლ.-ის საშ. სქესის არსებით სახელთა მაწარმოებელი; აღნიშნავს ცხოველის სადგომს; gen. sing. -is
rabidae tradis ov-ile lupae? (Ovid.)
გაუმაძღარ მგელს ანდობ ცხვრის ფარებს?
qui non intrat per capr-ile (Verg.)
რომელიც არ შედის თხების სადგომში

-ilis

suff., თვისების გამომხატველ III კანკლედობის ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -ilis(m, f), -e(n); gen. sing. -is
frag-iles (←frango) rami (Verg.)
სუსტი (მტვრევადი) ტოტები
frag-iles aquae (Ovid.)
ყინული (მტვრევადი წყალი)

im-

praef., = in, ბაგისმიერი თანხმონებით დაწყებული სიტყვების წინ იძლევა im-ს; აღნიშნავს მოძრაობას ან საგნისკენ მიმართულ მოქმედებას, რაღაცის უქონლობას
im-migrare in domum suam (Cic.)
საკუთარ სახლში დამკვიდრება
homo im-moderatus (Cic.)
თავშეუკავებელი ადამიანი

-im

acc. sing.-ის დაბოლოება III კანკლ.-ის ზოგიერთი -is ბოლოკიდურიანი მდებრ. და მამრ. სქესის სახელთათვის -i-m (-m საკუთრივ acc. sing.-ის ნიშანი)
iter per v-i-m temptare (Caes.)
გზის გაკაფვა ძალით (ძალის გამოყენებით)
gravem secur-im injicere (Cic.)
ღიღი ზიანის მიყენება

-im

suff., ზოგიერთი ზმნიზედის მაწარმოებელი:

persequi aliquem curs-im (←curro) (Petr.)

ვინმეს გადევნება სირბილით

sta-tim scietis (Petr.)

ახლავე შეიგყობთ

-i-mīni

praes. ind. pass.-ში pl.-ის II პირის დაბოლოება III ულლ.-ის
გმნებისთვის; ასევე fut. I pass.-ში pl.-ის II პირის დაბოლო-
ება; იხ. -mini

vos autem contrista-b-i-mini (Vulg.)

და თქვენ მწუხარებდით

-i-mīno

imperat. fut. pass.-ის pl. II პირის დაბოლოება; იშვიათად
სმარებული ფორმა = -tor-ს

si quo hic gradietur, pariter progred-i-mino (Plaut.)

თუ აქედან ფეხს მოიცვლის, შენც გაჰყევი

immo

adv.: კიდეც, პირიქით, სულაც არა, immo vero უფრო მეტიც
quem hominem? levem? immo gravissimum (Cic.)

რა კაცია, თავქარიანი? სულაც არა, ძალიან სე-
რიოზულიც კი არის

vivit? immo vero, in senatum venit (Cic.)

ცოცხლობს? უფრო მეტიც, სენატშიც დადის

i- -mur

praes. ind. pass.-ის, დეპონენტური გმნების pl.-ის I პირის ნი-
შანი III ულლების გმნებისთვის და I, II ულლების გმნების
pl.-ის I პირის დაბოლოება fut. I pass.-ში

sed cur tam diu de uno hoste loqu-i-mur? (Cic.)

მაგრამ რაგომ ვლაპარაკობთ ამდენს ერთ
მგერზე?

nit-i-mur in vetitum semper (Ovid.)

მედამ ვისწრაფით აკრძალულისკენ

...vide-b-imur fortasse ad breve quoddam tempus cura et
metu esse relevati (Cic.)

შეიძლება მოგვეჩვენოს ცოცხალი, რომ შიშისგან
და ფიქრისგან გავთავისუფლდით

-i-mus

praes. ind. act. pl.-ის I პირის ნიშანი III ულლ.-ის გმნებისთ-
ვის, fut. I act. pl.-ის I პირის დაბოლოება I და II ულლ.-ის
გმნებისთვის და perf. ind. act.-ის pl.-ის I პირის ნიშანი

qui nobiscum sunt, nihil dic-i-mus (Cic.)

რომლებიც ჩვენთან არიან, არაფერს ვამბობთ

ib-i-mus illac (Ovid.)

წავალთ იქითკენ

in qua urbe viv-i-mus? (Cic.)

რა ქალაქში ვცხოვრობთ?

in-

praef., აღნიშნავს მოძრაობას ან საგნისკენ მიმართულ მო-
ქმედებას, ან რაღაცის ნაკლებობას, უქონლობას; იხ. in-

in-considerate agere (Cic.)

მოუფიქრებლად ლაპარაკი (ქმედება)

in-cumbere in hostem (Liv.)

მტერზე იერიშის მიტანა

in

praep., კითხვაზე „საითკენ?“ acc., კითხვაზე „სად?“ abl.: -ში,
-ზე, მიმართ, წინააღმდეგ, -დში, მიხედვით, -კენ, -მდე,
მსგავსად, შორის

amor in patriam (Cic.)

სიყვარული სამშობლოსადმი

conspicere in coelum (Plaut.)

ცისკენ ყურება

hoc dicitur in philosophiam (Cic.)

ასე ამბობენ ფილოსოფიაზე

oratio in Catilinam (Cic.)

სიტყვა კატილინას წინააღმდეგ

carmen in aliquem (Cic.)

ვინმეს სადიდებლად ლექსის შეთხზვა

dormire in lucem (Hor.)

დილამდე ძილი
in hoc loco (Caes.)
ამ ადგილას
in foro esse (Cic.)
ფორუმზე ყოფნა

-in

III კანკლ.-ის ბერძნულ სახელთა დაბოლოება acc. sing.-ში
amare poes-in Graecorum (Cic.)
ბერძნული პოეზიის სიყვარული
cum Thrasius Busir-in adit (Ovid.)
როცა თრასიუსი ბუსირისთან მივიდა

-ina

suff., I კანკლ.-ის არსებით სახელთა მაწარმოებელი, აღ-
ნიშნავს საქმიანობას; gen. sing. -ae
discipl-ina (←discipulus) Stoicorum (Cic.)
სტოიკოსთა მოძღვრება
medic-ina-m (←medicinus) facere alicuj (Cic.)
ვინმეს განკურნება

infra

praep. acc.: ქვემოთ, ქვეშ, დაბლა; უფრო გვიან, უფრო მცირე
infra caelum (Tac.)
ცის ქვეშ
magnitudine infra elephantos (Caes.)
სიდიდით სპილოებზე მცირე

infra

adv.: ქვემოთ, ქვეშ, უფრო ცუდად, ნაკლებად, მოგვიანებით
earum exemplum infra scriptum est (Sall.)
მათი ნიმუშები ქვემოთ არის დართული
infra descendere (Quint.)
ქვემოთ დაშვება

inter

praep. acc.: შორის, გზით, გავლით

terras inter caelumque (Verg.)

ცასა და მიწას შორის

inter falcior (Cic.)

მჭედლების ქუჩით

inter

praef., მიუთითებს ხანგამოშვებით მოქმედებას, დაღუპვას, განადგურებას, გარკვეულ სივრცეებს შორის ყოფნას

inter-it ira mora (Ovid.)

რისხვა დაცხრა დაყოვნებით

interf-icere exercitum hostium (Nep.)

მგრის ლაშქრის განადგურება

silvae, quae inter-cedunt inter eos (Caes.)

ტყეები, რომლებიც მათ შორის იყო გადაჭიმული

interea

adv.: ამასობაში

panditur interea domus omnipotens Olympi (Verg.)

იხსნება ამასობაში ოლიმპოზე ყოვლისშემძლის

სასახლე

dum haec geruntur, interea (Cic.)

სანამ ეს ხდებოდა, ამასობაში

interim

adv.: ამასობაში, თუმცა

certa mittimus dum incerta petimus; ...atque hoc evenit in labore atque dolore, ut mors obrepat interim (Plaut.)

სანამ ვეძებთ უცნობ რაიმეს, ვკარგავთ, რაცაა ნაღდი, ამასობაში, შრომაში და წვალებებაში მოდის სიკვდილიც

interim cum in senatu vicisset sententia (Liv.)

ამასობაში სენატში გაიმარჯვა აზრმა

instar

praep. gen.: მსგავსად, მიახლოებით

hos dies instar vitae esse puto (Cic.)

ეს დღეები, ვფიქრობ, მთელს ცხოვრებას უდრის

instar montis equus (Verg.)

მთის მსგავსი ცხენი

intra

praep. acc.: შიგნით, განმავლობაში, მანძილზე, საზღვრებში,
-მდე

intra urbem (Liv.)

ქალაქის შიგნით

intra centum (Liv.)

ასამდე

intra finem juris (Liv.)

კანონის ფარგლებში

intra

adv.: შიგნით, ღრმად

intra forisque (Petr.)

კარის შიგნით

intra spectare (Quint.)

შიგნით ყურება

-inum

suff., II კანკლ.-ის კუთვნილების აღმნიშვნელ სამ. სქესის
სახელთა მაწარმოებელი; gen. sing. -i

in pistr-inum dare (Plaut.)

წისქვილში გამწესება

olleum addere cam-ino (Hor.)

ზეთის დამატება ბუხარში

-inus

suff., I, II კანკლ.-ის კუთვნილების აღმნიშვნელ ზედსართავ
სახელთა მაწარმოებელი; -inus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -
i(m, n), -ae(f)

mascul-ina facies (Ap.)

კაცის სახე

vates div-inus (Hor.)

ღვთაებრივი პოეტი

-io

suff., III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა
მაწარმოებელი; gen. sing. -ionis
relig-io deorum (Cic.)
ღმერთთა თაყვანისცემა
scop-io eburneus (Liv.)
სპილოსძევის კვერთხი

-io

interj., სიხარულის გამომხატველი შეძახილი: ვაშა! გაუმარ-
ჯოს! ღიღება!
dicite „io Pean“ et „io“ bis dicite „Pean“ (Ovid.)
დასჭექით „იო“, „პეანი“ და კვლავ „იო“ და „პეანი“
io, io te, tyranne (Plaut.)
მოგესალმები შენ, მეფეო!

-ior

suff., მამრ. და მდედრ. სქესის ზედსართავ სახელთა შე-
დარებითი ხარისხის მაწარმოებელი:
quis me est divit-ior? (Plaut.)
ვინ არის ჩემზე მდიდარი?
respublica mihi vitā est meā beat-ior (Cic.)
სახელმწიფო (სამშობლო) ჩემთვის საკუთარ
სიცოცხლეზე უფრო ძვირფასია

-ir

praef. = in, რომელიც r-თი დაწყებული სიტყვების წინ
იძლევა -ir-ს; მიუთითებს მოქმედებას შიგნით, ან რაღაცის
ნაკლებობას, უქონლობას
ir-rumpere(←in-rumpere) domum alicujus (Caes.)
ვინმეს სახლში შეჭრა
oculo ir-retorto (←en-retorto)(Hor.)
უკან მოუხედავად

-is

suff., III კანკლ.-ის მდედრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი,
გამოხატავს კუთვნილებას, წარმომავლობას; gen. sing. -idis;

ასევე III კანკლ.-ის მდღერ. სქესის სახელთა მაწარ-
მოებელი; gen. sing. -idos, დაბოლოება; აღნიშნავს ნაწარ-
მოების სათაურს; gen. sing. -idos

Mino-ida Theseus abstulit (Ovid.)

მინოიდი მოიგატა თესევსმა

nomen habet Nemes-is (Ovid.)

სახელი აქვს ნემესისისა

ille tuae felix Aene-idos auctor (Hor.)

ის ბელნიერი ავტორი შენი ენეიდასი

-is

I, II კანკლ.-ის სახელთა დაბოლოება dat., abl. pl.-ში

hostes suas copias castr-is (abl.) eduxerunt (Caes.)

მტრებმა თავიანთი ლაშქარი ბანაკებიდან აჰყარეს

ejus sententi-is (dat.) libenter assentior (Cic.)

მის აზრებს სიამოვნებით ვიზიარებ

-i-sc-

infin., ზოგიერთი ზმნური ფუძის მაწარმოებელი praes.-ში

profic-isc-ere ad bellum (Caes.)

საომრად წასვლა

adip-isc-ere senectutem (Caes.)

სიბერემდე მიღწევა

-isse

infin. perf. act.-ის ნიშანი

unum quidem, hercle, jam scio, peri-isse me (Plaut.)

ერთი რამ კი, ვფიცავ, უკვე ვიცი, დავიღუპე

utrumque lactor, et sine dolore corporis te fu-isse, et

animo valu-isse (Cic.)

ორივე მახარებს, რომ არაფერი გტკივა და

სულიერადაც ჯანმრთელი ხარ

-issem (-isses, -isset; -issemus, -issetis, -issent)

plusquam. con. act.-ის პირიელი დაბოლოებანი

Jugurtha timebat iram senatūs, ni paru-isset legatis (Sall.)

იუგურთას ეშინოდა სენატის რისხვისა, თუკი არ

შეიწყნარებდა ელჩებს

Vellem, di immortales fec-issent... (Cic.)

მინდოდა, უკვდავ ღმერთებს ენებებინათ...

Alexander cuidam civitati, partem agrorum et dimidium rerum emnium promittenti: „eo,“ inquit, „proposito in Asiam veni, ut non id acciperem, quod ded-issetis, sed ut haberetis, quod relinqua-issem“

როცა ალექსანდრეს ერთმა სახელმწიფომ მიწების ნაწილი და საერთოდ ყველაფრის ნახევარი შესთავაზა, მან უპასუხა: აზიამი იმისთვის კი არ მოვსულვარ, ის მიმელო, რასაც მომცემდიო, არამედ რათა ის გქონოდათ, რასაც დაგიტოვებდიო

-issimus

suff., აღმატებითი ხარისხის მაწარმოებელი ზედსართავი სახელებისთვის: -issimus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f).

horum omnium fort-issimi sunt Belgae (Caes.)

მათ შორის უმამაცესნი არიან ბელგები

haec poena apud eos est grav-issima (Caes.)

ეს სასჯელი მათთვის უდიდესი სასჯელი იყო

-isti

perf.ind. act.-ის დაბოლოება sing. -ის II პირში:

etiamne ad subsella ven-isti, ut... (Cic.)

ნუთუ ამ სავარძლებთან იმისთვის მოხვედი, რომ...

distribu-isti partes Italiae; statu-isti... (Cic.)

დაპყავი იტალია ნაწილებად, დაადგინე...

-istis

perf.ind. act.-ის დაბოლოება pl. -ის II პირში:

cur non audi-istis? (Cic.)

რატომ არ მოუსმინეთ?

maximo semper animo victis regibus populisque ignov-istis (Liv.)

დიდსულოვნად მიუტევებდით ხოლმე მუდამ დამარცხებულ მეფეებსა და ხალხებს

etiamni ad subsellia ven-istis (Cic.)

ნუთუ თქვენ მოხვედით მსაჯულთა სავარძლებთან?

-ī-t

praes. ind. act.-სა და fut. I act. sing.-ის III პირის დაბოლოება
III ულლ.-ის ზმნებისათვის:

a bove majore disc-i-t arare minor (Ovid.)

ბებერი ხარისგან სწავლობს ხენას ასალგაზრდა
multaque pars mei vitab-i-t Libitinam (Hor.)

ჩემი დიდი ნაწილი გადაურჩება ლიბიტინას (სიკ-
ვდილს)

-it

perf.ind. act.-ში sing.-ის III პირის დაბოლოება:

Atticum praecipue dilex-it Cicero (Nep.)

ციცერონს განსაკუთრებულად უყვარდა ატიკუსი
decre-v-it quondam Senatus (Cic.)

გადაწყვიტა ოდესღაც სენატმა

ita

adv.: ასე, ამნაირად, ამგვარად:

quae cum ita sint... (Cic.)

რადგან ეს ასე არის...

res ita evenit, ut dixi (Cic.)

საქმე ისე აეწყო, როგორც ვთქვი

itaque

adv.: ამგვარად, ასეთნაირად

ita constitui, itaque feci (Cic.)

ასეთნაირად გადავწყვიტე და ამგვარადვე
მოვიქციე

itaque, credo, si civis Romanus Archias legibus non esset...
perficere non potuit (Cic.)

ამგვარად, არქიასი რომ არ ყოფილიყო კანონიერი
რომაელი მოქალაქე, ვერ შეძლებდა მის მოპოვე-
ბას

itaque

comj.: ასე რომ, ამის გამო, ამგვარად

nemo ausus est eum sepellere, itaque a servis sepultus est (Nep.)

ვერავინ გაბელა მისი ღამარხვა, ასე რომ, მონებმა ღამარხეს

itaque etiam in sepulcro Scipionum putatur is (Ennius) esse constitutus e marmore (Cic.)

ამის გამო ფიქრობენ, ის (ენიუსი) სციპიონთა საფლავება, მარმარილოსგან გამოკვეთილი

-ī-te

praes. act. imperat.-ის pl.-ის II პირის ნიშანი III ულლ.-ის მზნებისთვის

vinc-i-te muneribus (Ovid.)

გაიმარჯვეთ საჩუქრებით

disced-i-te segnes !(Ovid.)

გამეცალეთ, ზანტებო!

-ī-to

imperat. fut. act.-ის sing.-ის II და III პირის ნიშანი III ულლ. მზნებისათვის

plures etiam ipse mitt-i-to (Cic.)

ბევრი შენ თავადაც გამომიგზავნე

id ipse scrib-i-to (Cic.)

ეს თავად მომწერე

-ī-tor (-i-mino)

imperat. fut. pass.-ის მაწარმოებელი sing.-ის II და III პირებში

loqu-i-tor paucula (Ter.)

ისაუბროს ცოტა

-ī-tote

imperat. fut. act.pl.-ის II პირის ნიშანი

si de me ipso plura dicere videbor, ignosci--tote (Cic.)

თუ ჩანს, რომ ბევრს ვლავარაკობ საკუთარ თავზე,
მომიგევეთ
constitu-i-tote vobis ante oculis (Cic.)
თვალწინ წარმოგიდგეთ

item

adv.: ასევე, ამგვარადვე
ipse annatus erat, item alios jussit (Sall.)
თვითონ იარაღასხმული იყო, ასევე უბრძანა სხვებსაც
id erat quoniam necesse, nunc non est item (Cic.)
ეს ერთ დროს აუცილებელი იყო, ახლა კი ასე არ არის

-iter

suff.; III კანკლ.-ის ზედსართავ სახელთაგან გმნიშელის
მაწარმოებელი:
acr-iter intellegere (Cic.)
სხარტად ამოვინება
brev-iter describere (Cic.)
მოკლედ აღწერა

-itia

suff., I კანკლ.-ის არსებით სახელთა მაწარმოებელი, gen.
sing. -ae
stult-itiā (←stultus) aliquid facere (Ter.)
სისულელით რაღაცის გაკეთება
amic-itia (←amicus) vitam ornat (Cic.)
მეგობრობა ცხოვრებას ამკობს

-it

inf., I ულლ.-ის ინგენსიური გმნების მაწარმოებელი:
clam-it-are: „ad arma, cives!“ (Liv.)
შეძახილი: „იარაღი (აისხიო), მოქალაქენო!“
vent-it-ere ad aliquem (Cic.)
ხშირად სიარული ვინმესთან

-i-tur

praes. ind. pass.-ის დაბოლოება sing.-ის III პირში და fut. pass.-ის დაბოლოება I და II ულ.-ის ზმნებისათვის sing.-ის III პირში:

lud-i-tur in castris (Ovid.)

ერთობოდნენ ბანაკში

hic domus Aeneae cunctis dominab-i-tur oris (Verg.)

აქ მთელს მხარეში იბატონებს მოდგმა ენეასისა

-ium

suff., მოქმედების აღმნიშვნელ სამ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი, gen. sing. -i

stud-ium (←studeo) litterarum (Cic.)

მწერლობის შესწავლა

ad colloqu-ium (←colloquor) venire (Caes.)

წასვლა მოსალაპარაკებლად

-ius

suff., კუთვნილების აღმნიშვნელ გელსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -ius(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

potestas patr-ius (Cic.)

მამის ძალაუფლება

bellum reg-ium (Cic.)

ომი მეფესთან (მითრიდატესთან ან გიგრანთან)

bona patr-ia (Ter.)

მამის ქონება

-ius

suff., სამ. სქესის გელსართავ სახელთა შედარებითი ხარისხის მაწარმოებელი; gen. sing. -ioris

exegi monumentum aere perenn-ius (Hor.)

ძეგლი ავაგე ბრინჯაოზე უფრო გამძლე

nihil mihi long-ius (Cic.)

არაფერია ჩემთვის უფრო მოსაწყენი

-ius

suff., შედარებითი ხარისხის ზმნიშვნელის დაბოლოება; ფორ-

მით არ განსხვავდება შედარებითი ხარისხის სამ. სქესის
გელსართავისაგან

id hoc facil-ius eis persuasit, quod... (Caes.)

მით უფრო ადვილად დაარწმუნა ისინი იმაში, რომ...
ser-ius aut cit-ius sedem properamus ad unum (Ovid.)

აღრე თუ გვიან, საბოლოო სამკვიდრებლისკენ მივ-
ლივართ

-janus

suff., გელსართავ სახელთა მაწარმოებელი, აღნიშნავს
კუთვნილებას; -ianus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

bellum civile Caesar-janum (Nep.)

კეისრის სამოქალაქო ბრძოლა

miles praetor-janus (Tac.)

პრეტორის მეომარი

-juxta

adv.: ახლოს, გვერდით, ასევე

juxta mecum (Plaut.)

ჩემსავით (ისევე როგორც მე)

juxta consistere (Ovid.)

ახლო დგომა (ყოფნა)

-juxta

praep. acc.: ახლოს, გვერდით, თანახმად, თითქმის

juxta murum castra ponere (Caes.)

ქალაქის კედელთან ბანაკის გაშლა

juxta seditionem ventum est (Tac.)

საქმე თითქმის აჯანყებამდე მივიდა

juxtim

adv.: ახლოს, გვერდით, თანაბრად

juxtim assidere (Suet.)

გვერდით მიჯდომა

juxtim miscere vultus parentum (Liv.)

თანაბრად შერევა მშობლების სახისა

juxtim

praep. acc.: გვერდით, ახლოს

juxtim se ut assederet effecit (Ap.)

მან (იგი) თავის გვერდით მოისევა

L

-l

suff., III კანკლ.-ის მამრ. და საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom. sing.-ში; gen. sing. -is

consu-l hoc videt (Cic.)

კონსული ამას ხედავს

sa-l marinus (Verg.)

ზღვის მარილი

anima-l providum et sagax homo est (Cic.)

ადამიანი არის შორსმჭვრეტელი და გონიერი ცხოველი

-lentus

suff., I და II კანკლ.-ის გელსართავ სახელთა მაწარმოებელი; აღნიშნავს სიუხვეს, სისავსეს; -lentus(m), -a(f), -um(n);

gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

vino-lentus (←vinum) homo (Ter.)

მთვრალი (სმის მოყვარული) კაცი

opu-lentus (←opes) rex (Sall.)

მდიდარი მეფე

-limus

suff., -ilis-ზე დაბოლოებულ გელსართავ სახელთა აღმაგებითი ხარისხის მაწარმოებელი. -limus(m), -a(f), -um(n); gen.

sing. -i(m, n), -ae(f)

cui natura esse te simil-lima volui (Plaut.)

მსურდა ბუნებით მისი ძალიან მსგავსი ყოფილიყავ

rerum omnium difficil-limas (AG.)

საგანთა შორის ურთულესი

longe

adv.: შორს, გაცილებით, ძალიან, მეტად

longe melius (Verg.)

გაცილებით უკეთესია

apud Helvetios longe nobilissimus fuit et ditissimus Orget
orix (Caes.)

პელვეციელებს შორის მეტად ცნობილი და მდიდარი
იყო ორგეტორიუსი

M

-m

sing.-ის I პირის ნიშანი ჩვეულებრივ გმნებში: praes.act –სა
და con.-ში; imperf. act.-ში ind.-სა და conj.-ში; fut. I act.-ში III
და IV ულ.-ის გმნებში; esse (ყოფნა) გმნაში praes. ind.-სა
და con.-ში, imperf.ind.-სა და con.-ში:

quid aga-m, judices? (Cic.)

რა გავაკეთო, მსაჯულებო?

fateor, me saepe pecasse, homo su-m (Petr.)

ვაღიარებ, ხშირად შემშლია, ადამიანი ვარ

nec... vires... elephanti desidera-ba-m (Cic.)

არც მისურვებია სპილოს ძალ-ღონე

-ma

III კანკლ.-ის სამ. სქესის ბერძნულ სახელთა დაბოლოება
nom. sing.-ში; gen. sing.- atis

componere poe-ma (Cic.)

პოემის შეთხზვა

scrville sche-ma-ta (Plaut.)

მონის მოსასხამი

-men

suff., III კანკლ.-ის სამ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom.,
acc., voc. sing.-ში; gen. sing. -minis

se-men manu spergere (Cic.)

თესლის ხელით მიმოხრევა

fora-men terrae (Lucr.)

მიწის ხერეღი

Rhodanus flu-men (Caes.)

მდინარე როდანუსი

-mentum

suff., II კანკლ.-ის საშ. სქესის არსებით სახელთა მაწარმოებელი, gen. sing. -i

orna-mentum consulare (Suet.)

კონსულის წოდება

argu-mentum epistulae (Cic.)

წერილის შინაარსი

-met

partic., დაერთვის პირის ნაცვალსახელებს (იშვიათად კუთვნილებითს)

meā-met culpa (Plaut.)

პირადად ჩემი შეცდომის გამო

durate et vos-met rebus servate secundis (Verg.)

გამაგრდით და გადაირჩინეთ თავი უკეთესი ღლეუბისათვის

sumne ego homo insapiens, qui haec mecum ego-met loquar solus? (Plaut.)

რა სულელი ვარ, საკუთარ თავთან ესაუბრობ მარტო

et nunc clarifica me, tu, Pater, apud te-met ipsum (Vulg.)

აწ მაღიდე მე, უფალო, თავისა შენისა თან

-mini

praes., imperf., fut. I pass.-ისა და ღებონენგური გმნების pl. II პირის ნიშანი:

in peccato vestro morie-mini (Vulg.)

მოსწყდით თქვენ ცოლვაში

frustra meae vitae subvenire cona-mini (Cic.)

ამაოდ ცდილობთ ჩემი ცხოვრების შემსუბუქებას

-mino (-tor)

fut. pass.-ის imper.-ის ნიშანი sing. II და III პირში; იშვიათად ხმარებული ფორმა. ის. -tor და -i-mino

lauda-mino შენ უნდა გაქონ

modo

adv.: მხოლოდ, ახლახან, modo... modo ხან... ხან

modo ajt, modo negat (Ter.)

ხან ადასტურებს, ხან უარყოფს

modo hoc malum in rempublicam invasit (Cic.)

ეს უბედურება ოდესღაც თავს დაატყდა სახელმწიფოს

mox

adv.: სწრაფად, მალე, ახლავე

mox huc revertor (Ter.)

მალე დავბრუნდები

successor mox suus (Suet.)

პირდაპირი მემკვიდრე

mu (ma)

interj.: კრინტი!

nec mu facere audet (Ter.)

კრინტსაც ვერ დაძრავს

nec mu nec ma argutare (Pctr.)

ორ სიტყვას ვერ აბამს

multi-

prae f., აღნიშნავს სიმრავლეს:

multi-plicat exercitum (Liv.)

ამრავლებს ლაშქარს

multi-color vestis (Ap.)

ნაირფერი სამოსი

multo

adv.: ბევრად, გაცილებით, უფრო მეტად, მთლიანად, დიდხანს, მრავალგზის, მუყაითად

multo major (Liv.)

გაცილებით უფრო დიდი

multo ante (Cic.)

ბევრად ადრე

multum (multa)

adv.: ძალიან, ხშირად, დიღხანს
multum et diu cogitare (Cic.)
ხშირად და დიღხანს ფიქრი
multum laborare (Cic.)
დიღხანს მუშაობა

-mur

pl.-ის I პირის ნიშანი praes., imperf., fut. I pass.-ში
in his periculis conjurationis insidiisque versa-mur (Cic.)
შეთქმულებისა და განსაცდელის საფრთხეში ვგრი-
ლებთ
an vero tam parvi animi videa-mur esse omnes? (Cic.)
ნუთუ ასეთი სულმდაბალი გამოვჩნდებით ყველა-
ნი?

N

-n-

infix., ზოგიერთი გმნური ფუძის მაწარმოებელი praes.-ში;
-n- perf.-ის ფუძეში ჩვეულებრივ აღარ ჩნდება, მაგრამ
ზოგიერთი გმნა ინარჩუნებს მას
omnia vin-c-it amor (Verg.)
ყველაფერს ძლევს სიყვარული
vicisti! (perf.) (Plaut.)
შენ გაიმარჯვე!
pi-n-gere (infin. praes.) togam (Ovid.)
ტოგის მოქარგვა

nam

adv.: ჰო, მართლაც, ჭეშმარიტად
nam, mehercle, ita agamus (Cic.)
მართლაც, სჯობს ასე გაეაკეთოთ.
nam, nisi Ilias illa exstisset (Cic.)
მართლაც, ის ილიადა რომ არ შექმნილიყო

nam

conj.: ვინაიდან, ხომ, რადგანაც, სახელდობრ, საქმე იმაშია, რომ, თუმცა, მაგრამ

nam de Carthagine tacere melius puto (Sall.)

საქმე იმაშია, რომ კართაგენის შესახებ, მგონია, გაჩუმება სჯობს

nam quid agi? (Verg.)

მაგრამ როგორ ვიქცევი?

namque

conj. = nam: ვინაიდან, რადგან, სინამდვილეში

namque omnium rerum, quae ad bellum usui erant, summa erat in eo oppido facultas (Caes.)

ვინაიდან ამ ქალაქში ყველაფრის მოპოვება შეიძლებოდა, რაც ომისთვის იყო საჭირო

-ne

ენკლიტიკური კითხვითი ნაწილაკი: ნუთუ? მართლა?

ita-ne? (Cic.)

ასეა მართლა?

recte-ne interpretor sententiam tuam (Cic.)

ნუთუ სწორად გავიგე შენი აზრი?

ne

adv. = non; გამოიყენება უკუთქმით ბრძანებითში (conjunctivus imperativus-თან)

hoc ne feceris (Cic.)

ამას ნუ გააკეთებ

ne quaesieris (Hor.)

ნუ ეძებ (ნუ გამოიკითხავ)

ne

conj. = ut ne: რათა არ, რომ არ

ne laudet dignos, laudat Callistratus omnes (Mart.)

რათა არ აქოს ღირსეული, კალისტრატე ყველას აქებს

hoc te rogo, ne demittas animum (Cic.)
ამას გთხოვ, რომ არ დაეცე სულით

nē

adv.= nae: რა თქმა უნდა, აი, სწორედ
egone? – Tu nē (Plaut.)
ნუთუ მე? – სწორედ რომ შენ
edepol ne (Plaut.)
პოლუქსს გეუიციები, რა თქმა უნდა

ne-

praef., უარყოფის გამომხატველი
nefarium bellum (Cic.)
ულეთო ომი
nefandum (←ne+for) scelus (Cic.)
ენით უთქმელი დანაშაული

nec

conj.: არც, nec... nec არც...არც
non vidi, nec scio (Cic.)
არ მინახავს, არც ვიცი
nec sine te, nec tecum vivere possum (Ovid.)
არც უშენობა შემიძლია და არც შენთან ერ-
თად ცხოვრება

nec-ne

conj., კითხვით წინადადებებში: თუ არა?
recte, nec-ne? (Hor.)
სწორია თუ არა?
sortibus declarare, utrum proelium committi ex usu sit,
nec-ne (Caes.)
კენჭისყრის გამოცხადება, თუ ომში ჩაბმა ჯობია?

nec-non (neque non)

conj.: ასევე, ამგვარად
tunc, nec non tamen ante (Ovid.)
მაშინ, ისევე როგორც წინათ

neque haec tu non intellegis (Cic.)

შენ ასევე გესმის ეს

ne-dum

conj.: მით უფრო, არა მხოლოდ

vel in pace, nedum in bello (Liv.)

ან მშვიდობის დროს, მით უფრო კი ომში

ne vocem quidem incommoda, nedum ut ulla vis fieret (Liv.)

ყოველგვარი ლაპარაკის გარეშე, მით უფრო ძალის გამოუყენებლად

ne-dum

conj.: არა მხოლოდ, რომ არ

nedum homines humiles, sed etiam amplissimi viri (Cic.)

არა მხოლოდ მდაბიონი, არამედ წარჩინებული ვაჟკაცებიც

ne-dum a me argentum petet (Plaut.)

ოღონდაც ფული არ მომთხოვოს

nempe

conj.: რასაკვირველია, სწორედ, სახელდობრ, ცხადია, მართლაც

nempe eum dicis (Plaut.)

შენ, ცხადია, მასზე ლაპარაკობ

nempe negas? (Cic.)

შენ, რასაკვირველია, უარყოფ

nequamquam

adv.: სრულიად არა, არასგზით, არამც და არამც

nequamquam satis in re unā consumere curam (Hor.)

არ არის საკმარისი ერთ რამეზე შეაჩერო ყურადღება

neque

conj.= nec: არც, ვერც

veni in Athenas, neque me quisquam agnovit (Cic.)

ჩავედი ათენში და იქ ვერც ვერავინ მიცნო

neque per se, neque per Lucullos impetravisset? (Cic.)
ვერ მოითხოვდა (მოქალაქეობას) თავად, ვერც
ლუკულუსის მეშვეობით?

neve (neu)

conj.: და რომ არა, და არ(ა)

hostibus obviam eamus neve perturbemur (Liv.)

მგრისკენ დავიძრებით პირდაპირ და არც შევდრკე-
ბით

neve vivus, neve mortuus (Cic.)

არც მკვდარი და არც ცოცხალი

-nd-

gerundium-ის მაწარმოებელი I და II ულლ.-ის ზმნებისათვის;
-ndi (gen. sing.), -ndo (dat. sing.); ad -ndum (acc. sing.) -ndō (abl.
sing.)

quod cuique temporis ad vivendum datur, eo debet esse
contentus (Cic.)

ვისაც რა დრო აქვს მიცემული სიცოცხლისათვის,
მას უნდა დასჯერდეს

gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo (Ovid.)

წვეთი ქვას ხერგეს არა ძალით, არამედ სშირი ცემით

-ndus

gerundivum-ის (= part.fut. pass.-ის) მაწარმოებელი I და II
ულლ.-ის ზმნებისთვის; -ndus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n),
-ae(f)

vivis, et vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam
audaciam (Cic.)

ცოცხლობ და ცოცხლობ არა თავხედობის მისა-
გოვებლად, არამედ გასაძლიერებლად

pacis inter cives conciliandae te cupidum esse, laetor
(Cic.)

მიხარია, რომ გინდა მოქალაქეებს შორის მშვიდო-
ბის დამყარება

quae causa iustior est belli gerendi, quam servitutis depul-
sio? (Cic.)

რა უფრო სამართლიანი მიზეზია ომის დაწყებისათვის, ვიდრე მონობის მოშორება?

ni

conj.: არ, რომ არ, თუ არა(ა)
quid ego ni ita censeam? (Plaut.)
რატომ არ უნდა ვუიქრობდე ასე?
peream, ni ita est (Ter.)
მოკვდები, თუ ასე არ იყოს

nihil

adv.: არაფრით, არასგზით
nihil te interpellabo (Cic.)
მე არაფრით არ გაგაწყვეტინებ
nihil te impedio (Cic.)
ხელს არაფრით შეგიშლი

nihilo

adv.: არაფრით, სრულიადაც არა
nihilo majus (Cic.)
არაფრით უფრო დიდი
nihilo minus (Plaut.)
მით უფრო ნაკლები

nimio

adv.: მეტად, ძალიან
nimio magnus (Plaut.)
ძალიან დიდი
plus nimio (Hor.)
ზომამე უფრო მეტად

nimirum

adv.: ცხადია, რა თქმა უნდა, უეჭველია
non parva res, sed nimirum omnium maxima (Cic.)
არ არის პატარა საქმე, არამედ, ცხადია, ყველაზე
მნიშვნელოვანია

nimis

adv.: მეტად, ძალიან
nimis saepe (Cic.)
ძალიან ხშირად
nimis velim (Plaut.)
ძალიან ვისურვებდი

nimum

adv.: ძალიან, მეტად, უზომოდ, მეტისმეტად
nimum ne crede colori (Verg.)
ფერს მეტისმეტად ნუ ენდობი
nimum vellem (Ter.)
ძალიან ვისურვებდი
nimum diu (Cic.)
ძალიან დიდხანს

nisi

conj.: თუ არ, გარდა
memoria minuitur, nisi eam exerceas (Cic.)
მეხსიერება ქვეითდება, თუ მას არ აეარჯიშებ
quis istud credat, nisi stultus? (Cic.)
სულელის გარდა ამას ვინ დაიჯერებს?

non

partic.: არა, ნუთუ არ (კითხვით წინადადებებში)
non feram, non patiar, non sinam (Cic.)
ვერ ავიგან, არ მოვითმენ, არ დაეუშვებ
non taces? (Plaut.)
გაჩუმდები თუ არა?

nonne

partic., კითხვით წინადადებებში: ნუთუ ვერ, ნუთუ არ
nonne hoc animadvertis? (Cic.)
ნუთუ ვერ ამჩნევ ამას?
Croesus ex Solone quaesivit, nonne se beatissimum putaret (Cic.)
კრეზუსმა ჰკითხა სოლონს, თელიდა თუ არა მას უბედნიერეს აღამიანად

-ns

suff., I და II ულ.-ის გზებისათვის part. praes. act.-ის
მაწარმოებელი; gen. sing. -ntis

nihil difficile amanti puto (Cic.)

უფიქრობ, შეყვარებულისათვის ძნელი არაფერია
militat omnis ama-ns (Ovid.)

ყველა შეყვარებული მებრძოლია

-nt

suff., pl.-ის III პირის ნიშანი praes. act.-ში, imperf. act.-სა და
fut. I act.-ში

mortalia facta peri-b-u-nt (Hor.)

მოკვდავთა საქმენი გაქრება

era-nt omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire
posse-nt (Caes.)

იყო ორი გზა, რომლითაც შესაძლებელი იყო სახ-
ლიდან გამოსვლა

minimeque ad eos mercatores commea-nt atque ea, quae
ad effeminandos animos pertine-nt, importa-nt (Caes.)

მათთან ვაჭრები იშვიათად დადიოდნენ და ნაკლე-
ბად შემოჰქონდათ ის, რაც სულის გასანებიერებ-
ლად იყო საჭირო

-nto (-unto)

suff., pl.-ის III პირის ნიშანი imperat. fut. I act.-ში; -nto I და II
ულლების -unto III და IV ულლების გზებში

controversias inter se jure ac judicio discepta-nto! (Liv.)

სადაო საკითხები ერთმანეთში სამართლიანი მჯე-
ლობით გადაჭრან!

virgines Vestales in urbe custodi-u-nto ignem foci! (Cic.)

ვესტას ქალწულებმა უნდა დაიცვან ქალაქში კერის
ცეცხლი!

-ntor

suff., imperat. fut. I pass.-ის ნიშანი pl.-ის III პირში

Regio imperio duo su-nto (imperat. fut. act.) iique

consules appella-ntor (imperat. fut. pass.) (Cic.)
სახელმწიფოს ორი განაგებლეს და ისინი კონსულე-
ბად იწოდებოდნენ

-ntur

suff., I და II ულლების გმნებისათვის pl.-ის III პირის ნიშანი
praes. pass.-ში; ყველა ულლების გმნის imperf. pass.-ში; III და
IV ულლების გმნების fut.pass. I-ში:

multorum te oculi speculab-u-ntur (Cic.)

მრავალნი გითვალთვალებენ

idcirco amicitiae compara-ntur (Cic.)

ამიგომ ჩნდება მეგობრობა

qui admira-ba-ntur hunc (Cic.)

უკვირდათ ეს

turbato melius capi-u-ntur flumine pisces (Ovid.)

მღვრიე წყალში თევზის დაჭერა იოლია

num

conj.: განა? ნუთუ?

num barbarorum Romulus rex fuit? (Cic.)

ნუთუ რომულუსი ბარბაროსთა მეფე იყო?

num moror (Plaut.)

დავრჩე განა?

numquam (nunquam)

conj.: არასდროს, არაითარ (ვერავეითარ) შემთხვევაში, non
numquam ხანდახან

numquam hodie effugies (Verg.)

დღეს ვერაფრით ვერ გაიქცევი

hodie numquam ad vesperam vivam (Plaut.)

დღეს საღამომდე ვერ ვიცოცხლებ

nunc

adv.: ახლა

nunc est bibendum! (Hor.)

ახლა სმის დროა!

tunc inops erat, nunc dives (Sen.)
მაშინ ღარიბი იყო, ახლა მდიდარია

nuper

adv.: ახლახან

qui nuper Romae fuit (Cic.)
ვინც ახლახან იყო რომში
nuper composita poemata (Hor.)
ახლახან შექმნილი პოემა

O

-o

sing.-ის I პირის ნიშანი praes. ind. act.-ში ყველა გმნისათვის
და fut. I act.-ში I და II ულლ.-ის გმნებისთვის, esse (ყოფნა)
გმნისთვის fut. I act.-ის ნიშანი

vide-o, duas adhuc esse sententias (Cic.)
ვხედავ, აქამდე ორი აზრი არსებობდა
quidquid id est, time-o Danaos (Verg.)
რაც არ უნდა იყოს, მეშინია დანაელების
serva me, sarva-b-o te (Plaut.)
მიხსენი და გიხსნი

-o

III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა nom., voc.

sing.-ის დაბოლოება; gen. sing. -onis ან -inis

hom-o novus (Cic.)

ახალი კაცი (ახალბედა)

orig-o rerum (Cic.)

საგანთა საწყისი

nullo ordine (←ordo) (Caes.)

უწესრიგოდ

eandem petere regionem (←regio) (Caes.)

იმავე მიმართულებით გამგზავრება

-o

II კანკლ.-ის სახელთა დაბოლოება dat. sing.-ში

ei morb-o nomen est avaritia (Cic.)
ამ სენს სიხარბე ჰქვია
iracunda est inimica consili-o (Cic.)
მრისხანება მტერია გონიერებისა

-ბ

II კანკლ.-ის სახელთა დაბოლოება abl. sing.-ში
fuit quondam summ-ბ ingeni-ბ vir, Zeno (Cic.)
იყო ოდესღაც უდიდესი ნიჭის ადამიანი, ზენონი
sapientissimus quisque aequisim-o anim-o moritur (Cic.)
ძალიან ბრძენი ადამიანი ძალიან მშვიდად კვდება

-ბ

suff., ზოგიერთი ზმნიშედის დაბოლოება
mult-o ante (Cic.)
ბევრად ადრე
dicta cit-o percipere (Hor.)
ნათქვამის სწრაფად გაგება

-ბ

interj. = oh; მწუხარების, გაოცების, სიხარულის გამომხატ-
ველი შეძახილი: ო! ოი! გამოიყენება acc.-თან და voc.-თან
ზოგჯერ nom.-თან, იშვიათად gen.-თანაც:
o, mi fili! (voc.) (Cic.)
ო, ჩემო შვილო!
o, tempora, o mores! (acc.) (Cic.)
ოი, დროებაე, ოი, ზნე-ჩვეულებაე
o, vir fortis (nom.) (Plat.)
ოი, მამაცი ადამიანი

ob

praep, acc.: მო-, შემო-, ზოგჯერ აღნიშნავს წინ, წინააღმდეგ
მიმართულ მოქმედებას
ob Romam legiones ducere (Enn.)
რომისკენ ლეგიონების დაძვრა
ob metum (Tac.)
შიშის გამო

ob rem publicam mortem obire (Tac.)

სახელმწიფოს ინტერესებისათვის სიკედილზე წასვლა

ob-

praef.: შემო- მო- გადა- და-

ob-arare terrenum (Liv.)

მინდერის შემოხვნა

ob-ducere fossam castris (Caes.)

თხრილის შემოვლება ბანაკისთვის

ob-rutus insanis aquis (Ovid.)

აბობოქრებულ წყალში ჩაძირული

obiter

adv.: გავლით, ამასთანავე, მაშინვე

obiter cantare (Petr.)

გზადაგზა მღერა

obiter reverti (Quint.)

მაშინვე უკან დაბრუნება

-obs

praef. = ob: შემო-, მო-, გადა-, და-

ob-scurum odium (Cic.)

ფარული სიძულვილი

obs-curata vocabula (Hor.)

დავიწყებული სიტყვები

obviam

adv.: შესახვედრად, შემხვედრ

obviam se dare alicui (Liv.)

ვინმეს შესახვედრად წასვლა

obviam ire periculis (Sall.)

საფრთხეზე წასვლა

oc-

praef. = ob; c-თი დაწყებული სიტყვების წინ იძლევა oc-ს: მო-, და-, შემო-, ჩა-

oc-cidere (= ob+caedere) aliquem in proelio (Liv.)

ვინმეს დაცემა ბრძოლაში

oc-cludo (= ob+claudio) aures (Ap.)

ყურების დახშობა

of-

praef.= ob; f-თი დაწყებული სიტყვების წინ იძლევა of-ს: მო-,
და-, შემო-, ჩა-, გა-

of-firmare (← ob-firmare) animum (Plaut.)

სულის გამხნეება

of-fundere (← ob-fundere) terrorem (Liv.)

შიშის დათესვა

oh! (oho!)

interj.: ო! ახ! ოჰო! ოხ!

oh! Polymachaeroplages purus putus est ispus (Plaut.)

ო, ნაღდი პოლიმახეროპლაგიდი არის.

oh! miserrume! (Plaut.)

ვაი, საბრალო!

ohe!

interj.: ეი, მისმინე!

ohe! desine! (Ter.)

ეი! შეწყვიტე!

oiei!

interj.: მწუხარების გამოხატველი: ოხ! ოი!

oiei! poenitet me hoc fuisse (Ter.)

ოხ! მწყინს, რომ ეს გააკეთა

olim

adv.: ერთხელ, ოდესღაც, დიდი ხნის წინ, ოდესმე, ადრე,
წინათ, ხანდახან, დროდადრო, კარგა ხანია

olim nescio, quid sit otium (Plin.)

კარგა ხანია, არ ვიცი რა არის დასვენება

sic olim loquebantur (Cic.)

ოდესღაც ასე საუბრობდნენ

-ŏlus

suff., კნინობითობის აღმნიშვნელი, ზოგჯერ ირონიის, დაცინვის ელფურიცა აქვს: -ŏlus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m), -ae(f).

glori-ola sua perfrui (Cic.)

საკუთარი ღიღებით ტკობა

non est judici-oli nostri (Amm.)

ჩვენ არ ძალგვიძს მისი გადაწყვეტა

omnino

adv.: მთლიანად, სრულად, საერთოდ, უდაოდ, ცხადია, ყოველმხრივ

homo omnino egregius (Cic.)

ყოველმხრივ შესანიშნავი ადამიანი

duo omnino itinera erant (Caes.)

საერთოდ, მხოლოდ ორი გზა იყო

-on

III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის ბერძნულ სახელთა nom. sing.-ი და II კანკლ. საშ, სქესის სახელთა დაბოლოება acc. sing.-ში:

effugit australem junctamque aquilonibus Arct-on (Ovid.)

გაურბის სამხრეთის პოლუსსა და ახლომდებარე არქტოსს

inscius Acte-on vidit sine vesta Dianam (Ovid.)

აქტეონმა უნებლიედ შიშველი დიანა იხილა

op-

praef.= obp, p-თი დაწყებული სიტყვის წინ იძლევა opp: -შემო, -გამო, წინააღმდეგ

se op-ponere (ob + ponere) alicui in itinere (Caes.)

ვინმესთვის გზის გადაღობვა

op-petere (ob + petere) morte (Cic.)

სიკვდილზე წასვლა

-or

III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა nom. voc.

sing.-ის დაბოლოება, საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება
nom., acc. voc. sing.-ში

lab-or omnia vincit (Cic.)

შრომა ყველაფერს ძლევს

aequ-or vastum (Verg.)

ერცელი ზღვა

arb-or Phoebi (Ovid.)

უებუსის (აპოლონის) ხე (= ღაფნა)

-or

sing.-ის I პირის დაბოლოება praes. ind. pass.-სა და fut. pass.-
ში I და II ულლ.-ის გმნებისთვის:

vir boni dici delect-or (Hor.)

მსიამოვნებს, როცა ღირსეულ კაცს მიწოდებენ

maer-or et infirmitas valetudinis tuae (Cic.)

ვწუხვარ შენი სუსტი ჯანმრთელობის გამოც

-ōrum

II კანკლ.-ის სახელთა gen. pl.-ის დაბოლოება

natura de-ōrum (Cic.)

ღმერთთა ბუნება

amic-orum sunt communia omnia (Cic.)

მეგობრებს ყველაფერი საერთო აქვთ

-os

III კანკლ. მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა დაბოლოება
nom. sing.-ში, ხოლო საშ. სქესისთვის nom., acc., voc. sing.-ის
დაბოლოება; gen. sing. -is; და II კანკლ.-ის ზოგიერთ ბერ-
ძნულ სახელთა დაბოლოება nom. sing.-ში; gen. sing. -i

cust-os Tartareus (Verg.)

ტარტაროსის მცველი (კერბერი)

d-os est magna parentium virtus (Hor.)

მშითვი ღიღი ღირსებაა მშობლებისათვის

laeva parte Sam-os fuerat Del-os-que Par-os-que relictæ
(Ovid.)

მარცხნივ დარჩა სამოსი, დელოსი და პაროსი

II კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა დაბოლო-
ება acc. sing.-ში; gen. sing. -i

multos numerabis amic-os (Ovid.)

ბევრ მეგობარს დაითვლი

hort-os colere (Verg.)

ბაღების მოვლა

P

paene (pene, penes)

adv.: თითქმის

pons iter paene hostibus dedit (Liv.)

ხილი თითქმის გზა იყო მტრებისთვის

quem poenitet pecasse, poene est innocens (Sen.)

ვინც ინანიებს, ის თითქმის უდანაშაულოა

palam

adv.: აშკარად, ცხადად, პირდაპირ

palam venire videmus (Ovid.)

აშკარად ვხედავთ, რომ ყიდულობენ

palam ante oculos omnium (Cic.)

აშკარად, ყველას თვალწინ

palam

praep. abl.: თანდასწრებით

palam populo (Liv.)

ხალხის თანდასწრებით

me palam (Ovid.)

ჩემი თანდასწრებით

papae!

interj.= babac, (ბერძნ.) გაკვირვების გამომხატველი: ნუთუ,
მართლა?

papae! quid agis? (Plaut.)

ნუთუ! რას ამბობ?

parti

praef. (← pars, gen. partis ნაწილი), რთული სახელის პირველი ნაწილი:

parti-ceps (= pars + capio) tori (Ovid.)

სარეცლის მოზიარე

parti-cula coeli (Cic.)

ცის ნაწილი

partim

adv.: ნაწილობრივ

qui partim inertia, partim male gerendo negotio, partim etiam sumptibus in vetere aere alieno vacillant (Cic.)

რომლებიც ნაწილობრივ უქნარობის, ნაწილობრივ უყაირათობის, ნაწილობრივ კი იმიტომ, საქმეს ვერ გაართვეს თავი და ძველ ვალებში არიან ჩაფლულნი

partim e nobis (Cic.)

ნაწილობრივ ჩვენგან

parum

adv.: ცოტა, მცირედ, არასაკმარისად

parum splendoris habere (Hor.)

ცოტათი ნათელი

non parum saepe (Cic.)

არც ისე ხშირად

parumper

adv.: ცოტა ხნით, წამიერად, მოკლე დროით:

tace parumper! (Plaut.)

ცოტა ხნით გაჩუმდი!

paulatim

adv.: ცოტ-ცოტა, თანდათან:

paulatim discedere ex castris (Caes.)

ბანაკიდან თითო-თითოდ გამოსულა

paulatim surgit avenis (Ovid.)

თანდათან იზრდება ლერწმიდან

pape!

იხ. babae!

pape! divitias tu quidem habuisti luculentas (Plat.)

მართლა? შენ ხომ გქონდა რაღაც ძვირფასი განძი?

paulisper

adv.: მცირე ხანს, ცოტა ხნით

manere paulisper (Plaut.)

ცოტა ხნით შეჩერება

paulisper stetisse (Ap.)

ცოტა ხანს დაღვომა

paulo (paullo, paulum)

adv.: ცოტათი, რამდენადმე

paulo ante (Cic.)

ცოტათი ადრე

paulo antecedere aliquem (Caes.)

ცოტათი გასწრება ვინმესი

pax

interj.: კმარა! კარგი!

pax abi! (Plaut.)

კარგი, წადი!

pax nihil amplius (Plaut.)

კმარა, არაფერი თქვა!

penes

praep. acc.: -ში, -თან, მფლობელობაში, მხარეს

eloquentia est penes eum (Cic.)

მჭევრმეტყველება მას ეხერხება

penes rem publicam esse (Tac.)

რესპუბლიკის მხარეს დგომა

penitus

adv.: შიგნით, ღრმად, ზუსტად, ნათლად, მთლიანად, სრულად

penitus mandare animis (Cic.)

ღრმად ჩაბეჭდვა გულში

penitus cognoscere (Cic.)

ნათლად გაგება

per

praep. acc.: -ზე, გაელით, განმავლობაში, წყალობით, მიზეზით, გამო, გასწვრივ

per provinciam totam (Caes.)

მთელ პროვინციაზე

per multos annos (Cic.)

მრავალი წლის განმავლობაში

per nostram ignominiam (Liv.)

ჩვენდა სამარცხეინოდ

-per

praef., გედსართავ სახელთა მაწარმოებელი, მნიშვნელობით უდრის აღმატებით ხარისხს; დაერთვის გმნიშვნელებსაც

per-antiquum simulacrum (Cic.)

უძველესი გამოსახულება

per-acuta vox (Cic.)

ძალიან მჭახე ხმა

-per

praef.: გადა-, ჩა-, მო-, მთლიანად, გედმიწევნით,

per-multi alii praeterea pugnant (Cic.)

ბევრი სხვა ამის გამო იბრძვის

isti tabulae fore librum per-similem (Hor.)

ეს სურათი ძალიან მსგავსი იქნებოდა

per-agraverunt omnes agros (Cic.)

შემოირბინეს მთელი მიწებები

per-fringere saxum (Cic.)

ლოდის დამტევევა

per-agere inceptum (Verg.)

წამოწყებული დამთავრება

perdiu

adv.: ძალიან, დიდხანს
stare perdiu (Ap.)
ძალიან დიდხანს დგომა
existere perdiu (Cic.)
დიდხანს გამოჩენა

perendie

adv.: ზეგ
perendie dabo pecuniam (Plaut.)
ზეგ მოგცემ უულს
cras agito, perendie agito (Plat.)
ხვალ გავაკეთებ, ზეგ გავაკეთებ

per-indē

adv.: ასევე, ამგვარად, ზუსტად ისე
perinde laudare castigareque (Liv.)
ქებაცა და ასევე გაკიცხვაც
perinde ac si (Cic.)
ისე თითქოს

perquam

adv.: მეტისმეტად, ძალიან
perquam breviter (Cic.)
ძალიან მოკლედ
perquam velim scire (Plin.)
ძალიან მინდა ვიცოდე

phŷ!

interj.: კმარა, კარგი რა! აბა!
phy! desine! (Ter.)
კმარა, შეწყვიტე!

plane

adv.: თანაბრად, ნათლად, სრულად, რა თქმა უნდა, სწორედ

plane ita (Cic.)
სწორედ რომ ასე
plane is ipse erat (Petr.)
რა თქმა უნდა, ეს ასე იყო

plerumque

adv.: უმეტესად, მეტწილად
plerumque non semper (Cic.)
მეტწილად არა ყოველთვის
plerumque casu (Cic.)
უმეტესად შემთხვევით

plurimum

adv.: ყველაზე მეტად, უმეტესად
ibi plurimum est (Ter.)
იქ იგი ყველაზე მეტად არის
plurimum interes ad disciplinam militare (Liv.)
მეტად მნიშვნელოვანია სამედრო საქმისათვის

plus

adv.: უფრო მეტად
plus amate (Cic.)
უფრო მეტად გიყვარდეთ!
plus quam decem diem abesse (Cic.)
ათ დღეზე მეტი ხნით წასვლა

pol!

interj.: პოლუქს ვფიცავ, ვფიცავ, ნაღდად
pol, ego hunc nuntium percutiam (Plaut.)
ვფიცავ, ამ მაცნეს დავცემ
pol, iste atque etiam malificus (Plaut.)
ვფიცავ პოლუქსს, ეგ მართლაც უტიფარია

pol-

prae. = por-, pro-: წინ, გამო-, წამო-, წარმო-
pol-lueta pax (Verg.)
დარღვეული მშვიდობა

pol-liceri montes auri (Ter.)
ოქროს მთების შეპირება

poly-

praef. (ბერძნ.); რთული სიტყვის პირველი შემადგენელი
ნაწილი: მრავალ-, მეტ-

turris poly-gonia (Vitr.)
მრავალკუთხა კოშკი
allicula poly-mitua (Petr.)
მოკლე მოსასხამი

pone

adv.: უკანა მხრიდან

et ante et pone moveri (Cic.)
წინ და უკან მოძრაობა
pone jacere (VF)
უკან გადასროლა

pone

praep. acc.: უკან, იქით

manus pone tergum vincire (Tac.)
ხელების ზურგს უკან შეკვრა
pone nos recede (Plaut.)
გაგვეცალე

por (←pro)

praef., ზოგჯერ უდრის: წინ, გამო-, წარმო-

por-rigere (←por = pro + rego) manus ad caelum (Liv.)
ხელების გაწეღენა ცისკენ
porcere (←pro + arcere) aliquem aliqua re (Verg.)
ვინმეს დაბრკოლება რამეში

porro

adv.: შემდეგ, წინ, თავის მხრივ, შემდგომ:

perge porro! (Cic.)
განაგრძე (წინ წადი)!
fac, eadem ut sis porro! (Ter.)
ისე გააკეთე, რომ იგივე ღარზე შემდგომ

post

adv.: უკან, შემდეგ
anno post (Cic.)
ერთი წლის შემდეგ
die post (Caes.)
მეორე დღეს

post

praep. acc.: უკან, შემდეგ
diebus decem post eum diem (Cic.)
ათი დღის შემდეგ ამ დროიდან
post urbem conditam (Liv.)
ქალაქის დაარსების შემდეგ

post-

praef., როული სახელის პირველი შემადგენელი ნაწილი,
მოგვჯერ ნიშნავს: გვიან— შემდეგ—
post-habere aliquid (Ter.)
რაიმეს ნაკლებად შეფასება
post-autumnalis pira (PM)
გვიანი შემოდგომის მსხალი

poste (postea)

adv.: ამის შემდგომ, ამას გარდა, შემდეგ
brevis postea (Cic.)
ცოტა ხნის შემდეგ
quid postea? (Ter.)
შემდეგ რა?

postremo

adv.: ბოლოს, დაბოლოს, მოკლედ
primum... deinde... postremo (Cic.)
პირველად... შემდეგ... ბოლოს
postremo omnibus modis pecuniam trahunt (Sall.)
მოკლედ ყველანაირად ფანტავენ უელს

postridie

adv.: მეორე დღეს, შემდეგ

prima luce postridie (Caes.)

მეორე დღეს გამთენიისხანს

postridie ejus diei (Caes.)

მეორე დღეს ამის შემდეგ

potius

adv.: უკეთ, უფრო, ჯობს

emori potius quam servire (Cic.)

სიკედელი ჯობს მონობას

pecuniam ob delicta potius dedit (Tac.)

ფულის გადახდა არჩია დანაშაულის გამო

prae

adv.: უწინ, წინ, წინააღმდეგ, შედარებით

prae ut dudum fuit (Plaut.)

იმასთან შედარებით, როგორიც იყო უწინ

i, puere, prae! (Plaut.)

იარე, ბიჭო, წინ

prae

praep. abl.: წინ, შედარებით, მიზეზით, დაუფარავად, გამო

pugionem prae se ferre (Cic.)

მახვილის წინ გარება

Gallis, prae magnitudine corporum, suorum, brevitatis

nostra contemptui esse (Caes.)

გალებს თავიანთი ბრვე აგებულების გამო ჩვენი

სიდაბლე აღიზიანებდათ

prae lacrimas scribere non posse (Cic.)

ცრემლების გამო წერა შეუძლებელია

prae-

praef., როგორც სახელის პირველი შემადგენელი ნაწილი, მიუთითებს აღმატებას, აქვს ზედსართავი სახელის აღმატებითი ხარისხის ფუნქცია

prae-cedere aliquem dignitate (Quint.)
ვინმეზე მაღლა ღვომა ღირსებით
prae-cipere animo victoriam (Caes.)
წინასწარი განცლა გამარჯვებისა
prae-altum mare (Plaut.)
ბალიან ღრმა ზღვა

praesertim

adv.: განსაკუთრებით

vir praesertim ingenio ingenti (Ap.)
გამორჩეული ნიჭის კაცი
qui praesertim quaestor in ea provincia fuisset (Cic.)
მით უფრო, რომ იმ პროვინციაში კვესტორი იყო

praeter

adv.: გამოკლებით, უფრო, გვერდით, ახლოს

praeter nihil (Cic.)
არაფერი გარდა...
praeter quam (Plin.M)
გარდა ამისა

praeter

praep. acc.: ახლოს, გვერდით, გასწვრივ, წინ, გარდა

copias praeter castra traducere (Caes.)
ლაშქრის გადაყვანა ბანაკთან ახლოს
nihil habeo praeter auditum (Cic.)
არაფერი ვიცი იმის გარდა, რაც მსმენია

praeter-

praef., რთულ სახელთა პირველი შემადგენელი ნაწილი;

აღნიშნავს: გვერდით, ახლოს, წინდაწინ, წინ

flumina ripas praeter-eunt (Hor.)
მდინარეები კლდეებთან მიედინება
praeter-mitto nullam diem (Cic.)
ერთ ღლესაც არ ეკარგავ

pridem

adv.: ღიდი ხანია, ოღესღაც, ამას წინათ, კარგა ხანია

jam pridem (Cic.)
უკვე კარგა ხანია
non ita pridem (Hor.)
არც ისე დიდი ხანია

pridie

adv.: წინა დღეს, ერთი დღის წინ
pridie ejus diei (Cic.)
იმის წინა დღეს
non ita, ut pridie (Ap.)
არა ისე, როგორც წინა დღეს

primo

adv.: თავში, დასაწყისში, თავდაპირველად
primo... denique (Sall.)
ჯერ... შემდეგ
quum primum (Liv.)
როგორც კი

primo-

praef., რთულ სახელთა პირველი შემადგენელი ნაწი-
ლი: პირველად –

primo-rdia rerum (Cic.)
საგანთა საწყისნი
digitulis primo-ribus (Plaut.)
თითის წვერებით

primum

adv.: თავიდან, დასაწყისში, უწინ, პირველად
primum omnium (Ter.)
ყველაზე უწინარეს
ubi primum (Cic.)
როგორც კი

prius

adv.: უწინარესად, ადრე, დიდი ხნის წინ
responde prius epistulae meae (Cic.)
უწინარესად უპასუხე ჩემს წერილს

sed haec prius fuere (Cic.)

მაგრამ ეს დიდი ხნის წინ იყო

priusquam

adv.: უწინარეს, სანამ

priusquam promittas, deliberes (Sen.)

სანამ პირობას დადებ, დაფიქრდი

Caesar, priusquam se hostes ex terrore ac fuga reciperent in fines Suessionum exercitum duxit (Caes.)

უკან გაბრუნებული მტერი სანამ შიშისგან გათავისუფლდებოდა და გამოერკეოდა, კეისარმა ლაშქარი დაძრა სვესიონელთა საზღვრებისაკენ

privatim

adv.: კერძოდ, პირადად, თავისთვის, თავისი სახელით

privatim se tenere (Liv.)

შინ დარჩენა

privatim maximo periculo (Cic.)

საკუთარი თავის დიდ საფრთხეში ჩაგდება

pro

prep. abl.: -თვის, მაგიერ, ნაცელად, სახით, მიხედვით, მიმართ, წინ, წინააღმდეგ, შესაბამისად

pro tempore et pro re (Cic.)

დროისა და ვითარების შესაბამისად

pro patria pugnare (Liv.)

ბრძოლა სამშობლოსათვის

aciem instruere pro castris (Caes.)

რაზმის განლაგება ბანაკის წინ

veniam pro laude peto (Ovid.)

წყალობას ვითხოვ ნაცელად ქებისა

pro- (prod-)

praef.: გამო-, წამო-, წარმო- -თვის; აღნიშნავს ასევე ძველ წარმომავლობას

pro-ducere copias pro castris (Caes.)

ლაშქრის გამოყვანა ბანაკებიდან

pro-fundere vitam pro patria (Cic.)
სიციოცხლის დათმობა სამშობლოსთვის
in coelum huius pro-avus Cato tollitur (Cic.)
ცამდე აღზევდა მისი დიდი პაპა კატონი

pro! (proh!)

interj.: ო, ახ! ვაი!

pro, dii immortales! (Cic.)

ო, უკვდავო ღმერთებო!

pro, deorum atque hominum fidem! (Cic.)

ვაი, ღმერთებისა და ადამიანების რწმენა!

procul

adv.: გასწვრივ, შორს

aliquid procul habere (Ter.)

რაიმეს შიშლი

procul a castris (Caes.)

ბანაკიდან შორს

procul

praep. abl.: შორს, გარეშე, უოდ

procul periculo (Liv.)

შორს საფრთხისაგან

procul vero (Cic.)

სიმაღლისგან შორს

prōpālām

adv.: აშკარად, ცხადად, საჯაროდ

propalam dicere aliquid (Liv.)

რაიმეს გაცხადება დაუფარავად

propalam fieri (Plaut.)

გამოაშკარავება

prope

adv.: ახლოს, მახლობლად, თითქმის, იქნებ, ახლახან

prope biennium (Cic.)

თითქმის ორი წელი

prope adest (Plaut.)
ახლოს არის

prope

praep. acc.: ახლოს, მახლობლად, მსგავსად
prope oppidum (Caes.)
ქალაქის ახლოს
prope lucem (Suet.)
განთიადისას

propter

adv.: ახლოს
propter aliquid intueri (Cic.)
რაიმეს ხილვა ახლოდან
propter stetit (Cic.)
ახლოს დგომა

propter

praep. acc.: ახლოს, გამო, მიზეზით
propter viam (Tac.)
გზის ახლოს
propter eam ipsam causam (Cic.)
იმავე მიზეზის გამო

propterea

adv.: ამ მიზეზით, ამიტომ, ამის გამო
horum omnium fortissimi sunt Belgae, propterea quod a cultu
atque humanitate provinciae longissime absunt (Caes.)
ბელგები მათ შორის ყველაზე მამაცნი არიან, რად-
გან პროვინციის კულტურისა და განათლებისაგან
ძალიან შორს არიან
Arabes, quod pastu pecudum maxime utantur, campos et
montes hieme et aestate peragrantes, propterea facilius
cantus avium et volatus notaverunt (Cic.)
არაბებს, რადგან საქონლის საკვებზე ფიქრობენ მუ-
დამ და მინდვრებში და მთებში დაეხეტებიან ზამ-
თარ-ზაფხულ, ზრინველთა და ჩიტების ენა კარგად
ესმით

prorsum (prorsus)

adv.: წინ, პირდაპირ, სრულიად, საერთოდ, მტკიცედ
prorsum nihil intellego (Ter.)
საერთოდ არაფერი მესმის
nunc prorsus hoc statui, ut... (Cic.)
ახლა მტკიცედ გადავწყვიტე, რომ...

protinus (protenus, protinam)

adv.: პირდაპირ, იქით, შეუჩერებლივ, უმაღლ, მაშინვე, წინ
protinus ire (Cic.)
წინ სიარული
morem sacrum colere protinus (Verg.)
წმინდა ჩვეულებების მუდამ დაცვა

pro-ut

conj.: როგორც კი, იმისდა მიხედვით, როგორც
prout mea opinio est (Ap.)
ჩემი პირადი აზრით...
pro-ut res postulat (Cic.)
როგორც საქმე მოითხოვს

prox

interj.: მომიტევეთ

itaque dum enitor, prox! jan! paene inquinavi pallium (Plaut.)
ასე რომ, სანამ ვცდილობდი წამოდგომას, მომიტე-
ვეთ და მოსასხამი მთლად ამოვგანგლე

-pse, -pte

partic., გამოიყენება პირის, კუთვნილებით და უკუქცევით
ნაცვალსახელებთან

tuopte ingenio (Plaut.)
შენივე მოხერხებით
sua-pte manu (Cic.)
შენივე ხელით
me-pte? (Plaut.)
თვითონ მე?

Q

quā

adv.: სადაც, საიდანაც, რა გზით, რა მხრითაც, რამდენადაც, როგორ, რანაირად

nec scit quā sit iter (Ovid.)

არც იცის, საით არის გზა

qua potes (Ovid.)

როგორც შეგიძლია

qua violens obstrepit Aufidus (Hor.)

სადაც აუფილესი მოჩქეფს მქუხარე

quam

adv.: როგორ, რამდენად; როგორც, რამდენადაც, რაც

quam multa quam paucis! (Cic.)

როგორი ბევრი (არის ნათქვამი) როგორი მცირე (სიტყვებით)

quam diu! (Plaut.)

რა დიდხანს

longior, quam latior (Cic.)

უფრო გრძელია, ვიდრე ფართო

quamquam

conj.: თუმცა, მაგრამ

quamquam quid loquor? (Cic.)

თუმცა რას ვლაპარაკობ?

quamquam id est minime probatum, tamen (Cic.)

თუმცა ეს ნაკლებ მოსაწონია, მაინც...

quamvis

adv.: რაც გინდ, თუ გინდ, თუმცა

vidi armatos, quamvis paucos (Cic.)

ვნახე შეიარაღებულნი, თუმცა მცირერიცხოვანნი

quamvis multi (Cic.)

რა გინდაც ბევრნი (იყვნენ)

quamvis

conj.: რამდენიც არ უნდა, როგორც არ უნდა
avari indigent, quamvis divites sint (Sen.)
ხარბნი წუწუნებენ, რა გინდაც მდიდარნი იყვნენ
sapiens, quamvis se ipso contentus sit, amicis illi opus est
(Sen.)
რაც არ უნდა კმაყოფილი იყოს ბრძენი თავისი თავით,
მეგობრები მაინც სჭირდება

quando

adv.: როდის, ოდესმე
quando te aspiciam? (Hor.)
როდის გნახავ?
ne quando? (Cic.)
არასდროს?

quando

conj.: როდის, რადგან, იმიტომ, რამდენადაც, რადგანაც
tum quando (Cic.)
მაშინ როდესაც
quando vobis ita placet (Sall.)
რადგანაც თქვენ ასე მოგწონთ

quandocumque (quandocunque)

adv.: როცა კი არ, როგორც კი, ყოველთვის როცა, ოდესმე
quandocumque ne trahunt negotia Romam (Hor.)
ყოველთვის, როცა საქმეები მიხმობენ რომისკენ
quandocumque mihi paenas dabis (Ovid.)
ოდესმე სასჯელს დამატებს

quandoque

adv.: როგორც კი, ოდესმე, როცა კი არ, ყოველთვის როცა
კი, ზოგჯერ
indignor, quandoque bonus dormitat Homerus (Hor.)
ყოველთვის მწყინს, როცა კი ჰომეროსი ჩათვლებს
(ე.ი. ემლება რამე)

ne quandoque parvus hic ignis incendium ingens exsuscitet
(Liv.)

რომ ამ მცირე ნაპერწკალმა ოღესმე დიდი ხანძარი
არ გააჩინოს

quanti

adv.: რამდენად, რა ფასად?

quanti Chrysogonus docet? (Juv.)

რამდენად (რა ფასად) ასწავლის ქრისოგონი?

quanti oryza emptā est? (Hor.)

რამდენად იყიდებოდა ბრინჯი?

quanto

adv.: როგორ, რამდენად

quanto praestat! (Caes.)

რამდენად უკეთესია ის

melior quanto sors tua sorte mea! (Ovid.)

რამდენად უკეთესია შენი ხედრი ჩემზე

quantum

adv.: რამდენად, რადგანაც, როგორც

quantum maxime (Cic.)

რამდენადაც შესაძლებელია

quantum fieri potest (Cic.)

როგორც შესაძლებელია მოხდეს

quare

adv.: რით? რატომ? რის გამო? და ამიტომ

quare nisi vi? (Cic.)

როგორ, თუ არა ძალით?

quare id faciam? (Cat.)

რატომ ვაკეთებ ამას?

quasi

adv.: ვითომც, თითქოს, როგორც, თითქმის

quasi amnis fluit (Cic.)

თითქოს მდინარე მიედინება

philosophia artium quasi parens (Cic.)

ფილოსოფია ხელოვნებათა მშობელია თითქოს

quasi (quasi vero)

conj.: თითქოს, ვითომც

sed quid ego his testibus utor, quasi res dubia aut obscura sit? (Cic.)

რატომ ვიყენებ ამ მოწმეებს, ვითომც ეს საქმე საეჭვო ან არა ცხადი იყოს?

non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit (Cic.)

ისე არ უნდა დავეცეთ სულით, თითქოს და რაიმე მოხდა

quātenus

adv.: სანამდე, რა დრომდე, რამდენ ხანს, რამდენადაც, როგორც

quatenus haberem? (Cic.)

სანამდე შემენახა?

quatenus scribis (Cic.)

როგორც შენ მწერ

-que

conj., სიგყვას ერთვის ბოლოში: და

terrā marique (Cic.)

ზღვასა და ხმელეთზე

ferrō ignique (Cic.)

ცეცხლითა და მახვილით

quemadmodum

adv.: როგორც, რაწაირად, ზუსტად ისე

quemadmodum di volunt (Petr.)

როგორც ღმერთებს ნებავთ

quemadmodum stultus est, qui equum empturus, non ipsum inscipit, sed stratum ejus ac frenos (Sen.)

როგორი ბრიყვია ის, ვინც ცხენს ყიდულობს და მას კი არ სინჯავს, არამედ მის უნაგირსა და ლაგამს

qui

adv.: რით(აც), რატომ? როგორ? რანაირად, ოი! (წყევლის ღროს)

habeo, qui utar (Cic.)

მაქვს (საშუალება), რასაც გამოვიყენებ

qui non? (Plaut.)

რატომაც არა?

qui te Iuppiter diique omnes perduint (Plaut.)

ოი, იუპიტერმა და სხვა ღმერთებმაც დაგწყევლონ!

quia

conj. იმიტომ, რომ, რადგან

nemo patriam, quia magna est, amat, sed quia sua (Sen.)

არავის უყვარს სამშობლო იმიტომ, რომ დილია,

არამედ იმიტომ, რომ მისია

bene est mihi, quia tibi bene est (Plin.J.)

მე კარგად ვარ, რადგან შენ კარგად ხარ

quid

adv.: რისთვის, რა

quid verbis opus est? (Cic.)

რა საჭიროა სიტყვები?

quid ita? (Cic.)

ასე როგორ?

quid vobis non dixerim? (Petr.)

რატომ არ უნდა მეთქვა ეს თქვენთვის?

quidem

conj.: კი, -ც, ყოველ შემთხვევაში, თუმცა, მართალია, თავის მხრივ, მაგრამ, თანაც

absurdum id quidem est (Cic.)

მაგრამ ეს სისულელეა

tres epistulae et quidem uno die (Cic.)

სამი წერილი და თანაც ერთ დღეში

optimi quidem viri, sed non satis eruditi (Cic.)

ჩინებული კაცები, მაგრამ არა საკმაოდ განათლებულნი

quid-ni

adv.: რატომ არ(ა), როგორ არ(ა)

quidni doleam? (Plaut.)

რატომ არ უნდა ვწუხდე?

quidni sciam? (Petr.)

რატომ არ უნდა ვიცოდე?

quin

conj.: ვინც არ, რომელიც არ; უარყოფის შემცველი გმნების შემდეგ: რომ

nemo est, quin sciat (Cic.)

არ არის ისეთი ვინმე, ვინც არ იცოდეს

mihi nunquam dubium fuit, quin tibi carissimus essem (Cic.)

ეჭვი არასდროს მეპარებოდა, რომ შენთვის ძვირფასი ვიყავი

quin

adv.: რატომაც არ? ღა თანაც, მეტიც

quin conscendimus equos? (Liv.)

რატომ არ მოვასხლეთ ცხენებს?

quin me aspice (Plaut.)

რატომ არ შემომხედავ (აბა, შემომხედე)

quin et feminae illustres (Ter.)

ცნობილი ქალებიც კი

quippe

adv.: ცხადია, რა თქმა უნდა, ღიახაც

recte dicis; quippe quid enim facilius est probari? (Quint.)

მართალს ამბობ, რა თქმა უნდა, ამის დამტკიცებაზე ადვილი არაფერია

quippe, ego te ni contemnam (Plaut.)

ცხადია, შენ რომ არაღ ჩაგაგლო...

quippe

conj.: რადგანაც, ხომ, აკი

eos libros non centemno, quippe quos nunquam legerim (Cic.)

ამ წიგნებს არ ვაძაგებ, რადგანაც არასდროს წამიკითხავს

solis candor illustrior est, quam illius ignis, quippe qui in immenso mundo . . . (Cic.)

მზის ნათება უფრო თვალშისაცემია, ვიდრე მისი ცეცხლი, რადგან ვეება სამყაროშია . . .

quā

adv.: საით, სად, რამდენად შორს, რისთვის, სადმე, ამიგომ, მით, რისთვის

quo se contulit?

საითკენ გაემგზავრა?

quo tantam pecuniam? (Cic.)

რისთვისაა (საჭირო) ამდენი ფული?

quā

conj.: რომ ამით, რათა

quo facilius memoria teneatur (Sen.)

რომ ასე უფრო ადვილად დასამახსოვრებელი იყოს

quo regnum Italiae Libicas averteret oras (Verg.)

რომ იტალიის ძალაუფლება ლიბიის ნაპირებამდე გავრცელდეს

quā

adv.: სანამდე, რამდენად

quoad vixit, beate vixit (Ap.)

სანამდე იცხოვრა, ბედნიერად იცხოვრა

quoad longissime (Cic.)

რაც შეიძლება შორს

quod

adv.: რაგომ, რამდენადაც, ამიგომ

hoc est, quod ad te venio (Plaut.)

ამიგომაც მოვედი შენთან

quid habet, quod rideat? (Petr.)

რა არის, რაგომ იცინის?

quod

conj.: ვინაიდან, იმიტომ რომ, რომ, რაც შეეხება იმას, იმ დროიდან, რაც

hoc unum in eo vitupero, quod iracundus est (Cic.)

მე მას ერთი რამის გამო ვკიცხავ მხოლოდ, რომ იგი განრისხებულია

quod viris fortibus honos habitus est, laudo (Cic.)

რაც შეეხება იმას, რომ მამაც ვაჟკაცებს პატივს მიაგებენ, მივესალმები ამას

quominus

conj.: რომ არ, რათა არ

senectus non impedit, quominus litterarum studia teneamus (Cic.)

სიბერე ხელს არ გვიშლის, რომ ლიტერატურული საქმიანობა განვაგრძოთ

quid obstat, quominus sit beatus? (Cic.)

რა უშლის მას ხელს, იყოს ბედნიერი?

quo-modo

adv.: როგორც, რანაირად

quomodo dicunt (Petr.)

როგორც ამბობენ

quomodo dii volunt (Petr.)

როგორც ღმერთებს სურთ

quondam

adv.: ოდესღაც, ოდესმე, მომავალში, ზოგჯერ, ხანგამოშვებით

quondam cithara tacentem suscitare Musam (Hor.)

დროდადრო მუზების მოხმობა კითარით

nec Romula quondam ullo se tantum tellus jactabit alumno (Verg.)

რომულუსის ქვეყანა ვერასდროს იამაყებს ასეთი შვილებით

quoniam

conj.: რადგანაც, იმიტომ რომ

vos, Quirites, quoniam jam est nox, in vestra tecta discedite (Cic.)

თქვენ, კვირიტებო, რადგანაც უკვე ღამეა, თქვენს სახლებში დაბრუნდით

Scevola, quoniam in Tusculanum ire constituit, paulum requiescit (Cic.)

სცევოლამ, რადგანაც ტუსკულანუმში გამგზავრება გადაწყვიტა,

ცოტა შეისვენა

quoque

conj.: აგრეთვე, ასევე, -ც

Helvetii quoque reliquos Gallos virtute praecedunt (Caes.)

ჰელვეციელებიც ასევე სჯობნიან დანარჩენ გალებს სიმამაცით

sua quoque confessione (Petr.)

ასევე თავისი აღიარებითაც

quorsum (quorsus)

adv.: სად? საითკენ? რისთვის?

nescio quorsum eam (Ter.)

არ ვიცი საით მიედივარ

quorsum quaeris? (Cic.)

რაგომ კითხულობ ამას?

quot(i) – (coti)

praef.: ყოველ-

verba quoti-diana (Cic.)

ყოველდღიური სიტყვები

quoti-die (cotidie) pejus (Petr.)

დღითილღე ცუდად

quotie(n)s

adv.: რამდენჯერ

quoties ego hunc vidi (Cic.)

რამდენჯერაც კი ვნახე

crede mihi, quoties laudaris carmine nostro (Ovid.)

მენლე, რამდენჯერ შეგაქვს ჩემი ლექსებით

quousque

adv.: სანამდე

quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? (Cic.)

ბოლოსდაბოლოს, სანამდე უნდა ისარგებლო ბოროტად ჩვენი მოთმინებით, კატილინა?

quovis

adv.: სადაც კი არ, ნებისმიერ ადგილას

quovis gentium (Ter.)

საითაც გინდა

perduci aliqua re quovis (Plaut.)

ნებისმიერ ადგილას წაყვანა

quum (cum)

conj.: როცა, იმ დროს როცა, ყოველთვის როცა,

იმ დროიდან, თუმცა, რადგანაც, მაშინ როცა

Socrates, quum facile posset educi e custodia . . . (Cic.)

თუმცა სოკრატეს იოლად შეეძლო მცველს გაქცეოდა...

tua res agitur, paries quum proximus ardet (Hor.)

ეს შენც გეხება, როცა მეზობლის სახლის კედლები იწვის

R

-r

sing.-ის I პირის ნიშანი praesens-ის წრეში, passivi-ს ფორმებში:

an dea sim, dubit-o-r? (Ovid.)

ეჭვიც კი მეპარება თავეში, ვარ კი ქალღმერთი?

dic-a-r... Aeolium carmen ad Italos deduxisse modos

(Hor.)

ჩემზე იტყვიან... რომ ეოლიური სიმღერა იტალიურ საზომს მიეუსადაგე

raptim

adv.: უმაღლესად, მყისიერად, ნაკლებად, სასწრაფოდ
agmen ducere raptim
რაზმის სასწრაფოდ წაყვანა
scripsisse aliquid raptim
რაიშეს დაწერა სასწრაფოდ

-re

infin. praes. act.-ის ნიშანი:

viv-e-re cogita-re est (Cic.)
ცხოვრება აზროვნებაა
vaca-re culpā magnum solatium est (Cic.)
დანაშაულისგან გათავისუფლება დიდი შეებაა

-re

imperat. praes. pass.-ის sing.-ის II პირის ნიშანი, ასევე დეპონენტური გმნების praes. imperat. sing.-ის II პირის დაბოლოება:

egrede-re ex urbe... (Cic.)
გადი ქალაქიდან!
oblivisce-re caedis atque incendiorum (Cic.)
დაივიწყე მკვლელობა და ხანძარი

-re (-ris)

praes pass.-ის დროებსა და დეპონენტურ გმნებში sing.-ის II პირის ნიშანი; დასაშვებია ორივე ფორმის: -ris და -re -ს გამოყენება

quousque tandem abute-re (= abute-ris), Catilina, patientia nostra? (Cic.)
სანამდღე უნდა ისარგებლო ბოროტად ჩვენი მოთმინებით, კაცილინა?
coelo spectabe-re (=spacteberis) sidus (Ovid.)
ცაში გაბრწყინდები მნათობად

-re-

suff., imperf.conjun. act. et pass.-ის მაწარმოებელი:

statuisti, quo quemque proficisci place-re-t; delegisti,
quos Romae relinque-re-s, quos tecum educ-e-re-s (Cic.)
დაადგინე, ვინ საით ინებებდა გამგზავრებას, აირ-
ჩიე, ვინ დაგეტოვებინა რომში, ვინ შენთან ერთად
წაგყვანა

illud utinam ne vere scribe-re-m (Cic.)

ნეტავ ეს არ მომეწერა ასეთი სიმართლით

re- (red-)

praef., გამოსატყვევებს ხელახალ, განახლებულ ან საწინააღმ-
დეგო მოქმედებას; red- ხმოვნით დაწყებული სიტყვების
წინ

vehementer ab omnibus re-clamatur (Cic.)

ყველანი ყვირიან პროტესტის ნიშნად

milites re-cedunt in castra (Caes.)

მეომრები უკან ბრუნდებიან ბანაკებში

re-dire domum (Liv.)

შინ დაბრუნება

pecuniam in aerario re-ponere (Nep.)

ფულის ხაზინაში დაბრუნება

recens

adv.: ახლახან, ეს-ეს არის

sol recens ortus (Verg.)

მზე, ახლახან ამოსული

fabula, quam recens fecerat (Ap.)

პიესა, რომელიც ახლა შეიქმნა

recta

adv.: პირდაპირ, საპირისპიროდ

viā rectā (Ter.)

პირდაპირი (საპირისპირო) გზით

de cubiculo in triclinium recta ire (Petr.)

საძინებლიდან პირდაპირ სასადილო ოთახში შეს-
ვლა

recte

adv.: პირდაპირ, სწორად, კარგად, მართებულად, პატიოსნად, წარმატებულად, ბედნიერად, თავდაჯერებით (თავაზიანი უარის დროს): მაღლობას მოგახსენებთ; (ორკოფული პასუხის დროს): კარგი! ვნახოთ! არ ვიცი! (განრისხების დროს): დამაცადე! მე შენ გიჩვენებ!

vivere recte (Plaut.)

პატიოსნად ცხოვრება

bella gerere recte (Liv.)

ომის სწორად წარმართვა

recte, videbo te in publicum! (Petr.)

კარგი, ვნახავ შენ ხალხში!

repens (repente, repentine, repentino)

adv.: მოულოდნელად, უცაბედად

Galli jam hoc facere noctu apparabant, quum matres familiae repente in publicum procurrerunt (Cic.)

გალები უკვე აპირებდნენ ამის გაკეთებას ღამით, როცა უეცრად ოჯახის ქალები გამოცვივდნენ მოედანზე

bellum repens (Liv.)

უეცარი (მოულოდნელი) ომი

retro

adv.: უკან, უკანა მხრიდან, ზურგიდან, პირიქით, მეორე მხრივ, სანაცვლოდ

fugere retro (Hor.)

გაქცევა უკან

quodcumque retro est (Hor.)

ის, რაც უკვე წასულია

retrorsum (retrorsus)

adv.: უკან, პირიქით

ex terrā aqua, deinde retrorsum vicissim ex aqua terrā (Cic.)

მიწიდან წყალი, შემდეგ კი პირიქით – ზღვიდან ხმელეთი

vela dare retrorsum (Hor.)

უკან გაცურვა (აფრების ახსნა)

-ri

suff. infin. praes. pass.-ის მაწარმოებელი I, II და IV ულლ-ის
გმნებისთვის

jam tempus est, me ipsum a me ama-ri (Cic.)

ახლა უკვე დროა მე თავად შევიყვარო ჩემი თავი

dicet, rempublicam administra-ri sine metu ac severitate non
posse (Cic.)

იგყვის, რომ სახელმწიფოს მართვა შიშისა და სიმკაც-
რის გარეშე არ შეიძლება

-rimus

suff., აღმატებითი ხარისხის მაწარმოებელი -er-ზე დაბო-
ლოებულ გედსართავ სახელთათვის -rimus(m), -a(f), -um(n);
gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

iuvenum pulcher-rimus alter (Ovid.)

ჭაბუკებს შორის ულამაზესი

habere aliquem miserrimum (Cic.)

ვინმეს დაბეჩაუება

-ris

praes. pass. sing.-ის II პირის ნიშანი

ut ame-ris, amabilis esto(Ovid.)

რათა უყვარდე ვინმეს, შენც უნდა გიყვარდეს

quam tu in nos jam diu machina-ris (Cic.)

რასაც შენ ღიღიხანია ჩვენ გვიმზადებ

rite

adv.: წესისამებრ, რიტუალის თანახმად; ჩვეულებისამებრ,
მართებულად

rite deos colere (Cic.)

ღმერთთა პატივისცემა წესისამებრ

rite trahere plaustra (Hor.)

ეტლის სწორად გარება

ursum (sursus)

adv.: უკან; კელავ, ხელახლა; პირიქით
ursum (ac) prorsum (Ter.)
წინ და უკან
dic ursum! (Ter.)
ხელახლა მითხარი!

S

-s

sing.-ის II პირის ნიშანი praes. act.-ის წრის დროებში
patere tua consilia non senti-s? (Cic.)
ეერ გრძნობ, რომ შენი გადაწყვეტილებანი ცნობილია?
viv-i-s, et viv-i-s non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam (Cic.)
შენ ცოცხლობ და ცოცხლობ არა თავხედობის შესაწყვეტად, არამედ მის გასაძლიერებლად
convincam, si neg-a-s (Cic.)
გამხელ, თუ უარს იტყვი
num nugare aude-s? (Cic.)
ნუთუ გაბედავ უარყო?

-s

II, III, IV და V კანკელდობის სახელთა დაბოლოება nom. sing.-ში

legationis princep-s (Liv.)
ელჩობის მეთაური
dum pelago desaevit hiem-s (Ovid.)
ამასობაში ზღვაზე ქარიშხალი გამბჟინვარდა
urb-s Romana (Liv.)
რომაელთა ქალაქი
firmu-s ac fideli-s amicu-s (Cic.)
საიმედო და ერთგული მეგობარი
gloria est fructu-s verae virtutis (Cic.)
დიდება არის ნაყოფი ნამდვილი სიქველისა

re-s militaris (Cic.)
სამხედრო საქმე

saepe (saepenumero)

adv.: ხშირად, მრავალგზის, ბევრჯერ
saepe, ubi constiterant, hinc Thisbe, Pyramus illinc (Ovid.)
ხშირად იქ მდგარან, აქეთ თისზე და იქით პირამუსი
saepe et multam (Cic.)
ხშირად და ბევრჯერ

saltem

adv.: ყოველ შემთხვევაში, მაინც
saltem nobis parce (Petr.)
ჩვენ მაინც შეგვიბრალე
saltem tenet hoc nos (Hor.)
ყოველ შემთხვევაში, ეს საყურადღებოა ჩვენთვის

salve

adv.: კარგად, ჯანმრთელად
quam salve agit? (Ap.)
როგორ ცხოვრობს? (როგორ არის?)
satisne salve? (Ter.)
ყველაფერი კარგადაა?

sāctē

adv.: წმინდად, უმწიკელოდ, კეთილგონიერულად
sancte observare promissa (Cic.)
დაპირებების წმინდად დაცვა
sancte jurare (Plaut.)
შეფიცვა პატიოსნად

sane

adv.: გონიერულად, ჭეშმარიტად, მართლაც; (პასუხის
დროს) დიახ, გასაგებია, რა თქმა უნდა; დაე; სრულად, ძა-
ლიან, მხურვალედ:
sane sapio et sentio (Plaut.)
საღად ვფიქრობ და ვაზროვნებ

sit ita sane (Cic.)

დე, ასე იყოს

homo sane innocens (Cic.)

სრულიად უდანაშაულო კაცი

sat (satis)

adv.: საკმაოდ, საკმარისად, კარგად, წესიერად

non satis (Cic.)

არ არის საკმარისი

si me satis audies (Hor.)

კარგად რომ მოგესმინა ჩემთვის

satis-

praef., რამდენიმე რთული სიტყვის პირველი შემადგენელი ნაწილი

satis-faciendi causa (Caes.)

მობოდიშების მიზეზით

satis-factionem alicujus accipere (Caes.)

ვინმეს მობოდიშების მიღება

-sc

praes.-ის ფუძის მაწარმოებელი ზოგიერთი ზმნისათვის

ita na-sc-itur exordium (Cic.)

ასეთი იქნება შესავალი

cre-sc-it amor nummi (Juv.)

იზრდება ფულის სიყვარული

scilicet

adv.: რასაკვირველია, თავისთავად, რა თქმა უნდა, ცხადია

quod scilicet perfacile est (Ap.)

რომლის გაკეთება, ცხადია, ადვილია მეტად

scilicet facturum me esse (Ter.)

ამას, რა თქმა უნდა, გავაკეთებ

scite

adv.: ფაქიზად, გონივრულად, მარჯვედ, ჭკვიანურად, კარგად

loqui scite (Liv.)
ჭკვიანურად საუბარი
scite facere aliquid (Cic.)
რაიმეს კეთება ფაქიზად

se-

praef.(←sed); მიუთითებს გამოცალკავებას, მოშორებას
plebs a patribus se-cessit (Sall.)
პლებსი პატრიციებს გამოეყო
blandum amicum a vero se-cernere (Cic.)
პირუერი მეგობრის ნამდვილისაგან გარჩევა

se-

praef., ნიშნავს „ექვსს“, აწარმოებს რამდენიმე რთულ სახელს

se-jugis (←sex + jugum) currus (Ap.)
ექვსცხენა ეგლი
se-mestris (←sex + mensis) infans
ექვი თვის ბავშვი

se-

praef., ნიშნავს გამოცალკავებას, მოშორებას
terras ac mare se-cernere (Lucr.)
მიწების ზღვისაგან გამოცალკავება
aliquem ab amicis se-parare (Cic.)
ვინმეს ჩამოშორება მეგობრებიდან

-se

suff., infin. praes.-ის მაწარმოებელი sum (ყოფნა) გმნისა და
sum-ით ნაწარმოები გმნებისათვის
apparebat, pugnandum es-se (Liv.)
ცხადი ხდებოდა, რომ საჭირო იყო ბრძოლა
nec pos-se Italia Teucrorum avertere regem (Verg.)
ნუთუ არ შეიძლება იტალიამ აიცილოს ტევკრთა
მეფობა

-se

imp.conjun.-ის მაწარმოებელი sum (ყოფნა) ზმნისა და sum-ით ნაწარმოები ზმნებისათვის

utinam ulcisci pos-se-m (Cic.)

ნეტავ შურისძიება შემძლებოდა

si pos-se-t fieri (Cic.)

თუკი ეს შესაძლებელია

sē (sed)

praep. abl.= sine: უ-ო, გარეშე

se fraude esto! (AG.)

დაუსჯელი იყოს!

secundum

praep. acc.: შემდეგ, კვალდაკვალ, გასწვრივ; მიხედვით, მეფარდებით, მაშინვე

ite secundum me (Plaut.)

მე გამომყევი

ire secundum flumen (Caes.)

მდინარის გაყოლებით სიარული

secundum legem facere aliquid (Quint.)

რაიმეს კეთება კანონის მიხედვით

secundum

adv.: შემდეგ, უკან, მეორედ

ire secundum (Plaut.)

(ვინმეს) უკან სიარული

secus

adv.: სხვანაირად, არა ისე, როგორც საჭიროა, არამართებულად, ცუდად, ნაკლებ

secus ac vis (Plaut.)

სხვაგვარად, ვიდრე შენ გინდა

bene aut secus (Liv.)

კარგად ან ცუდად

sed

coni.: მაგრამ, თუმცა, სხვათაშორის

sed revertemur ad rem (Cic.)

მაგრამ მიუვბრუნდეთ საქმეს

non sibi soli, sed patriae (Cic.)

არა მხოლოდ თავისთვის, არამედ სამშობლოსთვის

semi-

praef., რთული სახელის მაწარმოებელი: ნახევრად

semi-vir bos (Ovid.)

ნახევრადკაცი (მინოტაური)

semi-deique deique (Ovid.)

ღმერთები და ნახევრად ღმერთები

semper

adv.: მუდამ, მუდმივად

semper avarus eget (Hor.)

ხარბს მუდამ სჭირდება

qui populi Romani res gestas semper ornavit (Cic.)

ვინაც რომაელი ხალხის ღიძებას ყოველთვის ხოტბას

ასხამდა

sensim

adv.: თანდათან, ნელ-ნელა, ცოტ-ცოტა, შეუმჩნევლად

sensim sine sensu aetas senescit (Cic.)

თანდათან, ვერც კი ვგრძნობთ, მოდის სიბერე

sensim animos temptare (Liv.)

ოდნავ აღელვება სულებისა

separate (separatim)

adv.: განცალკევებით, ცალ-ცალკე, ცალკე, საერთოდ, მოგადად

separatim dicere de aliqua re (Cic.)

მოგადად ლაპარაკი რაიმე საქმეზე

quorum res separatim... scriptores ante nos explicarunt (Nep.)

რომელთა საქმენი ჩვენამდე მწერლებმა აღწერეს

sesqui-

praef.: ერთნახევარი, ერთნახევარჯერ; კომპოზიციის პირველი წევრი

sesqui-plaga (Tac.)

ერთნახევარი ღარტყმა

sesqui-pedelia verba (Hor.)

საშინლად გრძელი სიტყვები

sesqui-plex (Cic.)

ერთნახევარჯერ დიდი

seu (sive)

conj.: ან, თუ, ან როდესაც, ანუ

si nocte seu luce (Liv.)

თუ ღამით, თუ ღამისით

postulo, sive aequum est, te oro (Ter.)

მე მოვითხოვ, ან თუ საჭიროა, გთხოვ

si

conj.: თუ, უკეთუ, თუ არ(ა), რომ

si scirem, dicerem (Cic.)

რომ მცოდნოდა, ვიტყვოდი

unde rationem habemus, si habemus? (Cic.)

საიდან გვაქვს გონება, თუ კი გვაქვს იგი?

sic

adv.: ასე, ამგვარად; ამის შედეგად (ფიციის ღროს) ღაე–

sic est vita hominum (Cic.)

ასეა ადამიანთა ცხოვრება

sic me servavit Apollo (Hor.)

ასე მიხსნა აპოლონმა

sicunde

adv.: თუ კი საიდანმე, საიდანაც კი არ

sicunde hostis appareat (Suet.)

თუ კი საიდანმე მტერი გამოჩნდება

sicunde potes (Cic.)
საიდანაც შეძლებ

simul

adv.: ერთდროულად, ერთსა და იმავე დროს, უმაღლ,
მაშინვე, ნაწილობრივ

duo simul bella (Liv.)

ორი ერთდროულად (მიმდინარე) ომი

simul terrā simul mari (Tac.)

ნაწილობრივ ხმელეთზე, ნაწილობრივ მღვამე

simul

praep. abl.: ერთად

simul nobis (Quint.)

ჩვენთან ერთად

simul (simul ac, simul atque, simul ut)

conj.: როგორც კი, მხოლოდ

simul aliquid audiero, scribam ad te (Cic.)

როგორც კი რაიმეს გავიგებ, მოვწერ

simul nubes condidit lunam (Hor.)

როგორც კი ღრუბლები გადაეფარა მთეარეს

sin

conj. (←sine): თუ კი

sin autem (Ter.)

ხოლო თუ

sin minus (aliter) (Cic.)

და თუ არა, წინააღმდეგ შემთხვევაში

debebant di omnes bonos efficere, sin id minus, bonis
quidem certe consulere debebant (Cic.)

ღმერთებს უნდა გაეკეთილშობილებინათ ადამიანე-
ბი, და თუ არა, კეთილშობილ ადამიანებზე მაინც
უნდა ეფიქრათ

sincere (sinceriter)

adv.: კარგად, პატიოსნად, გულწრფელად

administrare provincias sincere (Cic.)
პროვინციის მართვა პატიოსნად
loqui sincere (Cic.)
გულწრფელად საუბარი

sine

praep. abl.: უ-ოდ, გარეშე
non est malum sine aliquo bono (Plin.M)
არ არსებობს ცუდი რაღაც კარგის გარეშე
cum fratre an sine? (Cic.)
ძმასთან ერთად თუ ძმის გარეშე?

singul(l)atim

adv.: ცალკე, განცალკევებულად, ცალ-ცალკე
singulatim et discretim (Ap.)
ცალ-ცალკე და თითო-თითოდ
singulatim potius... de aliqua re loqui (Cic.)
მოგიერთ საქმეზე ცალკე საუბარი ჯობია

sinistre

adv.: არაკეთილად, ცუდად
accipere aliquem sinistre (Tac.)
ვინმეს მიღება არაკეთილგანწყობილად
excipere aliquem sinistre (Hor.)
ცუდად მიღება ვინმესი

-sio

suff. III კანკლ.-ის მღედრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი,
აღნიშნავს მოქმედების შედეგს; gen. sing. -sionis
remi-sio animi (Sen.)
სულიერი სიმშვიდე
divi-sio agrorum (Tac.)
მიწების დარიგება

si-quando

adv.: თუ კი ოდესმე, თუ კი

si quando taceant omnes, tunc sortito coguntur dicere (Cic.)
თუ კი ყველა გაჩუმდება, მაშინ ორაგორი კენჭი-
სერით შეირჩევა

si-quando urbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc
maxime floret (Plin.S.)

თუ კი ოდესღაც ჩვენი ქალაქი თავისუფალი ხელოვნ-
ებებით ჰყვაოდა, ახლა უფრო ჰყვავის

si-quidem

conj.: რამდენადაც, რადგანაც, ხომ, ვინაიდან, თუ მართლაც,
რომც

si quidem, hercle, mihi regnum datur... (Plaut.)

ჩემთვის რომ სამეფო მოეცათ, ჰერკულესს ვფიცავ...

si quidem amicitia est habenda... (Plaut.)

თუ მართლაც მეგობრობა აუცილებელია...

sodes

conj. (←si + audes): თუ შეიძლება

dic, sodes (Ter.)

თქვი, თუ შეიძლება

duc nos, sodes (Ter.)

თუ შეიძლება, ჩვენც წაგვიყვანე

solum

adv.: მხოლოდ

non solum... sed etiam (Cic.)

არა მხოლოდ... არამედ

non solum vobis divites esse volumus (Cic.)

არა მხოლოდ ის გვინდა, თქვენ იყოთ მდიდრები

solute (solutum)

adv.: თავისუფლად, იოლად, უდარღველად, დაუდევრად

solute ac negligenter agere (Liv.)

იოლად და დაუდევრად კეთება

solute lascivire (Tac.)

თავშეუკაებლად მხიარულება

-sor

suff., III კანკლ.-ის მამრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი,
აღნიშნავს პროფესიას; gen. sing. -is
defen-sor juris et libertatis (Cic.)
თავისუფლებისა და სამართლიანობის დამცველი
me sua-sor-e et impul-sor-e (Plaut.)
ჩემი რჩევითა და წაქეზებით

sponte

adv.: (*spons-ის ablativus-ი): ნებით, თავისი ძალით; უმეტე-
სად კუთვნილებით ნაცვალსახელებთან: meā, tuā, suā.
nec sua sponte, sed eorum auxilium (Cic.)
არა თავისი ძალებით, არამედ მათი დახმარებით
Italiam non sponte sequor (Verg.)
(ჩემი) ნებით არ მივდივარ იტალიაში

-(s)s-

მოვიერთი გზის perf.-ის ფუძის მაწარმოებელი
Epaminondas... persua-s-it collegis et bellum, quod susce-
perat, gess-it (Nep.)
ეპამინონდამ დაარწმუნა კოლეგები და მის მიერ
ჩაფიქრებული ომი წამოიწყო

st!

interj.: ჩუ!
st! tacete! (Plaut.)
ჩუ! გაჩუმდით!

statim

adv.: მაშინვე, მყისიერ, მტკიცედ, ქედუხრულად, მუდმივად,
ურყევად
statim scietis (Plaut.)
მალე შეიგყობთ
statim aliquid facere (Ap.)
მუდმივად რაღაცის კეთება

ზოგიერთი ზმნის supinum II-ის დაბოლოება (იხ. –tu)
eo tempore in regia prodigium vi-su mirabile fuit (Liv.)
იმ დროს სახელმწიფოში საოცარი სანახავე იყო

suave (suaviter)

adv.: საამოდ, სიამოვნებით, სასიამოვნოდ; (კითხვაზე პა-
სუხის დროს) კარგად, არა მიშავს, მშვენიერად
suavite meminisse (Cic.)
სიამოვნებით მოგონება
quid agis? – suaviter (Hor.)
როგორ ხარ? – კარგად

sub

praep. acc.: ქვეშ, ახლოს, –თან, –მდე, განმავლობაში
sub pectore (Verg.)
გულის სიღრმეში
turrim sub astra educere (Verg.)
კოშკის აღმართვა ეარსკვლავებამდე

sub

praef., აწარმოებს სახელებს, გმნებს და გმნისართებსაც
(succ- ც-თი დაწყებული, suff- ფ-თი, sugg- გ-თი, ხოლო supp-
პ-თი დაწყებული სიტყვების წინ); აღნიშნავს ქვეშ, შიგნით,
ოდნავ, ცოცხათი.

sub-bigere beluam (Cic.)
ნადირის მოთვინიერება
sub-lustrus nox (Hor.)
ღამის ბინდი

subinde

adv.: ამის შემდეგ, მალე, მაშინვე; ხშირად, არაერთგზის
ut subinde sciat... (Petr.)
რათა მაშინვე იცოდეს...
subinde aliud bellum oritur (Cic.)
ამის შემდეგ მალევე დაიწყო ომი

subito

adv.: უცებ, მოულოდნელად, მაშინვე, ნაუცბათევად
bellum subito natum (Cic.)
უეცრად დაწყებული ომი
Irus et est subito, qui modo Croesus erat (Ovid.)
ირუსი გახდა უეცრად, ვინც ცოცხა ხნის წინ კრეზუსი
იყო

sublime

adv.: მაღლა, ზემოთ; ამაღლებულად
aër sublime fertur (Cic.)
ჰაერი მაღლა იწევს
sublime dicere (Quint.)
ამაღლებულად ლაპარაკი

sublimiter

adv.: ზევით, პირდაპირ
attollere sublimiter caput (Ovid.)
თავის მაღლა აწევა
dicere sublimiter (Quint.)
ამაღლებული საუბარი

submisse

adv.: წყნარად, მშვიდად; სადად, მორიდებულად,
მოკრძალებულად, მორჩილად, დამცირებულად
submisse se gerere (Cic.)
მოკრძალებული ცხოვრება

subter

adv.: ქვემოთ, ქვევიდან
omnia, quae supra sunt et subter (Cic.)
ყველაფერი, რაც ზემოთ არის და ქვემოთ

subter

praep. acc. კითხვაზე „საით?“, abl. კითხვაზე „სად?“. ქვეშ
subter fastigia tecti aliquem ducere (Verg.)

ვინმეს შეყვანა (თავისი სახლის) ჭერქვეშ
subter murum hostium advehi (Liv.)
მგრის კედლებთან მისვლა

subter-

praef., როული სიგყვის პირველი შემადგენელი ნაწილი;
მიუთითებს ქვეშ, ქვევით
subter-volare sub astra (Sal.)
ვარსკვლავებს ქვეშით ფრენა
subter-fugere periculum (Cic.)
საფრთხის თავიდან აცილება

suc-

praef. = sub-ს, რომელიც c-თი დაწყებული სიგყვების წინ
იდლება succ-ს
quis nostris suc-cessit (← sub – cessit) (Verg.)
ვინ შემოვიდა ჩენს სახლში?
suc-currere vitae alicujus (Cic.)
ვინმეს სიცოცხლის გადარჩენა

suf-

praef. = sub-ს, რომელიც f-თი დაწყებული სიგყვების წინ
იდლება suff-ს
suffere (← sub – ferre) sitim (Plaut.)
წყურეილის დათმენა
jus suffragii (Cic.)
კენჭისყრის უფლება

sug-

praef.=sub-s, რომელიც g-თი დაწყებული სიგყვების წინ
იდლება sugg-ს
invidiae flammam sug-gerere (← sub – gerere) (Liv.)
მურის ცეცხლის გაღვივება
in sug-gestum (← sub – gerere) ascendere (Cic.)
გრიბუნაზე ასვლა

-sum

ზოგიერთი გზის *supinum* I-ის დაბოლოება (იხ. -tum)
vi-sum procedere (Sall.)
სანახავედ მიახლოება
Hannibal patriam defen-sum revocatus (est) (Nep.)
ჰანიბალს სამშობლოს დასაცავად უხმეს

summatim

adv.: ზედაპირულად, ზოგადად, მოკლედ, ძირითადად, ოღნავ
aliquid perscribere summatim (Cic.)
რაიმეს მოკლედ აღწერა
aliquid attingere summatim (Suet.)
ოღნავ შეხება რაიმესთან

summe

adv.: უაღრესად, ძალიან
aliquem sollicitare summe (Cic.)
ვინმეს ძალიან აღელვება
jucundum summe (Cic.)
უაღრესად სასიამოვნო

super

adv.: ზემოთ, ზემოდან; ამას გარდა
pauca super referam (Ovid.)
ცოტა რამესაც დამატებით ვიყვით
Atheniensibus praeter arma nihil erat super (Nep.)
ათენელებს იარაღის გარდა არაფერი შერჩათ

super

praep. acc., მიმართულების აღმნიშვნელი: ზევით, გარდა,
მეტად; abl.-თან, ძირითადად, მდგომარეობის გამომხატვე-
ლი: ზემოთ, -ზე, შესახებ
scuto super caput elato (Liv.)
თავს ზემოთ აღმართული ფარით
nocte super media (Verg.)
შუა ღამით

super-

praef., რთული სიტყვის პირველი შემადგენელი ნაწილი; აღნიშნავს დამატებას, მოჭარბებას, გადამეტებას; გადარჩენას, გადალახვას

super-emineo omes viros (Verg.)

აღვემატები ყველა ვაჟკაცს

ex eo proelio circiter milia hominum octoginta super-fuerunt (Caes.)

იმ ბრძოლაში დაახლოებით 80 000 კაცი გადარჩა

superne

adv.: ზემოდან, ზევით, მაღლიდან

mulier formosa superne (Hor.)

ზემოდან ლამაზი ქალი...

ruere superne (Lucr.)

ზემოდან დაცემა

sup-

praef.=sub-ს, რომელიც p-თი დაწყებული სიტყვების წინ იძლევა sup-ს

su-pplex vox (Cic.)

მავედრებელი ხმა

supplere (← sub – plere) bibliothecam (Cic.)

ბიბლიოთეკის შევსება

supra

adv.: მაღლიდან, მაღლა, მეტი

omnia, quae supra sunt (Cic.)

ყველაფერი, რაც ზემოთ არის

nihil supra deos lacessere (Hor.)

მეტი არაფრის მოთხოვნა ღმერთებისაგან

supra

praep. acc.: ზემოთ, -ზე, წინ, -მდე

exire supra terram (Cic.)

მიწის ზედაპირზე ამოსვლა

supra hanc memoriam (Caes.)
ჩვენს ღრომლე (ამ მოგონებამდე)

supremum (supremo)

adv.: უკანასკნელად, სამუდამოდ
conspicere aliquid supremum (Quint.)
რაიმეს ხილვა უკანასკნელად
dividi ab aliquo supremum (Tac.)
ვინმესგან სამუდამოდ გამოყოფა

-sura

suff., I კანკლ.-ის მდებრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი,
აღნიშნავს მოქმედების შედეგს:
ton-sura capilorum (Ovid.)
თმების გაკრეჭა
men-sura itinerum (Caes.)
გზის სიგრძე

-suri-

სურვილის გამოხატველი (დესიდერატიული) მზნების და
ნაზმნარი სახელების მაწარმოებელი
cum e-suri-ente panein suum dividere (Sen.)
პურის გაყოფა მშიერთათვის
nihil contemnit e-suri-ens (Sen.)
მშიერი არაფერზე ამბობს უარს

-surus.,

suff., part. fut. act.-ის მაწარმოებელი ზოგიერთი მზნისათვის;
-surus (m), -a(f), -um(n)
librum misi tibi exigenti mi-ssurus (Plin.)
ვაპირებ შენთვის წიგნის გამოგზავნას, როგორც
მთხოვდი
Ti. Sempronius missus in Siciliam, ita in Africa, transmi-
ssurus (Liv.)
სიცილიაში გაგზავნილ ტიბერიუს სემპრონიუსს განზ-
რახული აქვს აფრიკაში გადასვლა

-sus

suff.,part. praes. act.-is მაწარმოებელი ზოგიერთი ზმნისათვის
clau-sus erat pelago (Ovid.)
ჩაკეტილი იყო ზღვით
ejus sententiae libenter assen-sus sum (Cic.)
მის აზრს სიამოვნებით ვიზიარებ

T

-t

suff., მოქმედების სიხშირის გამომხატველი (ფრეკვენტატური)
ზმნების მაწარმოებელი,
epistulam alicui dic-t-are (←dico) (Cic.)
ვინმესთვის წერილის კარნახი
carmina can-t-are (←cano) (Hor.)
სიმღერების (ლექსების) თხზვა

-t

sing. -ის III პირის ნიშანი praes. -ის წრის დროებში act.-ში
ama-t victoria curam (Cic.)
გამარჯვებას ზრუნვა უყვარს
puer Icarus una staba-t et captaba-t plumas (Ovid.)
ბიჭი იკარუსი იქვე იდგა და იჭერდა ბუმბულებს
conclania-t vir paterque (Liv.)
შეჰყვირა ქმარმა და მამამ

-t

III კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელის დაბოლოება sing.-ის nom.
acc. და voc.-ში

nec capu-t, nec pedes habere(Cic.)
არც თავი აქვს, არც ბოლო
caput operire (Cic.)
თავზე დახურვა

tacitē (tacito)

adv.: ჩუმად, მდუმარედ, მალულად, უხმაუროდ

tacite peragere iter (Ovid.)
უხმოდ წასულა (გზის გაგრძელება)
tacite perire (Cic.)
უხმოდ სიკედილი

tam

adv.: ასე, ამდენად
tam fui, quam vos estis (Petr.)
მეც ისე(თი) ვიყავ, როგორც თქვენ ხართ
tam tempore (Cic.)
დროულად

tam (tamen)

adv.: მაგრამ, ხოლო, თუმცა, მაინც, ბოლოსდაბოლოს
egressus est tamen (Suet.)
ბოლოსდაბოლოს გამოვიდა
etsi satis clemens sum in disputando, tamen interdum
soleo subirasci (Cic.)
თუმცა საკმაოდ თავშეკავებული ვარ პაექრო-
ბის დროს, ზოგჯერ მაინც მზევვია განრისხება

tamdiu

adv.: ამდენ ხანს, ასე დიდხანს, ძალიან დიდი ხანია
abs te tamdiu nihil litterarum (Cic.)
შენგან ამდენი ხანია წერილი არ (მიმიღია)
sed cur tam diu de uno hoste loquimur (Cic.)
მაგრამ ასე დიდხანს რატომ ვსაუბრობთ ერთ
მტერზე

tametsi

conj.: თუმცა, მაინც, მაგრამ
tametsi quae est ista laudatio... quum (Cic.)
თუმცა ეს რა ქებაა, თუ...
quae tametsi intellegebat, tamen... (Caes.)
თუმცა ეს ესმოდა, მაინც...

tamquam (tanquam)

adv.: ისე, თითქოს, ისე როგორც, დაახლოებით
tamquam ex carcere evolare (Cic.)
თითქოს საკნიდან გამოფრენა
tamquam hoc loco (Petr.)
დაახლოებით ამ ადგილას

tamquam (tanquam)

conj.: როგორც, თუკი
tamquam si tua res agatur (Cic.)
ისე როგორც, თითქოსდა შენი საქმე კეთდებოდეს
verum inclusum in tabulis, tamquam in vagina reconditum
(Cic.)
ტაბულებში ისეა ჩაკეტილი, როგორც ხმალი ქარქაშში

tantisper

adv.: ისე დიდხანს, სანამ
tantisper... dum (Plaut.)
ისე დიდხანს... სანამ
tantisper Romani Albano bellum indixerant (Liv.)
ამასობაში რომაელებმა ომი გამოუცხადეს ალბან-
ელებს

tantō

adv.: შედარებითი ხარისხის წინ: მით (უფრო), იმდენად
ter tanto peior est (quam)... (Plaut.)
ის სამჯერ უფრო ცუდია (ვიდრე)...
tanto minoris (Cic.)
იმდენად იაფად...
post tanto (Verg.)
ამდენი ხნის შემდეგ

tantopere

adv.: იმდენად, იმ ზომამდე, ისეთი ძალისხმევით
tantopere difficilis... quantopere (Cic.)
იმდენად ძნელია... რამდენადაც

cur tantopere homine delectemur? (Cic.)
რატომ მოგეწონს ეს კაცი ასე ძალიან?

tardē

adv.: ნელა, გვიან, ზანტად, ძნელად
moveri tarde (Cic.)
ზანტად მოძრაობა
credere aliquid tarde (Ovid.)
რაიმეს ძნელად დაჯერება

-tas

suff., III კანკლ.-ის მდედრ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom.
sing.-ში; gen. sing. -tatis
digni-tas consularis (Cic.)
კონსულის ღირსება
veri-tas odium parit (Ter.)
სიმართლის (თქმა) სიძულვილს ბადებს

tat!

interj.: ეი!
tat! ecquis est? (Plaut.)
ეი, სად არის?

tate! (tatae!)

interj., გაკვირვების გამომხატველი: ოჰ! ოჰო!
fac tu hoc modo! – at tu hoc modo – babae! – tate! – pa-
pae! pax! (Plaut.)
გააკეთე შენ მხოლოდ ეს! – შენ კი ეს გააკეთე –
მართლა?!
– ოჰო! – ჰოო?! კმარა!

tax!

interj.: ტკაც! ბათქ!
tax, tergo meo erit: non curo (Plaut.)
ტკაც! ჩემს ზურგს უკან იქნება, არ მაღარდებს!

-te

suff., imperat. praes. act.-ის ნიშანი pl.-ის II პირში

pulsa-te et aperietur vobis (Vulg.)

დააკაკუნეთ და გაიღება თქვენთვის (გაგიღებენ)
dissimula-te tamen (Ovid.)

თავი მაინც მოაჩვენეთ

-te

partic., გამოიყენება sing.-ის. II პირის ნაცვალსახელთან
priusquam cuiquam convivae dabit, gustato tu-te prius
(Plaut.)

სანამ მთავართმევ სტუმარს რაიმეს, ჯერ შენ გასინჯე
თავად

tu-te ejus nomen memorato mihi (Plaut.)

შენ კი მისი სახელი მომაგონე მე

tecte

adv.: ფარულად, ფრთხილად

tecte declinare impetum (Cic.)

ფრთხილად აცილება თავდასხმის

tecte cupere (Ovid.)

ფარული წადილი

temere

adv.: მოუფიქრებლად, თავქარიანად, შემთხვევით, მოუ-
ლოდნელად, ალაღბებდზე

sagittam mittere temere (Liv.)

ისრის გყორცნა ალაღბებდზე

non temere est (Plaut.)

შემთხვევით არა

tenus

praep. acc. და gen. -მდე, მხოლოდ

verbo tenus (Cic.)

მხოლოდ სიტყვით

pallio tenus philosophos imitari (Ap.)

ფილოსოფოსების მიბაძვა მხოლოდ მოსასხამის
(გარეხით)

-ter

suff., კუთვნილების, ხელობის აღმნიშვნელი III კანკლ.-ის
გედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; -ter(m), -tris(f),
-tre(n); gen. sing. -tris

statua eques-tris (Cic.)

მხედრის ქანდაკება

pugna pedes-tris (Liv.)

ფეხოსანი ჯარის ბრძოლა

seques-ter inter patres ac plebem (Sen.)

შუამავალი პატრიციებსა და პლებს შორის

-ter

suff., III კანკლედობის გედსართავ სახელთაგან გმნისარ-
თის მაწარმოებელი

brevi-ter describere (Cic.)

მოკლედ აღწერა

bellum gerere forti-ter (Cic.)

მამაცურად ომი

-ternus

suff., გედსართავი სახელის მაწარმოებელი; აღნიშნავს
ღროს, უმეტესად მიიღება გმნისართისაგან. -ternus(m),
-a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

hes-ternus dies (Cic.)

გუშინდელი დღე

ignis Vestae sempe-ternus (Cic.)

ვესტას მუდმივი ცეცხლი

-tia

suff., აწარმოებს განყენებულ არსებით სახელებს, გამოხა-
ტავს თვისებას ან მდგომარეობას; gen. sing. -tiae

amici-tia vitam ornat (Cic.)

მეგობრობა ცხოვრებას ალამაზებს

duri-tia animi (Cic.)

სულის სიმკაცრე

-ties

suff., აწარმოებს განყენებულ არსებით სახელებს, გამოსატაკს თეისებას ან მდგომარეობას, ზოგჯერ იდენტურია -tudo სუფიქსიანი სახელებისა; gen. sing. -tiei

duri-ties saxi (Lucr.)

კლდის სიმაგრე

stulti-ties (Ap.) = stultitia

სისულელე

-tinus (-a, -um)

suff., ზედსართავის მაწარმოებელი, აღნიშნავს დროს; -tinus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

diu-tinum bellum (Liv.)

გაჭიანურებული ომი

labor diu-tinus (Caes.)

ხანგრძლივი შრომა

-tio

suff., აწარმოებს III კანკლდობის არსებით სახელებს, გამოსატაკს მოქმედების შედეგს; gen. sing. -tionis

qualis homo talis ejus ora-tio (Quint.)

როგორცაა ადამიანი, ისეთივეა მისი სიტყვა

relaxa-tio animi (Cic.)

სულის შემსუბუქება

-tivus

suff., ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი, ერთვის supinum-ის ფუძეს; -tivus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f). იგივე სუფიქსი აწარმოებს II კანკლ.-ის მამრ. სქესის სახელებს.

piscis cap-tivus (←capio) (Ovid.)

დაჭერილი თევზი

castra sta-tiva (Verg.)

მუდმივი ბანაკი

-tis

pl.-ის II პირის დაბოლოება praes. act.-ის წრეში
quid tamen audi-tis (nam plura audire potes-tis) (Ovid.)
მაინც რას ისმენთ (თქვენ შეგიძლიათ ბევრი რამის
მოსმენა)
per quas non peti-tis, saepe fuga-tis opes (Ovid.)
ასეთ უუფუნებას ნუ ეგანებით, გაექცით მას

-tit

suff., მოქმედების სიხშირის გამომხატველი (ურეკვენტაგური)
ზმნების მაწარმოებელი
can-titare carmina in epulis (Cic.)
ლხინში სიმღერით მოლხენა
dic-tit-are (←dico) aliquid (Liv.)
რაიმეს მტკიცება (დაჟინებით თქმა)

-to

imperat. fut. act.-ის მაწარმოებელი sing.-ის II და III პირებში
I-to, quo voles (Plaut.)
წადი, სადაც გინდა
quantum poposcerit da-to! (Cic.)
რამდენსაც მოითხოვს, მიეცი!
salus populi suprema lex es-to! (Cic.)
ხალხის ხსნა უპირველესი კანონი უნდა იყოს!

toleranter (tolerabiliter)

adv.: მოთმინებით

aliquid facere toleranter (Cic.)
რაიმეს კეთება მოთმინებით
toleranter pati dolores (Cic.)
ტკივილის მოთმინებით ატანა

-tor

imperat. fut. pass.-ის მაწარმოებელი sing.-ის II და III პირებში
de te largi-tor puer !(Ter.)
შენს ხარჯზე იყავ, ბიჭო, უხვი!

pietatem ergo amplexa-tor (Plaut.)
მაშ, ჩაეკარ მაგ სინდისს ღამით

-tor

suff., III კანკლ.-ის მამრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი,
მიუთითებს პროფესიას, მოქმედ პირს; gen. sing. -toris
script-or legum (Cic.)
კანონმდებელი
navita de ventis, de tauris narrat ara-tor,
enumerat miles vulnera, pas-tor oves (Verg.)
ქარებზე ყევა მებღაური, ხარებზე – მხენელი,
ითელის ჭრილობებს მეომარი, ხოლო ცხვრებს –
მწყემსი

totiē(n)s

adv.: რამდენჯერ, ასე ხშირად
tuoties ego hunc vidi (Cic.)
რამდენჯერ მინახავს იგი
tam multa totiēns scribere (Cic.)
ასე ბევრის და ხშირად წერა

-tote

suff., imperat. fut. act.-ის მაწარმოებელი pl.-ის II პირში
si de me ipso plura dicere videbor, ignosci-tote! (Cic.)
თუ მამჩნევთ, რომ საკუთარ თავზე ბევრს ვლა-
პარაკობ, შემინდეთ!
si placebit, utitor consilium; si non placebit, repeti-tote
rectius (Plaut.)
თუ მოეწონება, ისარგებლოს რჩევით, თუ არ მოე-
წონება, სჯობს გაუმეოროთ!

trans

praep. acc., კითხვაზე „საით?“ აღნიშნავს რაღაცის გადალ-
ახვას, abl. კითხვაზე „სად?“ მიუთითებს რაღაცის იქით
trans mare currere (Hor.)
ზღვით გაქცევა

qui trans Rhenum incolunt (Caes.)
რომლებიც რენუსის გადაღმა ცხოვრობენ

trans- (tra-)

praef., რთული სიტყვების მაწარმოებელი, მიუთითებს მოქმედებას რაღაცის გადაღახვით, ან ადგილს იქითა მხარეს
trans-ire finem (Caes.)
საზღვრის გადაღახვა
trans-alpina Gallia (Caes.)
გრანსალპიური გალია
copias tra-ducere (←trans – duco) (Caes.)
ლაშქრის გადაყვანა

tri-

praef., რთული სიტყვების მაწარმოებელი (tres, tria –სამი)
tri-formis dea (Ovid.)
სამსახოვანი ქალღმერთი (ჰეკატე)
tri-duum via (Caes.)
სამი დღის სავალი გზა

triste

adv.: მწუხარედ, ძნელად, მკაცრად, უკმეხად
respondere triste (Cic.)
პასუხის მკაცრად გაცემა
resonare triste (Hor.)
სედიანი ხმის გამოცემა

-trix

suff., III კანკლ.-ის მდებრ. სქესის სახელთა, ასევე III კანკლ.-ის ერთდაბოლოებულისა ზედსართავ სახელთა მაწარმოებელი; აღნიშნავს მოქმედ პირს, თვისებას; gen. sing. -cis
gene-trix pulcherrima (Verg.)
უმშვენიერესი ღედა (ვენუსი, ენეასის ღედა)
diva bella-trix (Ovid.)
მებრძოლი ქალღმერთი (მინერვა)

-trum

suff., II კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი; აღ-
ნიშნავს მოქმედების იარაღს ან შედეგს; gen. sing. -i

ara-trum (←-aro) circumducere (Cic.)

გუთნის შემოტარება

refringere claus-trum nobilitatis (Cic.)

წარჩინებულთა სიმაგრის (სიმტკიცის) განადგურება

-t-u

suff., supinum II-ის მაწარმოებელი; იხმარება რამდენიმე
ბელსართავ სახელთან; აღნიშნავს თვისებას

difficile dic-t-u (Cic.)

სათქმელად ძნელი

haec etiam audi-t-u acerba est (Cic.)

ეს მოსასმენადაც კი მწარეა

-tudo

suff., III კანკლ.-ის მდელრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი;
აღნიშნავს თვისებას ან მდგომარეობას; gen. sing. -dinis

magni-tudo animi (Cic.)

სულიერი სიმაღლე (სიდიდე)

longi-tudo itineris (Cic.)

გზის სიგრძე

-t-um

suff., supinum I-ის მაწარმოებელი; იხმარება მოძრაობის
აღმნიშვნელ ზმნებთან და გამოხატავს მოქმედების მიზანს

specta-tum veniunt (Ovid.)

მოდინ სანახაუდ

Lacedaemonii Agesilaum bella-t-um miserunt in Asiam (Nep.)

ლაკედემონელებმა აგესილაუსი გაგზავნეს აზიაში
საომრად

tum

adv.: მაშინ, იმ დროს, შემდეგ

si rem publicam tum defendebam... (Cic.)

მაშინ რომ დაშეცვა სახელმწიფო . . .

multum quum in omnibus, tum in re militari potest fortuna
(Caes.)

როგორც მრავალ საქმეში, ისე ბრძოლის დროსაც
დიდი მნიშვნელობა აქვს ილბალს

-tur

suff., sing.-ის III პირის ნიშანი praes.-ის წრის დროების pass.-
ის ფორმებში

ea res... hostibus nuntia-tur (Caes.)

ეს ამბავი აუწყეს მგრებს

pulsate et aperi-e-tur vobis (Vulg.)

დააკაკუნეთ და გაიღება თქვენთვის

-tura

suff., I კანკლ.-ის მდედ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი; აღ-
ნიშნავს მოქმედების შედეგს; დაერთვის supinum-ის ფუძეს

scrip-tura (←*scribo*) *diurna actorum* (Tac.)

ქრონიკა

mix-tura (←*misceo*) *vitiorum atque virtutum* (Suet.)

მანკიერებათა და სიქველეთა ნაზავი

-turi-

suff., სურვილის გამომხატველ (დესიდერატულ) გმნათა (და
ნაგმნარ სახელთა) მაწარმოებელი

par-turi-t (←*pario*) *ira minas* (Ovid.)

რისხვა მუქარას წარმოშობს

par-turi-unt montes, nascetur ridiculus mus (Hor.)

მშობიარობენ მთები, იბადება სასაცილო წრუწუნა

-turnus

suff., გელსართავ სახელთა მაწარმოებელი, უმეტესად, გმნი-
სართისაგან, აღნიშნავს დროს; იხ. -ternus და -tinus;
-turnus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f).

diu-turna (←*diu*) *obsidio* (Ovid.)

ხანგრძლივი ალყა

hora noc-turna (←nox) (Cic.)

ღამის საათი (ღრო)

-turus

suff., partic. futuri act.-ის მაწარმოებელი supinum-ის ფუძის-
გან, -turus(m), -a(f), -um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f).

Ave, Caesar, mori-turi te salutant (Suet.)

გამარჯობა, კეისარო, სიკვდილისთვის მზად მყოფნი
მოგესალმებით

qui erat eum tradi-turus (Vulg.)

რომელსა ეგულებოდა მიცემაი მისი

-tus

suff., partic.perf. pass.-ის მაწარმოებელი – t- სუფიქსის შემ-
ვებით (რომელსაც იყენებს სუპინუმიც); -tus(m), -a(f), -
um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f).

orna-ta (←orno) oratio (Cic.)

მშვენიერი სიტყვა

jacta-tus fatis (verg.)

ბედისგან მოსროლილი(მოძულებული)

-tus

suff., III კანკლ.-ის მღედრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი
gen. sing. -tutis

vir-tus est militis decus (Liv.)

სიქველე მეომრის მშვენებაა

senec-tus semper agens aliquid (Cic.)

მოხუცი მუდამ რაღაცას აკეთებს

-tus

suff., IV კანკლ.-ის მამრ. სქესის სახელთა მაწარმოებელი,
gen. -tus

orna-tus regalis (Cic.)

სამეფო მორთულობა

magistra-tus maiores et minores (Cic.)

მაღალი და დაბალი თანამდებობების პირები

tuto

adv.: უსაფრთხოდ, საიმედოდ
in urbe tuto esse (Nep.)
ქალაქში უსაფრთხოდ ყოფნა
vivere tuto (Cic.)
უსაფრთხოდ ცხოვრება

U

-u-

suff., ზოგიერთი გმნის perfectum-ის ფუძის მაწარმოებელი
vera in cessu pat-u-it dea (Verg.)
ჭეშმარიტმა ქალღმერთმა თავი გასცა სიარულით
genae mad-u-ēre (=maduerunt) seniles et patriae trem-u-
ēre (=tremuerunt) manus (Ovid.)
მოხუცს ლოყები დაუსველდა და მამას ხელები
აუთრთოლდა

-u-

ზოგიერთი გმნის ფუძის დაბოლოება
str-u (stru-ო ვაგებ)
instr-u (instruo მოვაწყობ)

-ū-

III და IV ულლ.-ის გმნებში praes. sing.-ის III პირის ნიშნის
წინ ჩართული ხმოვანი; I და II ულლ.-ის გმნებისთვის fut. I-
ის თემატური ხმოვანი pl.-ის III პირის ნიშნის წინ:

Romani legatos mitt-ū-nt (Caes.)
რომაელები ელჩებს გზავნიან
praemia poenasque constitu-u-nt (Caes.)
ჯილდო და სასჯელი დააწესეს

-u

suff., IV კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom.,
dat., acc., voc. sing.-ში, მამრ. და მდედრ. სქესის სახელების-
თვის – abl. sing.-ში

cornu benignum abundans (Hor.)

სიუხვის რქა

in fructū esse alicuj (Cic.)

ვინმესთვის სარგებლობის მოგანა

ubi

adv.: სად?

ubi fuisti heri? (Plaut.)

სად იყავი გუშინ?

collis, ubi castra erant (Caes.)

ბორცვი, სადაც ბანაკი იყო

ubi (ubiprimum)

conj.: როცა, როგორც კი

ubi aspexit mihi, oculis mihi signum dedit (Plaut.)

როგორც კი დამინახა, თვალით მანიშნა

quin ubi prandero, dabo operam somno (Plaut.)

როგორც კი ვისაუზმებ, თვალს მოვატყუებ

ubique

adv.: ყველგან, სადაც კი (არ)

omnes, qui ubique sunt (Cic.)

ყველანი, სადაც კი არიან

ubivis

adv.: სადაც გინდა, ყველგან

ubivis gentium (Ter.)

ყველგან, ნებისმიერ ხალხში

uls

praep. acc.(=ultra): იქითა მხარეს

et uls Tiberim et cis Tiberim (Verg.)

ტიბერის იქით და აქეთ მხარეს

ultimum

adv.: უკანასკნელად

ultimum videre aliquid (Liv.)
ვინმეს სილვა უკანასკნელად

ultra

adv.: შემდეგ, იქით მხარეს, ამას გარდა, მეტიც, შორს
ultra, quam satis est (Hor.)
იმაზე მეტიც, ვიდრე საჭიროა
quod ultra est (Hor.)
ის, რაც შემდეგია

ultra

praep. acc.: იქით, გადაღმა, შორს
Caesar ultra eum locum castra transtulit (Caes.)
კეისარმა იმ ადგილიდან დაძრა ლაშქარი
paulo ultra eum locum (Caes.)
ცოტა მოშორებით იმ ადგილიდან

ultro

adv.: იქით, გაღმა; ამის გარდა, კიდევ, თავისთავად, თავისი
ნებით
ultro citroque (Cic.)
აქეთ-იქით, წინ და უკან
Aeneam compellat vocibus ultro (Verg.)
თავისი ნებით მიმართავს ენეასს

-ūlum

suff., საშ. სქესის არსებით სახელთა მაწარმოებელი, აღნი-
ნავს იარაღს, მოქმედების ადგილს ან შედეგს; gen. sing. -i
vinc-ūlum (←vincio) jugale (Verg.)
საქორწინო კავშირი
pastor bac-ulo (←baca) innixus (Ovid.)
ჯოხზე დაყრდნობილი მწყემსი

-ūlus

suff., გელსართავ სახელთა მაწარმოებელი, გამოხატავს
მიდრეკილებას რაიმე ქმედებისაკენ. -ūlus(m), -a(f), -um(n);
gen. sing. -i(m, n), -ae(f)

bib-ūlus (←bibo) liquidi Faleri (Hor.)
ფალერნული ღვინის ხარბად მსმელი
improvidus et cred-ūlus (←credo) (Cic.)
გაუფრთხილებელი და ადვილად მიმნდობი

-ūlus

suff., კინობით სახელთა მაწარმოებელი; -ūlus(m), -a(f),
-um(n); gen. sing. -i(m, n), -ae(f)
reg-ūlus (←rex) (Liv.)
პატარა ქვეყნის მეფე
sed-ūlus (←sedeo) spectator (Hor.)
ყურადღებიანი მაყურებელი

-um

II კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., acc.,
voc. sing.-ში; ასევე II კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. და IV
კანკლ.-ის მამრ. სქესის სახელთა დაბოლოება acc. sing.-ში;
monstr-um horrend-um (=Polyphemus) (Verg.)
საშინელი ურჩხული
exegi monument-um (acc.) (Hor.)
ძეგლი ავაგე
labell-um me-um (voc. sing.) (Plaut.)
ჩემო სიხარულო!

-um

III კანკლ.-ის თანხმოვანფუძიან სახელთა და IV კანკლ.-ის
მამრ. სქესის სახელთა gen. pl.-ის დაბოლოება
gravis ira reg-um (gen. pl.) est semper (Sen.)
მეუფეთა რისხვა მუდამ სასტიკია
alia officia sunt juven-um (gen. pl.) (Cic.)
სხვა მოვალეობანი აკისრია ახალგაზრდებს
verbo sens-um (acc. sing.) cludere (Quint.)
აზრის დასრულება გმნით

umquam (unquam)

adv.: ოდესმე

is praestat omnibus, qui umquam fuerunt (Cic.)

ის ყველას აღემატებოდა, ვინც კი ოდესმე ყოფილა
nemo unquam (Cic.)

არავინ არასდროს

unde

adv.: საიდან?

unde venis? (Hor.)

საიდან მოდიხარ?

unde incipiam? (Cic.)

საიდან ღავიწყო

undique

adv.: ყოველი მხრიდან, ყოველმხრივ

undique in hostes impetum facere (Caes.)

იერიშის მიგანა მგერზე ყოველი მხრიდან
concurrere undique (Cic.)

ყოველი მხრიდან მორბენა

uni-

praef., რთულ სახელთა მაწარმოებელი; აღნიშნავს ერთადერთს, ერთგვაროვან საგანს, ერთიანობას

mundus uni-gena (Cic.)

ერთადერთი სამყარო

uni-cus filius (Cic.)

ერთადერთი ვაჟიშვილი

-ur

suff., III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., voc. sing.-ში, ამავე კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., acc., voc. sing.-ში

quis tumidum gutt-ur miratur in Alpibus (Iuv.)

შესიებული ყელი ვის უკვირს ალპებში?

totoque erat agmine murm-ur (Ovid.)

და მთელ ბრბოში აცყდა ჩოჩქოლი

-us

suff., II კანკლედობის მამრ. და ზოგიერთი მდედრ. სქესის სახელთა, ასევე ამავე კანკლ.-ის მამრ. სქესის ზელსარ-თათა დაბოლოება nom. sing.-ში; gen. sing. -i

popul-us Roman-us (Cic.)

რომაელი ხალხი

firm-us et fidelis amic-us (Cic.)

საიმედო და ერთგული მეგობარი

-us

suff., III კანკლ.-ის მდედრ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., voc. sing.-ში; gen. sing. -ūtis ან -ūdis; ასევე, ამავე კანკლ.-ის საშ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., acc., voc. sing.-ში; gen. sing. -ōris ან -ēris

sal-us civium (Cic.)

მოქალაქეთა კეთილდღეობა

dicere laudes alicujus (Verg.)

ხოგბის შესხმა ვინმესთვის

mittere alicuj mun-us (Cic.)

ვინმესთვის საჩუქრის გაგზავნა

rusticum op-us (Plaut.)

გლეხური შრომა

-us

suff., IV კანკლედობის მამრ. და ზოგიერთი მდედრ. სქესის სახელთა დაბოლოება nom., voc. sing.-ში და nom., acc., voc. pl.-ში

gloria est fruct-us verae veritatis (Cic.)

დიდება არის ნაყოფი ჭეშმარიტი სიქეელისა

cant-us avium (Cic.)

ჩიგების ჭიკჭიკი

uspiam

adv.: სადმე

uspiam ruris (Ap.)

სადმე სოფელში

sive uspiam, sive nusquam (Cic.)

ან სადმე, ან არსად

usquam

adv.: სადმე, სადაც არ

usquam gentium (Ter.)

სადმე სამყაროში

neque usquam, nisi pecunia sua, spem habebat (Sal.)

არასდროს არაფრის იმედი არ ჰქონდა, გარდა თავისი ფულისა

usque

adv.: მუდამ, განუწყვეტლივ

usque eamus! (Verg.)

კელავ განუგრობოთ გზა

usque longius (Sen.)

კიდევ და კიდევ შორს

usque

praep. acc.:-მდე, ბოლომდე

usque pedes

ფეხებამდე

ut (uti)

adv.: როგორ? რადგანაც, თუმცა

ut vales? (Plaut.)

როგორ ხარ?

possum falli ut homo (Cic.)

რადგანაც აღამიანი ვარ, შეიძლება შევცდე

ut (uti)

conj.: როგორც კი, იმ დროიდან როცა, რათა, რომ, ასე რომ, თუნდაც

ut Romam venit, praetor factus est (Liv.)

როგორც კი რომში მივიდა, პრეტორი გახდა

ita volo, ut fiat (Ter.)

ასე მსურს, რომ მოხდეს

utcumque (utcunque)

adv.: როგორადაც არ უნდა, თუკი, როგორც კი

utcumque res postularet (Cic.)
როგორადაც საქმე ითხოვდა
ibimus utcumque praecedes (Hor.)
წავაღლი, როგორც კი წაგვიძღვები

utinam

conj.: ნეტავ(ი)

utinam modo conata perficere possim (Cic.)
ნეტავ რაც წამოვიწყე, შევძლო დასრულება
utinam inter nos colloqui potuissemus (Cic.)
ნეტავ ჩვენს შორის საუბარი გამართულიყო

utique

adv.: როგორც არ უნდა იყოს, უეჭველია, ყოველგვარ
შემთხვევაში, განსაკუთრებით
tenes utique memoriā (Sen.)
შენ ხომ ყველაფერი გახსოვს
illud scire utinam cupio (Cic.)
ყოველ შემთხვევაში მინდა ეს ვიცოდე

utpote

adv.: სახელდობრ, რადგანაც, ვინაიდან, ხომ
utpote longum carpentes iter (Hor.)
ჩვენ ხომ გრძელი გზა გავიარეთ
puerulo me, utpote non amplius novem annos nato (Nep.)
როცა პატარა ბიჭი ვიყავი, მე ხომ 9 წლისა ვიყავი
მხოლოდ

utrimque

adv.: ორივე მხრიდან

acriter utrimque pugnatum est (Caes.)
ორივე მხრიდან მწვავე ბრძოლა იყო
utrimque nobilis (Tac.)
ორივე მხრიდან (დედით და მამით) წარჩინებული

utroque

adv.: ორივე მხარეს, ორივე მიმართულებით

utroque versum (AG.)

ორივე მნიშვნელობით, ორპეროვნად

utroque trahere (Liv.)

აზრთა შეუთანხმებლობა

utrobique (utrubique)

adv.: ყველგან, აქაც და იქაც, ორივე მხარეს

veritas utrobique eadem est (Cic.)

ჭეშმარიტება აქაც და იქაც არის

utrubique facundia aequipari (Ap.)

ერთნაირად ენაშტვერი ორივეში (ლექსში და პროზაში)

V

-v

suff., perf.-ის ფუძის მაწარმოებელი ზოგიერთი ზმნისათვის

sic me serva-v-it Apollo (Hor.)

ასე მიხსნა აპოლონმა

solque pruinosas radiis sicca-v-erat herbas (Ovid.)

და მზემ თავისი სხივებით ნამიანი ბალახები გააშრო

vae!

interj.: ვაი!

scelesta, vae te! (Cat.)

უტიფარო, ვაი შენ!

vae victis! (Plaut.)

ვაი, დამარცხებულთ!

vah! (vaha!)

interj., გაკვირვების ან წყენის გამომხატველი: თი! ახ!

vah! tace! (Plaut.)

ოხ! გაჩერდი!

valde (valide)

adv.: ძალიან, მეტად

valde aliquem laudare (Cic.)

ვინმეს ძალიან ქება

valde magnus (Cic.)

ძალიან დიდი

varie

adv.: ნაირგვარად, განსხვავებულად, სხვადასხვანაირად

late et varie (Cic.)

ფართოდ და ნაირნაირად

bellare varie (Liv.)

სხვადასხვაგვარად ბრძოლა

vaste

adv.: ფართოდ; უხეშად, მოუხეშავად, ძლიერ

vaste insurgens impetus undae (Ovid.)

ძლიერ აზვირთებული ტალღის ცემა

vaste loqui (Cic.)

უხეშად საუბარი

ve

conj.: ან, თუ

albus aterve (Cic.)

თეთრი ან შავი

alter ambove (Cic.)

ერთი თუ ორივე

ve-

praeft., უარყოფითი მნიშვნელობას ანიჭებს სიტყვას

homo ve-grandis macie torridus (Cic.)

უჩვეულოდ ღონემიხდილი კაცი

ve-cors mens (Cic.)

უგუნური აზრი

vel

conj.: ან, vel...vel ან...ან, -ც

laudare vel etiam amare (Cic.)

შექება ან მეტიც, შეყვარება

vel sapientissimus potest errare (Sen.)

ბრძენიც კი შეიძლება შეცდეს

vel

adv.: თუნდაც, რა თქმა უნდა, უნდა ითქვას
te tribus verbis volo-vel tricentis (Plaut.)
სამი სიგყვა მინდა (გითხრა) – თუნდაც სამასი
Cicero vel optimus Romanorum orator (Quint.)
ციცერონი, უნდა ითქვას, საუკეთესო ორატორია რომაელებში

velut(i)

conj.: თითქოს, როგორც, ისე როგორც
velut in acie instructae legiones (Caes.)
თითქოს საბრძოლოდ განლაგებული ლეგიონები
velut in hac re (Cic.)
როგორც ამ შემთხვევაში

vere

adv.: ჭეშმარიტად, სამართლიანად, ნამდვილად
sed tamen vere dicam (Cic.)
მაგრამ მაინც სამართლიანად რომ ვთქვა

vero

adv.: მართლაც, ნუთუ, რა თქმა უნდა, ცხადია, ჭეშმარიტად
ego vero cupio te ad me venire (Cic.)
მართლაც ძალიან მინდა, ჩემთან რომ მოხვიდე
multam vero operam frustra consumpsi (Cic.)
ჭეშმარიტად, მრავალი შრომა გაეწიე ამაოდ

verum

partic.: ნამდვილად, მაგრამ, ხოლო, არამედ
verum praeterita omittamus (Cic.)
მაგრამ წარსულს თავი დავანებოთ
non modo agendo, verum etiam cogitando (Cic.)
არა მხოლოდ ქმედებით, არამედ აზრითაც

vicatim

adv.: სოფელ-სოფელ, ქუჩა-ქუჩა
recensum populi vicatim agere (Suet.)

მოსასლეობის აღწერა ქუჩების (უბნების) მიხედვით
habitare vicatim (Liv.)
სოფლიდან სოფელში გადასულა საცხოვრებლად

vicem (vice)

adv.: გამო, მიზეზით

illius vicem meamque (Plaut.)
მისი გულისთვის და ჩემს გამოც
tuam vicem doleo (Cic.)
ვწუხებარ შენს გამო

vicissim

adv.: მონაცვლეობით, კელავ, თავის მხრივ, ხან, თანაც

hilaritas et vicissim tristitia (Cic.)
სიხარული და თან მწუხარებაც
hanc veniam petimusque damusque vicissim (Hor.)
ამის ნებას ვითხოვთ და ჩვენც ვაძლევთ (სხვებს)

videlicet

adv.: რასაკვირველია, ცხადია

quid metuebant? – vim videlicet (Cic.)
რისი ეშინოდათ? – ცხადია, ძალადობისა
tuus videlicet salutaris consulatus, perniciosus meus (Cic.)
ცხადია, შენი კონსულობა სასიკეთო (იყო), ჩემი კი
– დამღუპველი

viritim

adv.: უკლებლივ ყველა, ცალ-ცალკე, სათითაოდ, სულადობის მიხედვით

dividere agros civibus (Cic.)
მიწების ჩამორიგება მოქალაქეთათვის
dare trecenos nummos (Tac.)
სამას-სამასი მონეტის დარიგება

vix

adv.: ძლივს, ძნელად

vix dici potest (Cic.)

ძნელი სათქმელი იყო

iter angustum vix qua singuli carri ducerentur (Caes.)

ვიწრო გზა, რომელზედაც ძლიეს გაივლიდა თითო-
თითო ეგლი

vixdum

adv.: ძლიეს-ღა, ის-ის იყო, მაშინვე, ვიდრე

progressus vixdum quattuor milia passuum (Liv.)

ის-ის იყო გაიარეს 4000 ნაბიჯი

haec ego omnia, vixdum etiam coetu nostro dimisso,
comperi (Cic.)

ეს ყველაფერი შევიტყვე, ვიდრე ჩვენი კრება დაიშლე-
ბოდა

volup(e)

adv.: სასიამოვნოდ, სასიხარულოდ

gaudeo et volupe est mihi (Plaut.)

მიხარია და მსიამოვნებს

facite vostro animo volup (Plaut.)

მოიქეციოთ ისე, თქვენს გულს რომ ესიამოვნება

X

-x

III კანკლ.-ის მამრ. და მდედრ. სქესის სახელთა დაბო-
ლოება nom., voc. sing.-ში; gen. sing. -cis ან -gis ასევე III
კანკლ.-ის გედსართავ სახელთა დაბოლოება nom., voc.
sing.-ში (მამრ. და მდედრ. სქესისათვის), nom. acc. voc. sing.-
ში (საშ. სქესისათვის); gen. sing. -cis

du-x superiorum (Verg.)

ღმერთთა გამრიგე (იუპიტერი)

re-x aquarum (Ovid.)

წყალთა მეუფე (ნეპტუნი)

spes fallax (Cic.)

ფუჭი იმელი

-x

suff., III ულლ.-ის -გ და -ც ფუძიან ზმნათა perf.-ის მაწარმოებული

Caesar, ubi intelle-x-it (←intelle-cs-it) (Caes.)

კეისარი როცა მიხვდა...

quos ante di-x-imus (Caes.)

რაც უკვე ვთქვით

x

suff., fut.-ის მაწარმოებული ორიოდ ზმნაში

...faxo hau quicquam sit morae (Plaut.)

გავაკეთებ, რომ არ იყოს რაიმე დაყოვნება

faxo jam scies (Plaut.)

გავაკეთებ (ისე), რომ უკვე იცოდე (შენ უკვე გაიგებ)